

Bundel – Commissie Landelijk gebied van 18 april 2024

Agenda bijlagen

Concept-agenda commissie Landelijk Gebied 18 april 2024

Overige spreekijdverdeling commissie Landelijk Gebied – uitloopvergadering 18-04-2024

Conceptverslag commissie Landelijk Gebied 18 april 2024

1 Heropening

2 Vaststellen van de agenda

Concept-agenda commissie Landelijk Gebied 18 april 2024

3.a.1 20:30 – PPLG: Stand van zaken PPLG en gebiedsprocessen

Toelichting:

Maandelijks informeert het College Provinciale Staten over de stand van zaken van het Provinciaal Plan Landelijk Gebied (PPLG). In de brief benoemen we de belangrijkste ontwikkelingen.

Behandelvoorstel: We zullen starten met het restant van de beantwoording van de gedeputeerde. De commissieleden hebben de mogelijkheid om vragen te stellen en in gesprek te gaan over het PPLG.

Dossier 15037 voorblad

Brief aan PS over Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG)

20240327 Bijlage overzicht gebiedsprocessen

Rapport SEIA_def

IPO zienswijze op NPLG 7 maart 2024

3.a.2 PPLG: Koploersprojecten PPLG

Toelichting:

De provincie dient alle zeven eerder ingediende koploersmaatregelpakketten voor het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) verbeterd in bij het Rijk voor de toetsing die doorlopen moet worden teneinde een specifieke uitkering aan te kunnen vragen. Daarnaast wordt een aantal nieuwe maatregelpakketten ingediend. Met de eerder ingediende en nieuwe maatregelpakketten kunnen we vanuit onze visie, verwoord in de startversie van het PPLG, de nationale doelen voor het landelijk gebied, een stap dichterbij brengen.

Behandelvoorstel:

Dit agendapunt zal samen worden behandeld met agendapunt 3.a.1.

Dossier 15039 voorblad

Brief aan PS over indienen koploersmaatregelpakketten PPLG

Brief van GS aan het ministerie van LNV betreffende Indiening bijgestelde koploersmaatregelpakketten PPLG

Bijlage bij brief LNV, Samenvatting Rijksbijdrage – koploersaanvragen 1 april 2024

4 Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer

Rondvraag PvdA inzake Betere boerenbusiness door verduurzaming

Rondvraag PvdD natuurherstel in relatie tot beperken stikstofuitstoot

5 Sluiting

Agenda Commissie Landelijk gebied

Datum 18-04-2024

Tijd 20:30 – 22:40

Locatie Statenzaal

Voorzitter Chris Vonk

Toelichting Deze uitloopavond vergadering vindt in hybride vorm plaats. De vergadering is openbaar en online live te volgen via <https://noord-holland.stateninformatie.nl>.

De commissievergadering is toegankelijk voor publiek. Het is mogelijk om in te spreken in de vergadering. Dat kan fysiek of digitaal.

1 Heropening

2 Vaststellen van de agenda

3.a.1 PPLG: Stand van zaken PPLG en gebiedsprocessen

20:30

Toelichting:

Maandelijks informeert het College Provinciale Staten over de stand van zaken van het Provinciaal Plan Landelijk Gebied (PPLG). In de brief benoemen we de belangrijkste ontwikkelingen.

Behandelveorstel: We zullen starten met het restant van de beantwoording van de gedeputeerde. De commissieleden hebben de mogelijkheid om vragen te stellen en in gesprek te gaan over het PPLG.

3.a.2 PPLG: Koploersprojecten PPLG

Toelichting:

De provincie dient alle zeven eerder ingediende koploersmaatregelpakketten voor het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) verbeterd in bij het Rijk voor de toetsing die doorlopen moet worden teneinde een specifieke uitkering aan te kunnen vragen. Daarnaast wordt een aantal nieuwe maatregelpakketten ingediend. Met de eerder ingediende en nieuwe maatregelpakketten kunnen we vanuit onze visie, verwoord in de startversie van het PPLG, de nationale doelen voor het landelijk gebied, een stap dichterbij brengen.

Behandelvoorstel:

Dit agendapunt zal samen worden behandeld met agendapunt 3.a.1.

4 **Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer**

5 **Sluiting**

Spreektijden uitloopavond commissie Landelijk Gebied 18-04-2024

Fractie	Overige spreektijd
BBB	11 m 09 s
VVD	12 m 0 s
PvdA	03 m 42 s
GroenLinks	02 m 42 s
D66	0 m 42 s
PvdD	0 m 05 s
JA21	05 m 53 s
PVV	05 m 45 s
VOLT	02 m 09 s
CDA	07 m 0 s
Forum voor Democratie	04 m 50 s
SP	03 m 25 s
50PLUS	02 m 30 s
ChristenUnie	02 m 27 s
<i>GS</i>	<i>15 m 55 s</i>

Verslag concept

Commissie Landelijk Gebied

Datum commissievergadering	:	18 april 2024
Commissievoorzitter	:	Dhr. C. Vonk
Commissie-adviseur	:	Dhr. C. Borst
Telefoonnummer/e-mail	:	023-514 46 28 / corne.borst@noord-holland.nl

Aanwezig:

Commissievoorzitter	:	Dhr. C. Vonk
Commissie-adviseur	:	Dhr. C. Borst
Leden van de commissie	:	BBB Dhr. G. Vendrig, dhr. V. Valk
		VVD Mw. G. Bakker, mw. L. Ouderkerken
		GroenLinks Statenleden T. Van Wijnen, R. Bwefar
		D66 Dhr. S. Mulder
		PvdA dhr. J. Stam
		JA21 Mw. C. Gordijn
		CDA
		FvD
		PvdD Mw. I. Haas, dhr. J. Hollebeek
		PVV Mw. R. Hazenberg
		SP Dhr. M. Dijkse
		CU Dhr. M. Klein
		50PLUS Dhr. V. de Jong
		Volt Mw. J. Schneemann, mw. B. van den Bogaerde

Gedeputeerden : Dhr. J. Beemsterboer (BBB)

Afwezig: : mw. R. Alberts, dhr. I. Mantel
(Met bericht van verhindering)

Notulist : mw. A. Smakman (Notuleerservice Nederland)

Agenda

5

- 1 Heropening
- 2 Vaststellen van de agenda
- 3 B-agenda: Landbouw, Visserij, Dierenwelzijn, Faunabeheer, PPLG en Cultureel Erfgoed (gedeputeerde Beemsterboer)
- 10 3.a.1 PPLG: Stand van zaken PPLG en gebiedsprocessen
- 3.a.2 PPLG: Koploperprojecten PPLG
- 4 Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer
- 5 Sluiting

1 Heropening

De **voorzitter** opent de vergadering om 20.32 uur en heet alle aanwezigen van harte welkom.

20 *Mededelingen voorzitter:*

- Er is een quorum vastgesteld.
- De voorzitter heeft een bericht van verhindering ontvangen van mevrouw Alberts (SP) en de heer Mantel (JA21).
- De resterende spreektijden zijn toegevoegd aan de algemene agendabijlagen.

25

2 Vaststellen van de agenda

De agenda is ongewijzigd vastgesteld.

30

3.a.1 PPLG: Stand van zaken PPLG en gebiedsprocessen

Maandelijks informeert het College Provinciale Staten over de stand van zaken van het Provinciaal Plan Landelijk Gebied (PPLG). In de brief worden de belangrijkste ontwikkelingen gedeeld. Er zal worden gestart met het restant van de beantwoording door gedeputeerde Beemsterboer. De commissieleden hebben de mogelijkheid om vragen te stellen en in gesprek te gaan over het PPLG.

35

en

40 3.a.2 PPLG: Koploperprojecten PPLG

De provincie dient alle zeven eerder ingediende koplopermaatregelpakketten voor het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) verbeterd in bij het Rijk voor de toetsing die doorlopen moet worden teneinde een specifieke uitkering aan te kunnen vragen. Daarnaast wordt een aantal nieuwe maatregelpakketten ingediend. Met de eerder ingediende en nieuwe maatregelpakketten kan vanuit de provinciale visie, verwoord in de startversie van het PPLG, de nationale doelen voor het landelijk gebied, een stap dichterbij worden gebracht.

45

Eerste termijn Gedeputeerde Staten (vervolg)

Gedeputeerde **Beemsterboer** adresseert een gevoelig onderwerp tijdens de vergadering. Hij reflecteert op de eerste termijn van de discussie, waarbij hij opmerkt dat er enkele beledigingen en negatieve kwalificaties over het beleid en over hem persoonlijk zijn geuit. Hij benadrukt dat hij als gedeputeerde te gast is bij de Provinciale Staten, het hoogste bestuursorgaan van de provincie, en is van mening dat Provinciale Staten het niet nodig heeft om in deze zaal op deze manier met Gedeputeerde Staten om te gaan. Hoewel hij erkent dat emoties soms een rol spelen, verzoekt hij de Statenleden om dit niet tot gewoonte te maken. Met deze oproep tot respect en professionaliteit hoopt hij de focus weer volledig op de inhoudelijke discussie te kunnen richten.

50

55

Gedeputeerde Beemsterboer geeft aan dat er nog verschillende vragen openstaan, zowel gerelateerd aan de gebiedsprocessen in de portefeuille van gedeputeerde Kocken als vragen aan hemzelf. Hij heeft afgesproken om praktisch te blijven en alle vragen zelf te beantwoorden.

60

De gedeputeerde begint met een vraag van de Partij voor de Dieren over de precieze invulling van de gebiedsprocessen en de verkenningen door de provincie. Deze vraag kwam voort uit een algemene opmerking over het gebrek aan concreetheid in het overzicht van de gebiedsprocessen.

- 65 Gedeputeerde Beemsterboer legt uit dat het overzicht ontstaan is na een verzoek tijdens de commissievergadering van de vorige maand, waarin gevraagd werd om een globaal overzicht te bieden dat de commissie zou helpen om een selectie te maken voor verdere verdieping. De gedeputeerde prijst de ambtelijke organisatie voor het snel samenstellen van dit overzicht, ondanks de diverse verplichtingen rondom het PPLG (Provinciaal Programma Landelijk Gebied).
- 70 Gezien het grote aantal gebiedsprocessen, meer dan twintig, was het noodzakelijk om dit overzicht op hoofdlijnen te presenteren. Hij erkent dat dit de perceptie van onvoldoende concreetheid kan hebben veroorzaakt, maar benadrukt dat het de intentie is om in de komende periode deze gebiedsprocessen verder te verdiepen, te beginnen met drie specifieke processen tijdens de vergadering in mei.

- 75 Gedeputeerde Beemsterboer bespreekt het door Partij voor de Dieren genoemde citaat uit het overzicht van de gebiedsprocessen dat naar zijn mening te beschouwend en beschrijvend was en wellicht concreter had gekund en erkent dat de algemene formulering mogelijk ook op andere gebiedsprocessen van toepassing kan zijn. Het citaat betreft het gebiedsproces Weidse Polders in Noord-Kennemerland en illustreert hoe elk gebiedsproces zich in verschillende fasen bevindt en dat de focus per proces varieert door verschillende contexten zoals historie, stakeholders en beschikbare mogelijkheden.
- 80

- Gedeputeerde Beemsterboer legt in reactie op de vijfde vraag over de positie van het PPLG binnen de S-curve van de Transitiefilosofie, zoals ontwikkeld door DRIFT van de Erasmus Universiteit uit dat de gebiedsprocessen in Noord-Holland zich in diverse fasen van deze transitiecurve bevinden, maar momenteel voornamelijk aan de beginfase van de curve zijn, waar het experimenteren en versnellen van nieuwe systemen centraal staat. Dit komt doordat bestaande systemen onder druk staan. Hij benadrukt dat, zoals de Partij voor de Dieren als
- 85
- 90 transitiedeskundige zal begrijpen, een gemiddelde systeemtransitie vele jaren in beslag nemen en dat veel van de gebiedsprocessen nog maar net zijn begonnen.

- Gedeputeerde Beemsterboer legt uit dat de visie van de provincie op de landbouwtransitie voornamelijk gericht is op kringlooplandbouw, zoals beschreven in de startversie van het PPLG.
- 95 Hij heeft eerder aangegeven dat er binnen deze visie verschillende scenario's zijn, waarbij de uitersten bestaan uit enerzijds de extensivering van de landbouw en anderzijds het bevorderen van hightech landbouw, waarbij de nadruk ligt op intensivering maar dan wel op een duurzame manier.

- 100 Wat betreft het nemen van regie in de landbouwtransitie, merkt de gedeputeerde op dat het PPLG dient als een belangrijk beleidskader waarbinnen de provincie haar regierol uitoefent. Dit kader biedt de leidende principes voor de gebiedsprocessen waarin de provincie een voortrekkersrol heeft. De provincie neemt niet alleen het voortouw in deze gebiedsprocessen maar voert ook regie over de realisatie van het provinciale beleid buiten deze processen. Hierbij zijn
- 105 verschillende leden van het college betrokken.

Gedeputeerde Beemsterboer beantwoordt de vraag van D66 over de methodiek voor het aanpakken van gebiedsprocessen. Hij erkent dat deze vraag vaak terugkomt en legt uit dat de

110 benadering van gebiedsprocessen van onderaf gebeurt, waarbij alle betrokkenen serieus worden genomen. Dit betekent dat er geen standaardmodel wordt opgelegd, omdat dit de provincie in een te dominante rol zou plaatsen en het belang van lokaal draagvlak en betrokkenheid zou ondermijnen. Hij benadrukt dat er verschillende benaderingen zijn voor verschillende gebiedsprocessen, afhankelijk van het specifieke gebied en de betrokken stakeholders. Deze aanpak vereist meer tijd en zorgt ervoor dat de processen niet uniform zijn. De aanpak is
115 gedocumenteerd in de provinciale werkwijze 'Integrale gebiedsprocessen landelijk gebied Noord-Holland-Noord', die al eerder met de Staten is gedeeld. In dit document zijn de fasen van verkenning, planning en uitvoering uitgeschreven, en deze stappen worden momenteel geactualiseerd.

120 De heer **Mülder** (D66) vraagt hoe het mogelijk is om de voortgang in de gebiedsprocessen te volgen en deze met elkaar te vergelijken, gegeven het feit dat elk proces uniek is en aangepast aan de specifieke omstandigheden en belangen van het gebied.

Gedeputeerde **Beemsterboer** erkent dat dit inderdaad een uitdaging is. Hij legt uit dat hoewel het
125 mogelijk is om algemene fasen zoals verkenning, planning en uitvoering te onderscheiden, de inhoud en focus van deze fasen sterk kunnen variëren per gebied. Dit komt door de unieke eigenschappen van elk gebied, de diverse betrokken partijen, en de verschillende doelen die kunnen variëren van waterbeheer tot natuurbehoud en landbouwtransitie. De gedeputeerde legt uit dat de eerste fase vaak bestaat uit het verkennen van de kernvraagstukken en het vinden van
130 gemeenschappelijke grond tussen alle betrokkenen. Dit gaat over naar het plannen van specifieke maatregelen, die vaak gekoppeld zijn aan financiering en waarbij spanning is ontstaan door verschuivende verwachtingen. De uitvoeringsfase is waar iedereen naartoe wil, maar veel gebiedsprocessen bevinden zich nog niet in deze laatste fase.

135 De heer **Mülder** (D66) wijst op de aanpak van andere provincies, waarbij ondanks de verschillende doelen per gebiedsproces, een globale methode wordt gebruikt die de processen beter vergelijkbaar maakt. Hij vraagt of de gedeputeerde bekend is met deze methodiek en of deze ook voor Noord-Holland overwogen zou kunnen worden.

140 Gedeputeerde **Beemsterboer** reageert door aan te geven dat hij niet op de hoogte is van de specifieke methoden die andere provincies hanteren. Hij bevestigt dat Noord-Holland bewust heeft gekozen voor een aanpak die sterk leunt op het creëren van draagvlak van onderaf, waarbij alle betrokken partijen een significante rol spelen. Dit heeft geresulteerd in een unieke benadering per gebied, afgestemd op de specifieke omstandigheden en belangen. Gedeputeerde
145 Beemsterboer geeft aan dat hij de wenselijkheid van een meer gestandaardiseerde methode voor vergelijkbaarheid tussen gebiedsprocessen begrijpt, vooral voor de duidelijkheid en het overzicht binnen de Staten. Echter, hij uit zorgen dat gezien de huidige aanpak en de reeds langlopende processen, het moeilijk zou zijn om deze processen alsnog uniform te maken. Hij benadrukt dat de unieke eigenschappen van elk gebied ertoe leiden dat volledige vergelijkbaarheid
150 waarschijnlijk niet haalbaar is, zelfs niet in andere provincies waar mogelijk een meer gestandaardiseerde aanpak wordt gebruikt.

Gedeputeerde Beemsterboer behandelt vervolgens de vraag van D66 over knelpunten in de gebiedsprocessen, hun beheersing en de gemaakte keuzes. Hij identificeert hoofdlijnen van
155 knelpunten die zich voordoen in verschillende fasen van deze processen:

1. **Verkenningfase:** Het helder krijgen van de inhoudelijke problematiek blijkt een uitdaging. Er is vaak een opeenstapeling van beleidsdoelen, zoals waterbeheer en bodemkwaliteit, die richtinggevend zijn. Dit vereist veel onderzoek om de doelstellingen duidelijk in kaart te brengen.
- 160 2. **Planfase:** In deze fase spelen moeilijke politiek–bestuurlijke keuzes een rol, vooral vanwege de betrokkenheid van verschillende stakeholders met soms tegenstrijdige belangen. Dit omvat niet alleen lokale partijen maar ook verschillende overheden zoals het Rijk, de provincie, gemeenten en waterschappen. Het doel is om tot een consistent plan te komen dat breed gedragen wordt.
- 165 3. **Uitvoeringsfase:** Het voornaamste knelpunt in deze fase is de financiering van de uitvoering van de plannen. Het behouden van draagvlak is ook cruciaal, gezien de noodzaak om alle betrokken partijen aan boord te houden gedurende het gehele proces.

Gedeputeerde Beemsterboer benadrukt dat deze knelpunten kenmerkend zijn voor het complexe en vaak interdisciplinaire karakter van de gebiedsprocessen. Elk proces vraagt om een specifieke
170 aanpak, waarbij continu afgewogen moet worden hoe de verschillende belangen en doelen het beste gerealiseerd kunnen worden binnen de gestelde kaders en beschikbare middelen.

Gedeputeerde Beemsterboer gaat in op vragen van Forum voor Democratie over de monitoring van de effectiviteit van het PPLG en de impact op de voedselvoorziening. Gedeputeerde Beemsterboer
175 licht toe dat er intern aan een monitorings– en evaluatieagenda wordt gewerkt voor de doelen van het PPLG. Voor alle doelstellingen die binnen het PPLG zijn vastgesteld, worden specifieke monitoringinstrumenten ingezet of ontwikkeld om te bepalen in hoeverre deze doelen worden bereikt. Daarnaast vindt er ook monitoring plaats door het Rijk, die de voortgang en effectiviteit van het programma in de gaten houdt.

180 Wat betreft de zorgen over de voedselvoorziening legt hij uit dat de verwachting is dat de voedselproductie niet onder druk komt te staan door het PPLG. Dit is mede te danken aan het spoor van hightech landbouw binnen het programma, waarbij innovaties in de agrarische sector leiden tot efficiëntere productiemethoden. Deze innovaties resulteren vaak in een hogere productie met minder gebruik van bemesting en andere middelen per geproduceerde hoeveelheid. Hoewel de
185 extensivering van landbouw tot een lagere voedselproductie kan leiden, verwacht hij dat innovaties in andere gebieden deze afname kunnen compenseren. Hij benadrukt het belang van de betrokkenheid van de agrarische sector bij dit proces en heeft vertrouwen in een positieve uitkomst, ondanks de gevoeligheden rondom zaken als derogatie, die vooral melkveehouders
190 raken.

Gedeputeerde Beemsterboer reageert op een vraag van de BBB over positieve ontwikkelingen in de gebiedsprocessen en deelt enkele voorbeelden waarin partijen tot oplossingen komen:

1. **Oostzanerveld:** Samen met gebiedspartijen is een visie opgesteld, en dit gebiedsproces zal
195 in een toekomstige technische briefing als voorbeeld dienen.
2. **Starnmeer:** De provincie kocht grond van een agrariër die het gebied wilde verlaten. Deze grond wordt tijdelijk verpacht met eerste recht van aankoop om de financiering rond te krijgen. Via een kavelruil door STIVAS krijgen overblijvende agrariërs perspectief op extensieve landbouw, en de benodigde grond voor dijkversterking is ook geregeld.
- 200 3. **Waterland Oost:** Aankoop van een stoppende agrariër tegen volledige schadeloosstelling. Deze aankoop vormde de basis voor een herbegrenzing van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) samen met omringende grondeigenaren.

- 205 4. **Keverdijkse Polder:** De provincie bezit hier 85 hectare grond en een boerderijlocatie met stikstofrechten. Een kavelruilproces is gestart, gericht op NNN-opgave, stikstofreductie en tegengaan van bodemdaling.
5. **Binnenduinrand Zuid-Kennemerland:** Na een valse start is een startnotitie opgesteld samen met gebiedspartijen. Politieke redenen hebben het vaststellen van de laatste startnotitie vertraagd, maar men blijft positief.
- 210 6. **Amstelscheg:** Agrariërs hebben zelf een toekomstvisie opgesteld, gebaseerd op een intentieovereenkomst die ook door de provincie is ondertekend. Het plan is om de landbouw te extensiveren met hulp van grond van stoppende agrariërs.
- 215 7. **Ronde Hoep:** Agrariërs hebben een polderplan opgesteld. De provincie kocht gronden van een stoppende agrariër, waardoor blijvende agrariërs meer grond kunnen krijgen voor extensivering in een vernatte situatie. Er zijn maatregelen voor mestmanagement en stikstofdepositie gestart, en vernatting draagt bij aan het verminderen van veenaafbraak en CO₂-uitstoot.

Gedeputeerde Beemsterboer benadrukt dat er diverse gebieden zijn waar positieve ontwikkelingen plaatsvinden, vaak vanuit bottom-up initiatieven, die goed passen binnen de richting van het PPLG.

- 220 De heer **Vendrig** (BBB) spreekt zijn waardering uit voor de gedetailleerde antwoorden en de positieve ontwikkelingen binnen het PPLG. Hij refereert aan een eerdere vraag over stikstofruimte die vrijkwam in de Starnmeer door de verplaatsing van een bedrijf en vraagt specifiek naar de registratie hiervan.

- 225 Gedeputeerde **Beemsterboer** erkent dat hij niet exact op de hoogte is van de details van dit specifieke bedrijf, maar bevestigt dat de provincie de vrijgekomen stikstofruimte van verschillende aankopen heeft geregistreerd. Hij geeft aan dat de provincie actief aan het oriënteren is op hoe om te gaan met deze stikstofruimtes in relatie tot de stikstofbank, waarover onlangs informatie is verstrekt aan de commissieleden.

- 230 Mevrouw **Gordijn** (JA21) vraagt naar de mogelijkheid om stikstofruimte, die vrijkomt door provinciale opkoopregelingen van veehouders, op te nemen in de stikstofbank van de provincie en deze vervolgens in te zetten voor andere doeleinden binnen de provincie.

- 235 Gedeputeerde **Beemsterboer** bevestigt dat dit inderdaad het geval is. Wanneer de provincie grond inkoopt, wordt 40% van de vrijgekomen stikstofruimte direct toegewezen aan natuurherstel en komt in de stikstofbank terecht. De overige 60% van de stikstofruimte wordt verdeeld over drie verschillende 'banken' binnen de provincie, afhankelijk van de behoeften en afspraken met de betrokken partijen en de mogelijkheden binnen het gebied, zoals PAS-melders, woningbouwprojecten, of industriële behoeften.
- 240

- Gedeputeerde Beemsterboer herinnert zich ook dat er een specifieke situatie was waarbij een agrarisch bedrijf werd opgekocht door het Rijk onder de Lbv-plus-regeling (Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties met piekbelasting). In zulke gevallen komt de
- 245 vrijgekomen stikstofruimte toe aan het Rijk, dat deze ruimte, volgens een motie van de Tweede Kamer, prioritair inzet voor PAS-melders. De uitvoering hiervan is de verantwoordelijkheid van het Rijk.

Gedeputeerde Beemsterboer reageert op een vraag van GroenLinks over de voortzetting van de

250 Toekomstversnellers-projecten. Hij licht toe dat niet alleen de winnaars, die elk €5000 ontvangen, maar alle finalisten ondersteuning krijgen. Deze ondersteuning varieert van hulp bij de promotie van hun project tot assistentie bij de inhoudelijke uitvoering ervan. Diverse medewerkers van de provincie zijn ingezet om ervoor te zorgen dat alle finalisten van de Toekomstversnellers de mogelijkheid krijgen om succesvolle ondernemingen of initiatieven te ontwikkelen.

255 Gedeputeerde Beemsterboer gaat vervolgens in op twee vragen van Volt over het SMART maken van de doelstellingen van het PPLG en de betrokkenheid van lokale kennis en ervaring in de gebiedsprocessen.

260 De gedeputeerde bevestigt dat het de bedoeling is om de doelstellingen van het PPLG zo SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden) mogelijk te maken. Dit is zowel het streven voor de algemene doelstellingen van het PPLG als voor de specifieke doelstellingen die uit de verkenningsfases in de verschillende gebieden voortkomen.

265 Wat betreft de inzet van de kennis en ervaring van mensen die in de gebieden wonen, legt de gedeputeerde uit dat deze mensen zoveel mogelijk betrokken worden bij de gebiedsprocessen. Tegelijkertijd benadrukt hij dat de individuele belangen van deze mensen soms ook een rol spelen, wat invloed kan hebben op hoe hun inbreng samenvalt met de bredere doelstellingen van het gebiedsproces. Dit kan bijvoorbeeld spelen bij onderwerpen zoals uitzicht, waar persoonlijke en
270 algemene belangen kunnen botsen.

Gedeputeerde Beemsterboer bespreekt tot slot de nog openstaande vragen van de Partij van de Arbeid over de rol van Provinciale Staten in het kader van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG), de betrokkenheid van gemeenten, en de status van projectfinanciering.

275 Gedeputeerde Beemsterboer benadrukt dat Provinciale Staten uiteindelijk het PPLG vaststellen en de provincie de status van de documentatie aan het Rijk rapporteert. Dit antwoord is ook gerelateerd aan de manier waarop moties en amendementen sturen. Hij meldt dat er recent een gesprek is geweest met minister Van der Wal, waarbij de uitdagingen rond de leveringstermijnen van de documenten besproken zijn. Veel provincies kampen met vergelijkbare uitdagingen qua
280 timing en de noodzaak om kwalitatief goede stukken aan te leveren.

De huidige projecten, vooral de koploperprojecten, zijn in afwachting van volledige financiering. Dit duidt op een fase waarin nog gezocht wordt naar de benodigde middelen om de geplande
285 acties uit te voeren.

Er is feedback ontvangen van raadsleden en wethouders die graag intensiever betrokken willen worden bij de gebiedsprocessen. De provincie oriënteert zich op hoe en wanneer gemeenten effectiever kunnen worden betrokken bij deze processen.

290 *Tweede termijn commissie*

De heer **Vendrig** (BBB) reageert op de vraag van Statenlid Van Wijnen van GroenLinks over het belang van landbouw ten opzichte van natuur. Hij benadrukt dat voor de BBB landbouw en natuur onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en beide belangrijk zijn. Hij wijst op een misvatting
295 waarbij innovatieve koploperprojecten in de landbouw, die zowel aan natuurherstel als aan klimaatdoelen kunnen bijdragen, niet altijd positief worden ontvangen en worden verguisd. Dit

ondanks het feit dat deze projecten dualistische doelen dienen en niet enkel gericht zijn op natuur.

300 De heer Vendrig bekritiseert verder de houding van afhankelijkheid van het Rijk bij het honoreren van projecten. Hij vindt het problematisch dat provinciale projecten die niet door het Rijk gehonoreerd worden, soms leiden tot het aanpassen van provinciale ambities. Hij benadrukt dat het Provinciaal Programma Landelijk Gebied breed zou moeten kijken naar zowel landbouw als natuur, en stelt dat de naam anders net zo goed "Provinciaal Programma Landelijke Natuur" had
305 kunnen zijn, als natuur de enige focus zou zijn.

De heer **Mülder** (D66) vraagt of de heer Vendrig het ermee eens is dat natuurherstel het hoofddoel is van het PPLG.

310 De heer **Vendrig** (BBB) antwoordt dat hij dit niet onderschrijft. Hij ziet het PPLG meer als een gebiedsproces dat gericht is op het ontwikkelen van oplossingen waarbij alle aspecten en belanghebbenden in harmonie samenwerken. Volgens hem is natuurherstel niet het enige of primaire doel, maar slechts een van de vele doelen die samen een evenwichtige benadering vormen binnen het PPLG.

315

De heer **Mülder** (D66) vindt dit antwoord schokkend, maar waar.

Mevrouw **Schneemann** (Volt) stelt een vraag aan de heer Vendrig (BBB) over de keuze van projecten voor het indienen van koploperprojecten binnen het PPLG. Zij vraagt of het niet
320 verstandiger is om projecten gericht op natuurherstel in te dienen die duidelijk meer financiële ondersteuning van het Rijk kunnen ontvangen, in plaats van projecten die de provincie belangrijk vindt maar die minder door het Rijk worden gewaardeerd.

De heer **Vendrig** (BBB) antwoordt dat hij het niet eens is met deze benadering. Hij benadrukt dat
325 het beleid onafhankelijk en op basis van lokale prioriteiten vormgegeven moet worden, waarbij de balans tussen natuur, economie en maatschappij centraal staat. Hij uit zijn zorg dat het Rijk de voorkeur lijkt te geven aan projecten die zich eenzijdig op natuur richten, ten koste van gecombineerde projecten die ook andere belangrijke aspecten omvatten. Hij roept de Provinciale Staten op om deze benadering kritisch te heroverwegen, zodat projecten in hun volle breedte en
330 in samenhang worden beoordeeld en gefinancierd.

Statenlid **Van Wijnen** (GL) uit waardering voor het beantwoorden van haar vraag door de heer Vendrig en erkent de gedeelde visie op het belang van zowel landbouw als natuur. Zij maakt echter een kanttekening bij het beeld dat innovatie zou worden verguisd binnen de Staten, wat zij
335 niet herkent. Ze stelt dat er kritiek is geweest, maar dat dit niet gelijkstaat aan verguizen. Statenlid Van Wijnen benadrukt de noodzaak om effectieve en bewezen methoden te gebruiken, vooral als het gaat om innovatieve technieken voor stalemissiereductie, waarvan de effectiviteit nog bewezen moet worden. Zij vraagt zich af of het wel de taak van de provincie is om in dergelijke onbewezen methoden te investeren.

340

De heer **Vendrig** (BBB) reageert door het belang van innovatie te onderstrepen, ook al zijn de methoden nog niet bewezen. Hij argumenteert dat het essentieel is om te investeren in potentieel succesvolle innovaties om tijdig en adequaat op uitdagingen te kunnen reageren. Hij erkent de

345 noodzaak van het gebruik van bewezen technieken maar benadrukt ook het belang van het voortzetten van innovatie als een cruciaal onderdeel van de Nederlandse aanpak, die historisch heeft bijgedragen aan het succes van het land.

De heer Vendrig is hiermee aan het einde van zijn betoog gekomen.

350 De heer **Stam** (PvdA), vervangend woordvoerder voor de heer Wallaart, brengt zijn zorgen naar voren over de kaderstellende en controlerende rol van de Staten. Hij benadrukt de noodzaak om deze rollen duidelijker te definiëren, vooral in de context van gebiedsprocessen en koploperprojecten. Hij vraagt om een toetsingskader waarmee de Staten de keuzes voor specifieke projecten kunnen beoordelen.

355 De heer Stam deelt een specifieke zorg over een nieuw koploperproject in zijn dorp, een gepland ecoduct waarvan nut en noodzaak onduidelijk zijn. Dit project heeft volgens hem geleid tot veel onrust onder de dorpsbewoners en roept vragen op over het draagvlak. Hij erkent dat de gedeputeerde zich inzet om vanuit draagvlak te redeneren – de eerdergenoemde voorbeelden
360 waarbij het proces goed verloopt, stemmen de heer Stam positief – maar hij hoopt dat dit ook in daden wordt omgezet en dat het gevoel van draagvlak bij de inwoners wordt versterkt.

Tot slot drukt de heer Stam de wens uit om als Partij van de Arbeid meer grip te krijgen op het proces. Hij wil dat er transparantie is over wie bij de gebiedsprocessen betrokken zijn en hoe draagvlak wordt gecreëerd. Hij benadrukt het belang van betrokkenheid van niet alleen de
365 gebruikelijke partijen zoals gemeenten, waterschappen en natuurorganisaties, maar ook van de lokale bevolking rond de projectgebieden.

De heer **Vendrig** (BBB) sluit zich aan bij het betoog van de PvdA.

370 De heer **Klein** (CU) bedankt de gedeputeerde voor zijn eerdere antwoorden en geeft aan dat er binnen zijn fractie het gevoel bestond dat de lage financiële bijdrage vanuit het Rijk deels te wijten was aan hun eigen aanpak. Hij is opgelucht te horen dat er nu goed contact is met rijksambtenaren over nieuwe en opnieuw ingediende projecten. Hij vraagt de gedeputeerde of hij
375 denkt dat de provincie, met de recent opgedane kennis, nu beter voorbereid is qua doelbereik voor de aankomende projectaanvragen in vergelijking met de eerste ronde.

Daarnaast stelt hij een vraag waarin zijn zorgen over de capaciteit van de provinciale organisatie om meerdere gebiedsprocessen gelijktijdig te beheren naar voren komen. Hij refereert aan een
380 voorbeeld van de PvdA waar gemeenteambtenaren niet op de hoogte waren van een ingediend project, wat twijfels oproept over de interne communicatie en organisatie. Hij vraagt of de provincie voldoende uitgerust is om al deze processen te beheren en of er niet alleen budget nodig is voor de uitvoering, maar ook voor het verbeteren van het beheer en de coördinatie van deze processen.

385 Mevrouw **Schneemann** (Volt) opent haar betoog met waardering voor de eerdere woorden van gedeputeerde Beemsterboer ten aanzien van de manier van communiceren over beleid en hem persoonlijk. Mevrouw Schneemann benadrukt het belang van het focussen op de inhoud en niet op de persoon.

390

Vervolgens uit ze haar gemengde gevoelens over de vergadering van maandag. Ze beschrijft hoe ze tijdens de commissie Ruimte de passie en ambitie van gedeputeerde Beemsterboer voor het woningdossier zag en hoe doelen werden verhoogd, wat ze inspirerend vond. Echter, ze mist dezelfde energie en ambitie in de aanpak van het PPLG, wat ze teleurstellend vindt. Ze benadrukt dat, gezien het succes van andere provincies zoals Utrecht en Zuid-Holland in het verkrijgen van rijksmiddelen voor hun projecten, Noord-Holland wellicht een slimmere aanpak moet hanteren om ook financiering te verkrijgen.

Ten slotte wijst mevrouw Schneemann op twee koploperprojecten waarover zij in de eerste termijn nog vragen heeft die niet beantwoord zijn: de beloning voor kringlooplandbouw en de financiering van koploperproject vijf met betrekking tot provinciale middelen. Ze hoopt dat deze vragen nog beantwoord zullen worden in de tweede termijn.

405 *Tweede termijn Gedeputeerde Staten*

Op verzoek van gedeputeerde Beemsterboer herhaalt mevrouw **Schneemann** (Volt) de vragen uit de eerste termijn die nog onbeantwoord zijn gebleven. Haar eerste vraag richt zich op het koploperproject dat beloningen biedt voor kringlooplandbouw. Ze erkent het belang van het project maar benadrukt de noodzaak voor een duurzaam verdienmodel voor boeren, dat niet afhankelijk is van tijdelijke beloningen. Ze vraagt hoe de provincie ervoor kan zorgen dat boeren een langdurig houdbaar verdienmodel ontwikkelen dat hen niet permanent afhankelijk maakt van subsidies.

De tweede openstaande vraag van Volt gaat over koploperproject vijf, waarin vermeld staat dat er €2,5 miljoen uit provinciale middelen beschikbaar is gesteld, met een aanvullende aanvraag bij het Transitiefonds. Mevrouw Schneemann wil weten of het project ook doorgaat als de aanvullende financiering uit het Transitiefonds niet wordt toegekend, en of het reeds toegewezen provinciale budget van €2,5 miljoen voldoende is om het project onafhankelijk van verdere financiering voort te zetten.

Gedeputeerde **Beemsterboer** erkent ten aanzien van het verdienmodel zonder subsidieafhankelijkheid de noodzaak voor boeren om onafhankelijk te zijn van subsidies. Hij stelt dat er gezocht is naar oplossingen zoals langjarige pachtovereenkomsten, maar erkent dat dit complex is. Het verdienmodel in de context van kringlooplandbouw en extensivering biedt mogelijkheden, al is dit nog steeds in ontwikkeling en vereist het zorgvuldige afweging om niet te afhankelijk te worden van overheidssteun.

Wat betreft het koploperproject bevestigt de gedeputeerde dat het project ook zonder extra middelen uit het Transitiefonds kan doorgaan, mits er voldoende budget beschikbaar is binnen de huidige provinciale budgettoewijzing. Dit budget is cruciaal om Europese middelen te benutten. Het Transitiefonds dient als aanvullende financiering om meer gebiedsinitiatieven te ondersteunen, maar de basisfinanciering moet gegarandeerd zijn om deze extra middelen aan te trekken.

Gedeputeerde Beemsterboer erkent de complexiteit van de kaderstellende en controlerende rol van Provinciale Staten binnen het PPLG, gezien de veelheid aan doelen, de verscheidenheid van gebieden en de veranderlijkheid van doelen en budgetten over een breed, de hele provincie

440 beslaand proces. Hij benadrukt dat, hoewel er spanning op de financiën ligt, dit de kaderstelling – de doelen en methoden om deze te bereiken – niet verandert, maar wel invloed kan hebben op de snelheid van het bereiken van deze doelen. Hij schetst een beeld van een voortdurend proces waarbij meer duidelijkheid verwacht wordt vanaf de 40%-versie van het plan in juni, wat een basis zal bieden voor verdere gesprekken en verfijning van de doelen en methoden.

445 Gedeputeerde Beemsterboer legt vervolgens uit dat de provincie Noord-Holland bezig was om provinciedekkende gebiedsprocessen op te zetten, met als doel in alle gebieden initiatieven te starten. Er was zelfs een opschaling van de ambtelijke organisatie voorzien om deze processen te ondersteunen. Echter, door onduidelijkheid over het beschikbare budget is besloten om enkel door te gaan met de reeds gestarte gebiedsprocessen en voorlopig geen nieuwe te starten. De keuze voor de gestarte gebiedsprocessen was deels gebaseerd op reeds bestaande initiatieven en 450 de grote natuurbelangen in die gebieden. Dit resulteerde in een situatie waarbij men een pas op de plaats maakte, wat de voortgang en de uitbreiding van de ambities beïnvloedde.

Gedeputeerde Beemsterboer legt uit dat er in de zomer van vorig jaar een overzicht van 81 miljoen euro aan koploperprojecten naar het ministerie is gestuurd. Dit gebeurde onder druk en 455 op korte termijn, iets waar alle provincies mee te maken hadden. Vanwege de val van het kabinet en het controversieel verklaren van het NPLG-budget, voerde het ministerie van Financiën een strikte beoordeling uit op de budgettoewijzing, gericht op het bereiken van doelstellingen. Niet alle projecten werden beoordeeld door Wageningen Universiteit en sommige vielen af na een initiële quickscan door het ministerie. Uiteindelijk is één van de Noord-Hollandse projecten 460 goedgekeurd, hoewel deze te laat was voor de eerste fase. Voor de drie goedgekeurde projecten vroeg het ministerie om een definitieve onderbouwing, die in de afgelopen maanden verder is afgestemd. Ondanks dat het ministerie niet om meer projecten vroeg, voegde Noord-Holland toch extra projecten toe aan de lijst, in de hoop dat, als andere projecten elders afvallen, het ministerie misschien toch nog deze projecten zou overwegen. De kans hierop wordt echter als 465 zeer klein beschouwd. Dit was geen nieuwe budgetaanvraag, maar om de drie oorspronkelijk goedgekeurde projecten definitief te maken, zonder dat het college verwacht dat er extra budgetten worden toegewezen.

470 De heer **Klein** (CU) vraagt in hoeverre dit is afgestemd. Het is namelijk voorstelbaar dat er irritatie kan ontstaan bij het Rijk ten aanzien van het indienen van extra projecten.

Gedeputeerde **Beemsterboer** bevestigt dat de strategie van het toevoegen van extra projecten aan de lijst voor koploperprojecten zowel ambtelijk als bestuurlijk is afgestemd.

475 De heer **Stam** (PvdA) uit zijn begrip voor het opportunisme bij het indienen van de koploperprojecten, maar benadrukt het belang van een evaluatie van dit proces. Hij stelt voor om in de evaluatie ook de reikwijdte en impact van de projecten mee te nemen, specifiek hoe agrarische projecten bijdragen aan natuurdoelen.

480 Gedeputeerde **Beemsterboer** herinnert eraan dat de projecten snel en onder druk zijn ingediend, maar ziet het belang van een duidelijke evaluatie. Hij stelt voor om voor elk van de acht projecten te verduidelijken waarom deze destijds als kansrijk werden beschouwd.

- 485 Gedeputeerde Beemsterboer adresseert de vragen over het ecoduct en het belang van lokaal draagvlak. Hij geeft aan dat er wel onderzoeken zijn die de bouw van het ecoduct ondersteunen, maar erkent dat de perceptie in de lokale gemeenschap anders kan zijn. Voor verdere vragen stelt hij voor om deze te bespreken met collega Kocken, die meer expertise heeft over dit specifieke onderwerp.
- 490 Wat betreft het acteren op draagvlak, stelt de gedeputeerde voor om in mei tijdens de toelichting van drie gebiedsprocessen, expliciet in te gaan op hoe gemeenten en inwoners bij deze processen betrokken zijn. Dit moet helderheid bieden over de inzet op draagvlak en hoe dit in de praktijk wordt gebracht.
- 495 Gedeputeerde Beemsterboer geeft aan richting de ChristenUnie dat er een goede communicatie is tussen de provincie en het Rijk, dit is ook door het Rijk bevestigd. Hij benadrukt dat er vanuit het Rijk ook teleurstelling is over hoe de zaken zijn gelopen met betrekking tot de financiering van deze projecten in Noord-Holland.
- 500 Gedeputeerde Beemsterboer reageert op de vraag of Noord-Holland nu beter staat qua doelbereik van de koploperprojecten. Hij verduidelijkt dat de huidige projecten nog steeds de oorspronkelijke zijn en dat significante veranderingen en verbeteringen in doelbereik vooral een factor zullen zijn in eventuele toekomstige fasen. Hij wijst er ook op dat de beoordelingswijze van projecten kan veranderen, afhankelijk van politieke en financiële omstandigheden, zoals
- 505 eerdere controversiële verklaringen en strikte budgettaire controle door het ministerie van Financiën.
- 510 Gedeputeerde Beemsterboer beantwoordt de vraag of de provincie voldoende uitgerust is om de huidige gebiedsprocessen te beheren. Hij geeft aan dat er bewust is gekozen om de opschaling van de organisatie voor gebiedsprocessen vanwege budgettaire redenen te pauzeren. Voor de huidige processen beschikt de provincie over voldoende middelen en capaciteit, al erkent hij dat de complexiteit van deze processen veel van de organisatie vraagt. Daarnaast merkt hij op dat er zowel vanuit het eigen budget als vanuit externe financiering, inclusief de koploperprojecten van het Rijk, geld beschikbaar is gesteld om deze processen adequaat te ondersteunen.
- 515 De heer **Klein** (CU) vraagt of er naast budgettaire beperkingen ook andere knelpunten zijn, zoals een tekort aan menskracht of de mogelijkheid om expertise in te huren, die de voortgang van gebiedsprocessen belemmeren.
- 520 Gedeputeerde **Beemsterboer** reageert door aan te geven dat er geen problemen zijn met het invullen van vacatures binnen de provincie en dat er ook geen sprake is van veel personeelsverloop. Hij wijst echter wel op een uitdaging bij het inhuren van externe experts. Vanwege de gelijktijdige vraag van meerdere provincies naar dezelfde specialisten voor vaak kortlopende projecten, is het moeilijker om deze professionals aan te trekken.
- 525 Gedeputeerde Beemsterboer reageert tot slot op de persoonlijke vraag van Volt over zijn betrokkenheid bij het PPLG in vergelijking met zijn gedrevenheid voor het woondossier. Hij licht toe dat zijn jarenlange ervaring en persoonlijke motivatie in de woningbouw een sterke drijfveer zijn. Wat betreft het PPLG, dat hij als relatief nieuw beschouwt sinds negen maanden, erkent hij
- 530 dat zijn enthousiasme groeit naarmate hij meer leert en de effecten van de werkzaamheden ziet.

Hoewel hij toegeeft dat herhaling in vragen soms zijn enthousiasme tempert, kijkt hij uit naar de uitvoeringsfase van de gebiedsprocessen en het concretiseren van het PPLG-document. Hij nodigt Volt uit om hem te wijzen op elk toekomstig gebrek aan enthousiasme, benadrukkend dat zijn passie voor dit onderwerp groeit.

535

De **voorzitter** constateert dat dit agendapunt voldoende is besproken.

4 Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer

540

Rondvraag inzake Betere boerenbusiness door verduurzaming (II), ingediend door de PvdA.

De heer **Stam** (PvdA) draagt vragen over van zijn fractiegenoot, de heer Wallaart. Hij benadrukt dat het belangrijk is deze kwesties onder de aandacht te brengen van zowel de commissie als Gedeputeerde Staten. De vragen zijn concreet:

545

1. Heeft u kennisgenomen van en hoe beoordeelt u de studie Onder de Streep 2023?
2. Wat vindt u van de aanpak van het project Noord-Hollandse initiatief Wij.land? Hoe ondersteunt de provincie dat en hoe past u de resultaten elders in Noord-Holland toe?
3. Hoe helpt u boeren die willen extensiveren?
4. Welk beleid voert u om te voorkomen dat extensiverende boeren het afleggen in de

550

concurrentie om grond (zeker na de afschaffing van de derogatie)?

Gedeputeerde **Beemsterboer** bespreekt allereerst het rapport "Onder de Streep 2023", dat inzicht biedt in de kansen en uitdagingen voor natuurinclusieve melkveehouderij. Het rapport toont aan dat er met een extensief bedrijf een goede boterham te verdienen valt, mits er ruimte is voor verbreding. Dit is een nulmeting uit 2021 en men is benieuwd naar de invloed van recente

555

beleidsontwikkelingen op toekomstige rapportages. Daarnaast verwijst de gedeputeerde naar het rapport van Wageningen Economic Research, dat aangeeft dat de kosten voor duurzame landbouw stijgen en adequaat beleid vereist is om deze transitie haalbaar te maken.

560

Op de tweede vraag antwoordt gedeputeerde Beemsterboer dat er regelmatig wordt samengewerkt met Wij.land, die momenteel een onderzoek uitvoert naar de effecten van natuurbeheer op veehouderijbedrijven en advies geeft aan individuele bedrijven. Ook licht de gedeputeerde een project op Texel uit dat gericht is op het creëren van een duurzaam en circulair eiland door middel van een lerend netwerk dat korte ketens met toerisme en retail verbindt.

565

Betreffende de derde vraag, legt de gedeputeerde uit dat extensivering een van de transitiepaden in het PPLG is. De provincie ondersteunt agrariërs door grond van stoppende boeren in te zetten voor duurzaamheid van blijvende bedrijven, middels verkoop of pacht. In mei kunnen agrariërs bovendien een subsidieaanvraag indienen voor een landelijke regeling, al heeft de provincie geen invloed op de toekenning daarvan.

570

Tenslotte, in reactie op de vierde vraag, stelt gedeputeerde Beemsterboer dat de grondmarkt vrij is en de provincie geen rol ziet om hierin te interveniëren. Wel wordt de mogelijkheid onderzocht om grond vrijwillig af te waarden waar nodig, en voor provinciale pachtgrond geldt dat duurzaamheidscertificaten enige voorrang geven bij openbare inschrijvingen.

575

De **voorzitter** constateert dat de vragen voldoende zijn beantwoord.

580

Rondvraag inzake Natuurherstel in relatie tot beperken stikstofuitstoot, ingediend door Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Haas** (PvdD) spreekt haar zorgen uit over de stikstofbanken die de provincie heeft opgezet, waaronder de PAS-meldersbank, een bank voor woningbouw en een voor de industrie.

585

Ze benadrukt dat 60% van de stikstofruimte die vrijkomt, bijvoorbeeld door het stoppen van veehouderijen, opnieuw wordt ingezet, terwijl 40% naar natuurherstel gaat, een verhoging van de vroegere 30%. Mevrouw Haas uit haar zorg over het tempo waarin stikstofuitstoot wordt teruggedrongen ten gunste van natuurherstel en merkt op dat de aanpak van het stikstofvraagstuk voornamelijk de agrarische bedrijfsvoering belast, wat zichtbaar wordt in het beleid omtrent stikstofruimte. Mevrouw Haas stelt de volgende vragen:

590

5. Wat zijn de huidige stikstofreductiedoelen van de provincie per Natura 2000-gebied? Zijn dat nog steeds de doelen uit de Strategie Noord-Hollandse aanpak stikstof 2021-2022? Zo nee, wat zijn de doelen dan?
6. Zijn deze doelen meegegeven aan de gebiedsprocessen?
- 595 7. Er wordt stikstofruimte afgeroomd en herverdeeld (stikstofbanken), verleend en gesaldeerd. In hoeverre worden de doelen met betrekking tot de afname van stikstof behaald? Wat zijn de reductiecijfers per Natura2000-gebied?

600

Gedeputeerde **Beemsterboer** verduidelijkt dat de provincie streeft naar het behalen van de landelijk vastgestelde doelen voor stikstofreductie, welke een significante verlaging van stikstofdepositie in natuurgebieden beogen tegen 2035. Deze doelen zijn ambitieus, mede door recente verlagingen van de kritische depositiewaarden, wat het behalen van deze doelstellingen complexer maakt. Niettemin blijft de provincie gecommitteerd aan deze doelen.

605

In het kader van het PPLG integreert de provincie stikstofreductiedoelen samen met andere milieu- en landbouwdoelen. Gedeputeerde Beemsterboer meldt dat er een algemene trend van afnemende stikstofdepositie waargenomen wordt, wat wijst op een positieve impact van het huidige beleid. Hij benadrukt het belang van het legaliseren van PAS-melders, wat een directe en substantiële verlaging van stikstofdepositie zou betekenen. Deze legalisatie zou niet alleen de druk op agrarische ondernemers verminderen, maar hen ook stimuleren om te investeren in duurzame praktijken.

610

Verder gaat gedeputeerde Beemsterboer in op de functie van de provinciale stikstofbanken, die zijn opgezet om stikstofruimte her te alloceren aan projecten in verschillende sectoren zoals woningbouw en industrie. Hij onderstreept dat de herallocatie van stikstofruimte streng wordt gereguleerd om te garanderen dat deze bijdraagt aan de overkoepelende stikstofreductiedoelstellingen, in plaats van enkel economische belangen te dienen. Nieuwe beleidsregels zullen verdere richtlijnen bieden voor het gebruik van deze banken.

615

620

Tot slot stelt gedeputeerde Beemsterboer voor om de reductiecijfers per Natura2000-gebied, die de voortgang in stikstofreductie aantonen, schriftelijk aan de Statenleden te verstrekken om zo transparantie en duidelijkheid te bieden over de effectiviteit van het gevoerde beleid.

De **voorzitter** constateert dat de vragen voldoende zijn beantwoord.

625

5 Sluiting

De **voorzitter** dankt de aanwezigen voor hun aandacht en sluit de vergadering om 21.44 uur.

630

Sluiting om 21.44 uur.

Agenda Commissie Landelijk gebied

Datum 18-04-2024

Tijd 20:30 – 22:40

Locatie Statenzaal

Voorzitter Chris Vonk

Toelichting Deze uitloopavond vergadering vindt in hybride vorm plaats. De vergadering is openbaar en online live te volgen via <https://noord-holland.stateninformatie.nl>.

De commissievergadering is toegankelijk voor publiek. Het is mogelijk om in te spreken in de vergadering. Dat kan fysiek of digitaal.

1 Heropening

2 Vaststellen van de agenda

3.a.1 PPLG: Stand van zaken PPLG en gebiedsprocessen

20:30

Toelichting:

Maandelijks informeert het College Provinciale Staten over de stand van zaken van het Provinciaal Plan Landelijk Gebied (PPLG). In de brief benoemen we de belangrijkste ontwikkelingen.

Behandelvoorstel: We zullen starten met het restant van de beantwoording van de gedeputeerde. De commissieleden hebben de mogelijkheid om vragen te stellen en in gesprek te gaan over het PPLG.

3.a.2 PPLG: Koplopersprojecten PPLG

Toelichting:

De provincie dient alle zeven eerder ingediende koplopersmaatregelpakketten voor het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) verbeterd in bij het Rijk voor de toetsing die doorlopen moet worden teneinde een specifieke uitkering aan te kunnen vragen. Daarnaast wordt een aantal nieuwe maatregelpakketten ingediend. Met de eerder ingediende en nieuwe maatregelpakketten kunnen we vanuit onze visie, verwoord in de startversie van het PPLG, de nationale doelen voor het landelijk gebied, een stap dichterbij brengen.

Behandelvoorstel:

Dit agendapunt zal samen worden behandeld met agendapunt 3.a.1.

- 4 **Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer**
- 5 **Sluiting**

Dossiernummer 15037
Extern Zaak ID 2182863
Vertrouwelijk Nee
Vergaderdatum 18 april 2024
Agendapunt 3.a.1
Titel PPLG: Stand van zaken PPLG en gebiedsprocessen
Organisatieonderdeel BEL/NR

Geagendeerd	Vergaderdatum
Commissie Landelijk gebied	15 april 2024
Commissie Landelijk gebied	18 april 2024

Toelichting

Het college van Gedeputeerde Staten informeert PS over actuele zaken met betrekking tot het PPLG opdat er in de vergadering van de Statencommissie Landelijk Gebied van 15 april 2024 over gesproken kan worden.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

A.N.M. Stavenuiter

BEL/OMB

Telefoonnummer +31235143190

stavenuitera@Noord-Holland.nl

1 | 6

Betreft: Provinciaal Programma Landelijk (PPLG)

Verzenddatum

- 3 APR. 2024

Kenmerk 2182863/2227072

Geachte leden,

Deze brief bevat de maandelijkse update met betrekking tot het PPLG.
De inhoud van deze brief is besproken in onze vergadering van 26 maart jl.
Wij gaan in op de volgende onderwerpen:

Uw kenmerk

1. Stand van zaken koplopersprojecten
2. Stand van zaken evaluatie totstandkoming koplopersprojecten
3. Gebiedenaanpak in onzekere tijden
4. Betrekken gemeenten bij het PPLG
5. Volgende versie PPLG
6. Rapport sociaaleconomische impactanalyse
7. Samenhang PPLG en Ruimtelijk Voorstel/ Ruimtelijk Arrangement
8. Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)
9. Wijze waarop PS bij het vervolgproces van het PPLG wordt betrokken

Zoals u ziet betreft het, in verband met de fase waarin het PPLG zich bevindt, procesgerelateerde onderwerpen.

Ad 1. Stand van zaken koplopersprojecten

Zoals u bekend hebben wij in juni/juli 2023 een zevental 'koplopersprojecten' bij het Rijk ingediend voor een totaalbedrag van afgerond 81 miljoen euro, maar is het subsidieplafond voor onze provincie vooralsnog bepaald op afgerond 12 miljoen euro, bestemd voor enkele van de bedoelde koplopersprojecten. We hebben een bijgestelde aanvraag gedaan, waarvoor de deadline gold van 1 april 2024. Ondanks het genoemde subsidieplafond hebben wij het volledige pakket aan koplopersprojecten, in bijgestelde vorm, opnieuw ingediend, voor een bedrag van afgerond 81 miljoen euro. Daarnaast hebben wij nieuwe projecten ingediend voor een bedrag van 87 miljoen euro. Voor niet onder het subsidieplafond vallende projecten is bij het Rijk nog geen financiering beschikbaar, maar ze zullen mogelijk later beoordeeld worden als er wel financiële middelen beschikbaar mochten komen. Uiteraard zullen wij u onze brief aan het Rijk ter kennisname toesturen. In de vergadering van 15 april a.s. van de commissie Landelijk Gebied zullen wij u nadere actuele informatie kunnen geven en uw eventuele vragen beantwoorden.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Ad 2. Stand van zaken evaluatie totstandkoming koplopersprojecten

Wij zijn bezig, mede naar aanleiding van de in de Statencommissie van 11 maart jl. gevoerde discussie hierover, te organiseren dat het proces van de totstandkoming van de koplopersaanvraag wordt geëvalueerd. Het is immers belangrijk dat we leren van het gelopen proces. Wij zullen u op korte termijn, zo mogelijk in de aprilvergadering van uw commissie Landelijk Gebied, over onze aanpak informeren.

Ad 3. Gebiedenaanpak in onzekere tijden/ overzicht lopende gebiedsprocessen

U bent in de technische briefing en de vergadering van de commissie Landelijk Gebied van 11 maart jl. geïnformeerd over onze aanpak.

In deze commissievergadering is u een overzicht toegezegd van de stand van zaken in alle ruim 20 lopende gebiedsprocessen. Dit overzicht treft u aan in de bijlage. Er is aangegeven in welke fase het gebiedsproces zich bevindt, wie de trekker is en aan welke NPLG-doelen en andere doelen er wordt gewerkt.

Ondanks de financiële en beleidsmatige onzekerheid rond het PPLG, samenhangend met de politieke situatie in Den Haag, gaan we door met de gebiedsprocessen. Hierbij handhaven we zoveel mogelijk een integrale benadering en focussen we onze eigen inzet op gebiedsprocessen die een grote bijdrage leveren aan de VHR-doelen en urgente water- en klimaatvraagstukken. De aanpak is adaptief waarbij we kansen om andere opgaven mee te koppelen zoveel mogelijk benutten, ook al zijn dat soms kleine kansen. Daar waar we als provincie niet zelf een gebiedsproces trekken, stimuleren we initiatieven vanuit de gebieden zelf mits ze bijdragen aan onze doelen. Een voorbeeld hiervan is het gebiedsproces Ronde Hoep waarbij een groep agrariërs werkt aan een duurzame toekomst met praktische oplossingen voor de klimaat- en stikstofopgaven.

De komende maanden werken we, in samenwerking met de belangenorganisaties en de medeoverheden, de keuzevraagstukken uit die voor de uitvoering in de gebieden van wezenlijk belang zijn. Deze uitwerking nemen we op in de volgende versie van het PPLG dan wel in het uitvoeringsprogramma voor de vijf PPLG-gebieden dat daarvan een onderdeel wordt.

Wij stellen voor in de commissie van mei een verdiepende inhoudelijke technische briefing te houden aan de hand van drie gebiedsprocessen die elk in een ander landschapstype voorkomen:

- Gebiedsproces in de veenweiden
- Gebiedsproces in de binnenduinrand
- Gebiedsproces in het Vechtplassengebied

Met de presentatie van deze drie voorbeelden, die elk hun unieke problematiek en opgaven kennen, wordt een redelijk compleet beeld geschetst. Daarbij wordt ingegaan op de opgave (incl. het beoogde doelbereik), de aanpak en de dilemma's en keuzevraagstukken die in het gebiedsproces aan de orde komen.

Komende maanden wordt gewerkt aan een uitvoeringsprogramma PPLG waarin de aanpak van de uitvoering beschreven staat voor de komende jaren, inclusief het werk in de gebiedsprocessen. In de commissie landelijk gebied van 17 juni volgt een nadere toelichting op het uitvoeringsprogramma.

Ad 4. Betrekken gemeenten bij het PPLG

De drie waterschappen in Noord-Holland zijn stevig en over de volle breedte betrokken bij het PPLG en de verdere uitwerking daarvan. Dat geldt nog in mindere mate voor gemeenten omdat het PPLG qua uitwerking vaak nog tamelijk abstract is en de gemeentebelangen concreet en specifiek. In concrete gebiedsprocessen zijn de betreffende gemeenten overigens wel nauwer betrokken.

Wij vinden het van groot belang dat de gemeenten goed zijn aangehaakt bij het PPLG-proces en de keuzes die daarbij worden gemaakt. Daarom zullen de programmateams van de vijf programmegebieden bij de gemeenten langsgaan om hen te informeren over het proces. Om de gemeenten ook qua inhoud mee te nemen zullen we webinars organiseren. Uiteraard zal gemeenten worden gevraagd hun zorgen, ideeën en wensen in te brengen.

Ad 5. Volgende versie PPLG (Q3 2024)

Wij werken aan de volgende versie van het PPLG, waarin we de startversie op een aantal punten nader uitwerken. Het Rijk vraagt ons om deze volgende versie aan het eind van het derde kwartaal van dit jaar op te leveren en om in deze versie zo goed mogelijk tegemoet te komen aan de geldende vereisten uit de Handreiking voor de gebiedsprogramma's NPLG (versie februari 2024) alsook aan de punten uit het 'tussentijds oordeel' van het Rijk over onze startversie (oktober 2023). We hanteren hierbij zoals u weet een flexibele planning, gelet op alle financiële en beleidsmatige onzekerheden rond het NPLG en de provinciale PPLG's. We kijken dan ook wat we onder deze omstandigheden en het korte tijdsbestek in september kunnen leveren. Daarbij zijn we voornemens om qua verdere uitwerking van de beleidsvraagstukken en gebiedskeuzes een focus aan te brengen op prioritaire gebieden en thema's.

Ad 6. Rapport sociaaleconomische impactanalyse

Het is van groot belang om inzichtelijk te maken wat de sociaaleconomische impact is van maatregelen in het PPLG, nog vóórdat maatregelen daadwerkelijk worden geïmplementeerd. Daarbij komt dat een zogenaamde sociaaleconomische impactanalyse (SEIA) een verplicht onderdeel is van ons PPLG (vereiste 7 in de Handreiking voor de gebiedsprogramma's NPLG van het Rijk, versie februari 2024). En ook uw Staten hechten grote waarde aan deze analyse (motie 138/2022).

Het Rijk, provincies, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties hebben in mei 2023 gezamenlijk een [methodiek voor de SEIA](#) ontwikkeld. We beschouwen de impactanalyse als een waardevol participatie-instrument om samen met onze partners de effecten van de maatregelen uit het PPLG op brede welvaart in gebieden te bepalen. En zo ons beleid aan te passen om negatieve effecten te voorkomen, positieve effecten te versterken of onzekerheden weg te nemen.

Berenschot is door ons gevraagd om als onafhankelijke partij te helpen bij het toepassen van een SEIA voor maatregelen uit het Noord-Hollandse PPLG. Dit met als doel inzicht te krijgen in de sociaaleconomische effecten van ons beleid. Ook willen we inzicht krijgen in de methodiek, zodat we die kunnen toepassen in de gebiedsprocessen. Hiervoor zijn SEIA's uitgevoerd op twee maatregelen van het Noord-Hollandse PPLG: (1) de pijler 'meer bos' van de bossenstrategie en (2) de landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties (LbV en LBV+). De uitkomsten van deze analyses en geleerde lessen staan in het rapport: 'Leren van de sociaaleconomische impactanalyse' dat als bijlage bij deze brief is gevoegd.

De resultaten van dit rapport nemen wij mee in de ontwikkeling van ons beleid. De geleerde lessen over de methodiek gaan we de komende tijd gebruiken in enkele pilots in gebiedsprocessen. In de volgende versie van het PPLG willen we dan ook aangeven hoe we de SEIA definitief een plek geven in onze gebiedsprocessen.

Ad 7. Samenhang PPLG en Ruimtelijk Voorstel/ Ruimtelijk Arrangement

In de startversie PPLG is als uitgangspunt gehanteerd dat in het PPLG keuzes op hoofdlijnen worden gemaakt en de uitwerking en uitvoering grotendeels plaatsvindt in gebiedsprocessen. Zoals gezegd is de ambitie om in de volgende versie van het PPLG een aantal vraagstukken verder uit te werken. De uitwerking is een kader voor de uitvoering in de gebiedsprocessen. Sommige keuzes hebben gevolgen voor de ruimtelijke ontwikkeling. Voorbeelden zijn de groenblauwe dooradering en de herbegrenzing van het Natuurnetwerk Nederland.

In het traject Ruimtelijk Voorstel/Ruimtelijk Arrangement (hierna RV-traject) worden ruimtelijke keuzes in samenhang weergegeven en opgepakt. De vast te stellen volgende versie van het PPLG, en deels ook de uitvoering van het PPLG, geven uitwerking aan een deel van deze ruimtelijke vraagstukken. Dat roept de vraag op hoe in het PPLG en bij de uitvoering van het PPLG met ruimtelijke gevolgen moet worden omgegaan.

De lijn is als volgt:

- Het PPLG zal over het algemeen alleen nog globale ruimtelijke keuzes bevatten. De samenhang daarvan met andere vraagstukken wordt bewaakt in het RV-traject, dat over meer gaat dan de vraagstukken in het PPLG.
- Dat betekent niet dat in het PPLG en bij de uitvoering van het PPLG in de gebiedsprocessen alles moet wachten op de in het RV-traject te maken keuzes. Er moeten immers belangrijke doelen gehaald worden met krappe deadlines. Er kunnen daarom ook concrete en meer definitieve ruimtelijke keuzes gemaakt worden mits ze aansluiten op de globale ontwikkelrichtingen in het PPLG.
- Wanneer er concrete en meer definitieve ruimtelijke keuzes nodig zijn die vooruitlopen op het RV-traject, worden deze aan GS en waar nodig PS voorgelegd.

Ad 8. Ontwerp Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

Zoals bekend, heeft het Rijk het ontwerp Nationaal Programma Landelijk Gebied (ontwerp-NPLG) ter inzage gelegd. In IPO-verband is gewerkt aan een gezamenlijke reactie op het ontwerp-NPLG. In deze gezamenlijke

reactie is ook ruimte ingebouwd voor onderwerpen die specifiek voor individuele provincies van belang zijn. Daar hebben wij ook gebruik van gemaakt.

In het gezamenlijke deel wordt onder meer benadrukt dat het ontwerp-NPLG geen duidelijkheid biedt ten aanzien van de eigen inzet van het Rijk op generieke maatregelen, dat een ontwikkelperspectief voor de agrarische sector ontbreekt en dat er nog altijd onzekerheden bestaan rondom het Transitiefonds landelijke gebied. Het Rijk brengt te weinig in beeld welke inzet ze zélf gaat leveren op de NPLG-opgaven. In het Noord-Hollandse deel wordt onder meer aandacht gevraagd voor het NNN, agrarisch natuurbeheer, de meetcorrectie ammoniak van zee en investerings- en innovatieregelingen ten behoeve van de agrarische sector. Als derde bijlage treft u de inspraakreactie van het IPO aan op het ontwerp-NPLG.

In november jl. werd tussen Rijk en medeoverheden afgesproken dat op acht punten nog een nadere uitwerking van het NPLG nodig is. Dit zijn de volgende punten:

- a. Verduidelijken taken en verantwoordelijkheden
- b. Analyse water- en bodemsysteem
- c. Concretisering leefbaarheid en opvolging SEIA's
- d. Bossenstrategie
- e. Gevolgen van de KDW-update (Kritische Depositiewaarden)
- f. Natuurarealen
- g. Financieel instrumentarium (Transitiefonds en andere fondsen)
- h. Programma Stikstofreductie en Natuurverbetering (PSN) en NPLG

In het kader van de uitwerkingsagenda NPLG die tussen Rijk en medeoverheden overeen is gekomen, is en wordt verder uitwerking gegeven aan voornoemde acht punten.

Ad 9. Wijze waarop uw Staten bij het vervolgproces van het PPLG worden betrokken

Het PPLG staat maandelijks op de agenda van de Statencommissie Landelijk Gebied. Daartoe sturen wij u maandelijks een brief toe met dan actuele informatie. Zoals hierboven onder punt 3 al genoemd stellen wij voor om bij de meivergadering een technische briefing te organiseren over de gebiedsprocessen. In de junivergadering van de commissie beogen wij de beleidsuitgangspunten en gebiedskeuzes voor te leggen, die we willen verwerken in de volgende versie van het PPLG. We streven ernaar deze volgende versie voor de septembervergadering van de commissie aan te leveren, ter bespreking op de B-agenda, en vervolgens eind september aan het Rijk toe te sturen.

Wij gaan ervan uit u op deze wijze voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

M.J.H. van Kuijk

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Bijlagen:

- 1 Rapport SEIA
- 2 IPO-zienswijze op NPLG
- 3 Overzicht gebiedsprocessen

Bijlage: Overzicht gebiedsprocessen

Inhoudsopgave

Leeswijzer 2

 Actuele gebiedsprocessen 2

 Doelen/focus 2

 Projecten 2

 Lijst van afkortingen 2

Toelichting actuele gebiedsprocessen:

Zuid-Kennemerland en Amstel-Meerlanden 3

 ZKL Binnenduinrand 3

 Bovenkerkerpolder 3

 Ronde Hoep 3

 Dijkland 4

 Scheg van West 4

Noord-Kennemerland 5

 Weidse Polders 5

Laag Holland 6

 Eilandspolder en Polder Mijzen 6

 Wormer-Jisperveld en Kalverpolder 6

 Oostzanerveld 6

 Westzaan 7

 Waterland-oost 7

Gooi en Vechtstreek 8

 Ankeveense Plassen 8

 Horstermeerpolder Noord 8

 Kortenhoef Oost 8

 Het Hol 8

 Vuntus 8

 Ster van Loosdrecht 9

 Weersloot 9

 Kievitsbuurten 9

 Horstermeerpolder Zuid 8

 Noordelijke Vechtstreek 10

Wadden; Kop van Noord-Holland en West-Friesland 11

 Hoge Berg (Texel) 11

Overzichtskaart actuele gebiedsprocessen 12

Leeswijzer

Doelen/focus

In de startversie PPLG staan de doelen voor 6 thema's waarmee Noord-Holland aan de slag gaat, namelijk natuur, water en bodem, klimaat, landbouw, landschap & erfgoed en recreatie. In de meeste gebiedsprocessen worden doelen op al deze thema's zo integraal mogelijk nagestreefd. Daarbij kan niet alles tegelijk en ligt in het ene gebiedsproces, gezien de context, de nadruk wat meer op het ene thema dan in het andere gebiedsproces. De beschrijving van de gebiedsprocessen bevat voor elk gebiedsproces de doelen waarop de focus ligt. Andere PPLG-doelen worden – indien van toepassing - zoveel als mogelijk als meekoppelkansen meegenomen.

Actuele gebiedsprocessen

Op de laatste pagina vindt u een overzichtskaart met de actuele gebiedsprocessen verdeeld over de 5 PPLG-gebieden in Noord-Holland. In dit overzicht zijn meer gebiedsprocessen zichtbaar dan in een eerdere voortgangsbrief benoemd. Reden hiervoor is de opsplitsing van het programma Oostelijke Vechtplassen in meerdere deelgebieden, met elk hun eigen gebiedsproces, opgaven en planning. Op de volgende pagina's is voor elk gebiedsproces aangegeven wie de trekkende partij is, verantwoordelijk gedeputeerde, doelen/focus, in welke fase het gebiedsproces zich bevindt en een stand van zaken.

Projecten

Naast de gebiedsprocessen lopen er diverse projecten binnen de doelstellingen van het PPLG. Deze staan benoemd in het Programma Natuurnetwerk 2024 dat u in november 2023 heeft vastgesteld, dit document is via deze link te vinden: [Programma Natuurnetwerk 2024 - Provincie Noord-Holland](#).

Lijst van afkortingen

ANLb = Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer
AOVP = Aanpak Oostelijke Vechtplassen
IVOT = Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske
KRW = Kaderrichtlijn Water
NNN = Natuurnetwerk Nederland
VHR = Vogel- en Habitatrichtlijn
WBS = Water en Bodem sturend
ZKL = Zuid-Kennemerland

Zuid-Kennemerland en Amstel-Meerlanden

Gebiedsproces:

ZKL Binnenduinrand

Trekkende partij: Provincie
Verantwoordelijk gedeputeerde: Rosan Kocken
Doelen/Focus: NNN; stikstof; duurzaam watersysteem
Fase: Planvorming

Er is door de stuurgroep in februari kennisgenomen van de startnotitie. Er loopt nog onderzoek uit de verkenningsfase.

Stand van zaken: Samen met belanghebbenden werkt PNH aan plannen om te zorgen dat in de toekomst de binnenduinrand vitaal, veilig en aantrekkelijk blijft. Met oog voor de draagkracht van de natuur, duurzaam ondernemerschap en de kwaliteit van de leefomgeving. Hiervoor is het nodig het watersysteem klimaatbestendig te maken, de biodiversiteit en waterkwaliteit te verbeteren en waar mogelijk de stikstofneerslag vanuit het gebied te verminderen, met oog voor de kwaliteit van het landschap en de recreatiemogelijkheden. Door een betere spreiding van recreatie over de regio wordt de kwetsbare natuur in de duinen ontlast. De grondeigenaren worden betrokken om tot goede en gedragen plannen te komen, met een duurzaam toekomstperspectief voor de ondernemers.

Gebiedsproces:

Bovenkerkerpolder (gebiedsinitiatief)

Trekkende partij: Agrariërs
Verantwoordelijk gedeputeerde: Rosan Kocken
Doelen/Focus: Transitie landbouw; stikstof; biodiversiteit; waterkwaliteit
Fase: Planvorming

Stand van zaken: Een groot deel van de Bovenkerkse veehouders ontwikkelt gezamenlijk een toekomstvisie, 'Boeren met Toekomst in de prachtige Bovenkerkerpolder'. Het doel is om duurzaam door te kunnen boeren (2030 tot 2050), en tegelijk te voldoen aan maatschappelijke opgaven. Er wordt aandacht gevraagd voor de PAS-problematiek en om inzet van het grondbeleid van PNH om extensivering mogelijk te maken. De agrariërs willen via management-maatregelen stikstofemissies reduceren en haalbaarheidsonderzoek doen naar energieopwekking via mestvergisting, maatregelen nemen om de weidevogels te behouden en het leefgebied te versterken, de waterkwaliteit verbeteren en in het veendeel de broeikasgasuitstoot verminderen.

PNH heeft in maart 2023 lof uitgesproken over deze visie, de samenwerking en het proces tot nu toe. Wel is aangegeven dat met de integrale opgaven zoals benoemd in het PPLG, nog veel werk gemoeid zal zijn en dat extra stappen waarschijnlijk nodig zullen zijn.

In december 2023 is een intentieovereenkomst door de boeren en de betrokken overheden ondertekend. Dit moet leiden tot een uitvoeringsplan, waarvoor een kwartiermaker is aangesteld. Het agrarisch collectief Noord-Holland Zuid is bereid tot het oprichten van een agrarische gebiedscoöperatie.

Gebiedsproces:

Ronde Hoep (gebiedsinitiatief)

Trekkende partij: Agrariërs
Verantwoordelijk gedeputeerde: Rosan Kocken
Doelen/Focus: Transitie landbouw; stikstof; weidevogels; tegengaan bodemdaling
Fase: Planvorming/uitvoering

Stand van zaken: Begin 2021 hebben de agrarische ondernemers uit Ronde Hoep een toekomstvisie opgeleverd, genaamd 'Polderplan Ronde Hoep'. De agrariërs willen maatregelen nemen die de biodiversiteit verbeteren (vooral voor de weidevogels), en ze willen o.a. via managementmaatregelen de stikstofdepositie verminderen op het naastgelegen Utrechtse stikstofbelaste Natura-2000-gebied 'Botshol', en via watermaatregelen broeikasgasemissie verminderen en waterkwaliteit verbeteren.

PNH heeft in een reactie lof uitgesproken over visie, de samenwerking en het proces tot nu toe. Wel is aangegeven dat met de integrale opgaven zoals benoemd in het PPLG, nog veel werk gemoeid zal zijn en dat extra stappen waarschijnlijk nodig zullen zijn.

Een van de projecten die de agrarische ondernemers snel willen realiseren is de aanleg van waterinfiltratie (WIS) op verschillende percelen, om bodemdaling tegen te gaan. Hiervoor wordt met AGV een plan uitgewerkt. Er is ook belangstelling voor andere maatregelen: daarvoor starten experimenten rond 'klei in veen' en infiltratie van regenwater via greppels. Verder wordt momenteel een samenwerkingsovereenkomst opgesteld om het versnellingsproject 'Stalmeting, data-analyse en studieclub ammoniak- en methaanemissie bij melkveehouderijbedrijven' uit te kunnen voeren.

Gebiedsproces:

Dijkland

Trekkende partij: Recreatie Noord-Holland
Verantwoordelijk gedeputeerde: Esther Rommel
Doelen/Focus: Transitie landbouw; NNN; weidevogels
Fase: Planvorming/uitvoering

Stand van zaken: In Dijkland (Spaarnwoude) loopt een gebiedsproces waarbij Recreatie Noord-Holland en PNH samen met lokale agrariërs het toekomstig beheer onderzoeken. Het doel is dat boeren hun bedrijf duurzaam voort kunnen zetten, op een manier waarbij ook de natuur, landschap en recreatieve doelen worden gediend. Door het vrijspelen van extra grond kunnen de jonge boeren hun bedrijfsvoering extensiveren en werken binnen de randvoorwaarden die het water- en milieubeleid de komende tijd gaan stellen.

In voorjaar 2023 is de Verkenning Duurzaam Dijkland vastgesteld door de projectgroep. In 2023/2024 staat de uitvoering van no regret-maatregelen op de planning (natuurvriendelijke oever aanleggen, het selectief uitdunnen van bosjes) evenals het opstellen van een gebiedsplan.

Beoogd resultaat van het gebiedsproces zal een gebiedsplan zijn (2024), waarin is beschreven hoe de natuurkwaliteit voor weidevogels kan verbeteren en duurzaam behouden kan blijven, waarbij tevens wordt gezocht naar een duurzaam toekomstperspectief voor de agrariërs. Uitgangspunt is dat de agrariërs een sleutelrol krijgen in het (natuur)beheer.

Gebiedsproces:

Scheg van West (gebiedsinitiatief)

Trekkende partij: Inwoners
Verantwoordelijk gedeputeerde: Esther Rommel
Doelen/Focus: Stad – land verbinding, water en bodem sturend, natuurverbindingen en een deel van het gebied valt binnen de veenweidestrategie.
Fase: Verkenning/planning uitvoering

Stand van zaken: De Tuinen van West, binnen de zogenoemde ‘Scheg van West’, kenmerken zich door kleinschalige, duurzame voedselproductie door omwonenden (stadslandbouw, pluktuinen, volkstuinen en bijentuinen). Hier zijn veel lokale initiatieven en er is lokaal door vrijwilligers een co-creatief gebiedsproces gestart. De focus ligt hier op stad – land verbinding, water en bodem sturend, natuurverbindingen en een deel van het gebied valt binnen de veenweidestrategie. De Universiteit van Utrecht is als kennispartij betrokken en heeft een faciliterende rol. Het gebiedsproces bouwt voort op het werk en studies naar de Tuinen van West als Regeneratieve Ontwikkelzone.

Noord-Kennemerland

<i>Gebiedsproces:</i>	<i>Weidse Polders</i>
Trekkende partij:	Provincie
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Nog te bepalen bij start stuurgroep
Doelen/Focus:	NNN; N2000/VHR; KRW (duurzaam watersysteem); structuurversterking en transitie landbouw; klimaat; stikstof; recreatie
Fase:	Verkenning
Stand van zaken:	Het gebiedsproces bevindt zich momenteel in de verkenningsfase. Inmiddels zijn verschillende inhoudelijke onderzoeken uitgevoerd. Komende periode worden samen met de verschillende stakeholders en partners deze en komende onderzoeksresultaten, kaders, wetgeving en andere bouwstenen in scenario's verwerkt. In integratiesessies worden deze geanalyseerd op het behalen van de doelstellingen van de verschillende thema's die spelen in het gebied. Deze integratiesessies vinden plaats met de partners en verschillende stakeholders uit het gebied. Het resultaat van deze fase is een gebiedsvisie en een plan van aanpak voor de planfase. Daarnaast wordt gewerkt aan een participatie- en communicatieplan om ook de grondeigenaren en overige stakeholders in het gebied te betrekken bij het gebiedsproces. Tot slot is een overlegstructuur ontworpen waarin de dilemma's en knelpunten voorgelegd worden aan een stuurgroep. De verwachting is dat deze stuurgroep voor de zomer 2024 van start gaat. De samenwerking binnen dit gebiedsproces wordt vastgelegd in een intentieovereenkomst.

Laag Holland

Gebiedsproces:

Eilandspolder en Polder Mijzen

Trekkende partij:	Provincie
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Rosan Kocken
Doelen/Focus:	NNN; N2000/VHR; KRW; transitie landbouw; klimaat
Fase:	Verkenning
Stand van zaken:	Het gebiedsproces in de Eilandspolder en polder Mijzen loopt sinds 2022. Eind 2022 zijn hier de eerste stappen voor gezet met het samenstellen van een werkgroep, het schrijven van een Plan van Aanpak en een Communicatieplan. Het gebiedsproces bevindt zich nu nog in de verkenningsfase, waarbij de provincie samen met belanghebbenden een ontwikkelvisie gaat opstellen voor 2040. Ambitie is om deze eind 2024 af te hebben gerond. Inmiddels is een ambtelijke werkgroep gevormd en zijn de partijen Staatsbosbeheer, Landschap Noord Holland, ANV Water land en Dijken, de gemeenten Koggenland en Alkmaar en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en LTO ook bestuurlijk aangehaakt. In de Mijzenpolder richt het gebiedsproces zich op afmaken van het NNN, goed weidevogelbeheer, veenbehoud en toekomstperspectief voor de agrariërs. In de Eilandspolder zijn de opgaven breder en complexer. De Eilandspolder vormt een pilot voor de uitwerking van de structurerende keuzes in het PPLG.

Gebiedsproces:

Wormer-Jisperveld en Kalverpolder

Trekkende partij:	Provincie
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Rosan Kocken
Doelen/Focus:	NNN; N2000/VHR; KRW; transitie landbouw; klimaat
Fase:	Verkenning
Stand van zaken:	Dit gebiedsproces is begin 2023 gestart en bevindt zich momenteel in de verkenningsfase, namelijk: het in kaart brengen van de opgaven, hoe deze zich tot elkaar verhouden. Hiertoe is een ambtelijke werkgroep (Natuurmonumenten, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, de gemeente Wormerland, ANV Water Land en Dijken, LTO en vereniging De Eilanders) ingesteld. Deze richt zich het komende jaar op het opstellen van de gebiedsvisie. Los van dit proces is er heel regelmatig contact met de individuele bedrijven in de polder, met name wanneer op de bedrijfsgronden een NNN-opgave ligt.

Gebiedsproces:

Oostzanerveld (onderdeel IVOT)

Trekkende partij:	Provincie
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Rosan Kocken
Doelen/Focus:	NNN; N2000/VHR; KRW; transitie landbouw; klimaat
Fase:	Verkenning (Einde verkennende fase)
Stand van zaken:	Het gebiedsproces in IJperveld, Varkensland, Oostzanerveld en Twiske (IVOT) is weliswaar één Natura2000 gebied, maar omvat welgeteld 4 deelgebieden met deels overlappende en deels dezelfde partijen die in de gebieden actief zijn. De gebiedsprocessen worden per deelgebied opgepakt en zijn begonnen in het Oostzanerveld. Het gebiedsproces Oostzanerveld bevindt zich nu in de afronding van de verkenningsfase, waarbij de provincie samen met belanghebbenden een toekomstperspectief heeft opgesteld voor het Oostzanerveld. In het Oostzanerveld zijn vorig jaar en dit jaar diverse gesprekken gevoerd met grondeigenaren in het kader van de NNN-realisatie. Eén van de grote knelpunten voor het Oostzanerveld vormt het beheer en de beheerbaarheid. Hiertoe wordt in 2024 een onderzoek uitgevoerd naar welke beheermaatregelen nodig zijn, welke kosten en financieringsmogelijkheden mogelijk zijn en op welke wijze de governance georganiseerd kan worden. In het Varkensland en Twiske lopen momenteel geen gebiedsprocessen. In het IJperveld beraadt Landschap Noord Holland zich op een mogelijk gebiedsaanbod aan de provincie.

Gebiedsproces:**Westzaan**

Trekkende partij: Provincie
Verantwoordelijk gedeputeerde: Rosan Kocken
Doelen/Focus: NNN; N2000/VHR; KRW; transitie landbouw; klimaat
Fase: Planfase

Stand van zaken: In de zomer van 2022 is de gebiedsvisie Polder Westzaan 2040 vastgesteld door PNH en de gemeente Zaanstad. In de gebiedsvisie staat hoe deze partijen de komende jaren invulling geven aan de ontwikkeling van Polder Westzaan. Met als doel dat het voor iedereen een aantrekkelijk woon-, werk-, natuur- en recreatiegebied blijft. Hierin worden keuzes gemaakt op vier strategische onderwerpen: water, natuur, landbouw en recreatie. Als vervolg hierop komen onder meer de onderwerpen stikstof, natuurnetwerk, bodemdaling en verbrakking aan bod¹. De visie wordt op dit moment uitgewerkt in projecten. Al deze projecten tezamen vormen een uitvoeringsprogramma. Dit programma is medio 2024 klaar, waarna de verschillende projecten kunnen worden opgepakt.

Voor de verbrakking is een ‘Plan van aanpak fase 1 verbrakking hoofdwatersysteem Polder Westzaan’ gemaakt. Dit plan gaat over drie onderzoeken die te maken hebben met verbrakking. De onderzoeken zijn onder andere gericht op zoet drinkwater voor vee en de kwaliteit van het in te laten water uit het Noordzeekanaal. In het eerste kwartaal van 2023 organiseerden de provincie en gemeente Zaanstad een informatiebijeenkomst voor de agrariërs in het gebied over verbrakking en een informatiebijeenkomst voor alle belangstellenden in het gebied over het uitvoeringsprogramma.

Gebiedsproces:**Waterland-oost**

Trekkende partij: Provincie
Verantwoordelijk gedeputeerde: Rosan Kocken
Doelen/Focus: NNN
Fase: Planvorming

Stand van zaken: Het gebiedsproces Waterland-oost richt zich op NNN-realisatie. Voorafgaand aan de start van het PPLG is een plan voor herbegrenzing en afronding van de NNN opgesteld.

Voor het deelgebied Peereboom, Opperwoud en de Nes is vorig jaar gewerkt aan een inrichtings- en beheerplan. Deze plannen zijn tot stand gekomen na verschillende, zowel kritische als open gesprekken met betrokken grondeigenaren, -beheerders, pachters en partijen uit het gebied. Voor de gebieden Peereboom en Opperwoud heeft dit geresulteerd in een definitief ontwerp (DO). Voor de Nes is een voorlopig ontwerp plus (VO+) opgeleverd. Tevens is voor deze gebieden een beheerplan op hoofdlijnen opgesteld. Dit krijgt op dit moment een nadere invulling op perceelsniveau.

In dit waterrijke grasland aan het Markermeer werken we aan het verbeteren van de rijkdom aan plant- en diersoorten en de waterkwaliteit met behoud van het weidse landschap. Tegelijkertijd willen we dat toekomstbestendige agrarische bedrijven een rol kunnen blijven spelen in dit gebied.

¹ Verbrakking is de inlaat van brak water uit het Noordzeekanaal, is een belangrijke maatregel om de Natura2000 doelen te realiseren.

Gooi en Vechtstreek

Gebiedsproces:

Ankeveense Plassen

Trekkende partij:	Provincie (AOVP)
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Rosan Kocken
Doelen/Focus:	NNN; N2000/VHR; KRW; stikstof; watersysteemherstel
Fase:	Verkenning

Stand van zaken: De provincie heeft met partners (Natuurmonumenten, Waternet, gemeente) middels een aantal begeleide sessies een Plan van Aanpak gemaakt voor de aanpak van natuurontwikkeling. Het vervolg is dat een ecologisch en hydrologisch onderzoek gedaan gaat worden naar de natuurpotenties in het gebied. Dit is de verkennende fase. De uitkomsten van het onderzoek zullen zich vertalen in een concept-inrichtingsplan voor het gebied, waarna individuele gesprekken met grondeigenaren gevoerd kunnen worden. Dit zal resulteren in een definitief inrichtingsplan en afspraken met eigenaren voor natuurontwikkeling en NNN-realiseratie.

Gebiedsproces:

Horstermeerpolder Noord

Trekkende partij:	Provincie
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Rosan Kocken
Doelen/Focus:	Agrarische structuurverbetering en realisatie NNN.
Fase:	Realisatie

Stand van zaken: In het noordelijke deel van de Horstermeerpolder loopt een proces rondom agrarische structuurverbetering en realisatie van NNN (kruiden- en faunarijk) grasland. De provincie verkoopt hier een deel van haar gronden om deze doelen te kunnen realiseren. Dit proces is ontstaan vanuit het programma Groene Uitweg.

Gebiedsproces:

Horstermeerpolder Zuid

Trekkende partij:	Provincie
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Rosan Kocken
Doelen/Focus:	Realisatie NNN en N2000
Fase:	Planvorming

Stand van zaken: Het realiseren van droog, vochtig en nat rietland is de ambitie voor een groot gedeelte van de gronden in het zuidelijke deel van de polder. De typen natuur zorgen voor gunstige condities voor verschillende N2000 soorten. Op gronden van Natuurmonumenten wordt samen met betrokken partners gewerkt aan de inrichting. Momenteel wordt gewerkt aan het opstellen van een vernieuwd grondwatermodel, dat aan de basis staat voor een inrichtingsplan voor natuurontwikkeling. Dit proces is ontstaan vanuit het programma Groene Uitweg.

Gebiedsproces:

Kortenhoef Oost

Trekkende partij:	Provincie (AOVP)
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Rosan Kocken
Doelen/Focus:	NNN; N2000/VHR; KRW; stikstof; watersysteemherstel
Fase:	Planvorming

Stand van zaken: In Kortenhoef Oost heeft het onderzoek naar ecologische en hydrologische omstandigheden plaatsgevonden. Dit geeft inzicht in welke natuurontwikkeling in het gebied waar mogelijk is. In Kortenhoef Oost is dit reden om de ambitiekaart hierop aan te passen.

Met deze stap is het gebiedsproces Kortenhoef Oost in een nieuwe fase gekomen, de planvormingsfase. Dit betekent dat het concept inrichtingsplan gemaakt gaat worden en dat individuele kennismakingsgesprekken met grondeigenaren worden opgestart. Dit alles in nauwe samenwerking met onze partners Natuurmonumenten, gemeente Wijdmeren en Waternet. Samen met de partners zal de provincie op korte termijn voor deze nieuwe fase een participatieplan opstellen, om de omgeving goed te kunnen betrekken.

Gebiedsproces:

Het Hol

Trekkende partij:	Provincie (AOVP)
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Rosan Kocken
Doelen/Focus:	NNN; N2000/VHR
Fase:	Verkenning/uitvoering

Stand van zaken: Fase 1 van het proces 'Het Hol' is momenteel in uitvoering, fase 2 zit in de verkenningsfase. Dit betekent dat na een lang gebiedsproces Natuurmonumenten en provincie samen werken aan de uitvoerende werkzaamheden die nodig zijn voor de gewenste natuurontwikkeling in het Hol. Het Hol ligt in de Oostelijke Vechtplassen, ten zuiden van de N201. Hier is Natuurmonumenten begonnen met baggeren ten behoeve van natuur en zal de provincie verschillende werkzaamheden uitvoeren ter bevordering van de bijzondere laagveen natuurontwikkeling daar.

Gebiedsproces:

Vuntus

Trekkende partij:	Provincie (AOVP)
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Rosan Kocken
Doelen/Focus:	NNN; N2000/VHR; KRW; stikstof; watersysteemherstel
Fase:	Verkenning
Stand van zaken:	De Vuntus ligt ten zuiden van Het Hol. Hier is zowel NNN als N2000 aanwezig. Momenteel wordt gewerkt aan een aanpak van een volkstuinencomplex, die in NNN ligt. Hier is ook de wens enkele ecologische verbindingen te realiseren. Daarnaast ligt er in de Vuntus nog niet-gerealiseerde NNN van zowel provincie, gemeente als particulieren. Het gebiedsproces om hier tot natuurontwikkeling te komen verkeert nog in een pril stadium.

Gebiedsproces: *Ster van Loosdrecht*

Trekkende partij:	Provincie (AOVP)
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Rosan Kocken
Doelen/Focus:	NNN; N2000/VHR; KRW; stikstof; watersysteemherstel
Fase:	Planvorming
Stand van zaken:	De provincie Noord-Holland, de vereniging Ster van Loosdrecht en de betrokken grondeigenaren gaan samen het gebiedsaanbod voor de Ster van Loosdrecht uitwerken. Het gebiedsaanbod dat op 1 oktober 2021 door de vereniging werd aangeboden aan gedeputeerde Esther Rommel, betreft een voorstel voor natuurontwikkeling in dit NNN en Natura 2000-gebied (NNN=Natuurnetwerk Nederland). Afgelopen zomer is afgesproken om het gebiedsaanbod als basis te gebruiken voor natuurontwikkeling op de percelen van de grondeigenaren die bij de Ster zijn aangesloten. Deze percelen vallen binnen de grenzen van het Natuurnetwerk. De vereniging Ster van Loosdrecht heeft al lange tijd een actieve rol in beheer, behoud en beleving van natuur en landschap in het Stergebied. Het gebiedsaanbod vormt de basis om afspraken hierover tussen provincie en vereniging te actualiseren. Met grondeigenaren die lid zijn van de vereniging worden afspraken gemaakt om natuurdoelen op perceelsniveau vast te leggen. Het streven is tot een maatwerkpakket aan afspraken te komen dat is samengesteld door de grondeigenaren en PNH. De eerste gesprekken zijn intussen gevoerd.

Gebiedsproces: *Weersloot*

Trekkende partij:	Provincie (AOVP)
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Rosan Kocken
Doelen/Focus:	NNN; N2000/VHR; KRW; stikstof; watersysteemherstel
Fase:	Planvorming
Stand van zaken:	De Vereniging van grondeigenaren in de Weersloot heeft, net als in de Ster van Loosdrecht, een gebiedsaanbod gedaan. De provincie voert met de Vereniging Weersloot, samen met betrokken partners, gesprekken over de uitwerking hiervan. Het gaat dan om het vinden van de balans tussen haalbaarheid voor grondeigenaren en het behalen van de natuurdoelstellingen hier.

Gebiedsproces: *Kievitsbuurten*

Trekkende partij:	Provincie Utrecht (AOVP) ²
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Mirjam Sterk (Provincie Utrecht)
Doelen/Focus:	Landschap (herstel en duurzaam behoud legakkers ³)
Fase:	Realisatie
Stand van zaken:	Doel van het gebiedsproces Kievitsbuurten is het behoud van het landschap met zijn cultuurhistorische, recreatieve en ecologische waarden en versterking van het beheer van dit gebied. Het gebied bestaat uit een indrukwekkend geometrisch patroon van waterlopen en eilanden. Het is een dwaallandschap met een herkenbare unieke structuur die door het graafproces en door eigendomsverhoudingen werd bepaald. De eerste pilots om te komen tot een gebied waar het unieke cultuurhistorische erfgoed hier hand in hand kan gaan met natuurbehoud, natuurontwikkeling en recreatie zijn inmiddels gestart.

² Uitleg waarom dit gebiedsproces in dit overzicht genoemd wordt: AOVP betekent Aanpak Oostelijke Vechtplassen en de Kievitsbuurten liggen in het Utrechtse deel van het Plassen gebied en is onderdeel van het gebiedsakkoord waar we met alle 21 partners verantwoordelijkheid hebben en Noord-Holland de overall trekker van is.

³ Een legakker, ook wel zetwal rib of kraag genoemd, is een strook grond in de het veengebied waar het met uitgebaggerde veen op te drogen werd gelegd om er turven van te maken. Meestal waren de legakkers smal en lang, en omgeven door water (trekgaten) of moerassige veengrond. De legakkerstructuur is nog goed terug te zien en behorend bij het cultuur landschap in veenplasgebieden.

Gebiedsproces:

Noordelijke Vechtstreek

Trekkende partij:	Provincie
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Rosan Kocken
Doelen/Focus:	Agrarische structuurverbetering, realisatie NNN, tegengaan bodemdaling en reductie stikstof
Fase:	Realisatie
Stand van zaken:	In de Noordelijke Vechtstreek is 85 hectare grond beschikbaar voor koop, ruil of erfpacht. Door dit gebied beter in te richten wil de provincie samen met betrokkenen bijdragen aan doelen op het gebied van natuur, water, stikstof en bodemdaling. Vanuit STIVAS ⁴ zijn met alle geïnteresseerden een een-op-een-gesprekken gevoerd om verdere invulling te geven aan het gebiedsproces. De uitkomsten hiervan worden nu verwerkt in een plan van aanpak voor het gebied, waarin de betrokken grondeigenaren duidelijkheid zullen krijgen over hun rol in dit proces. Dit proces is ontstaan vanuit het programma Groene Uitweg.

⁴ STIVAS is een organisatie die zich richt op agrarische structuurverbetering en integrale gebiedsprojecten in Noord-Holland.

Wadden; Kop van Noord-Holland en West-Friesland

Hoge Berg (Texel)

Trekkende partij:	Provincie
Verantwoordelijk gedeputeerde:	Niet van toepassing (geen stuurgroep). Proces wordt vanuit provincie ambtelijk ondersteund.
Doelen/Focus:	NNN, transitie Landbouw
Fase:	Planvorming
Stand van zaken:	Binnen de Hoge Berg wordt ingezet op kansrijke/uitvoerbare projecten met een gebiedsgerichte aanpak, voor de realisatie van het NNN.

Legenda

 PPLG - programmagebieden

Trekkende Partij

 Provincie

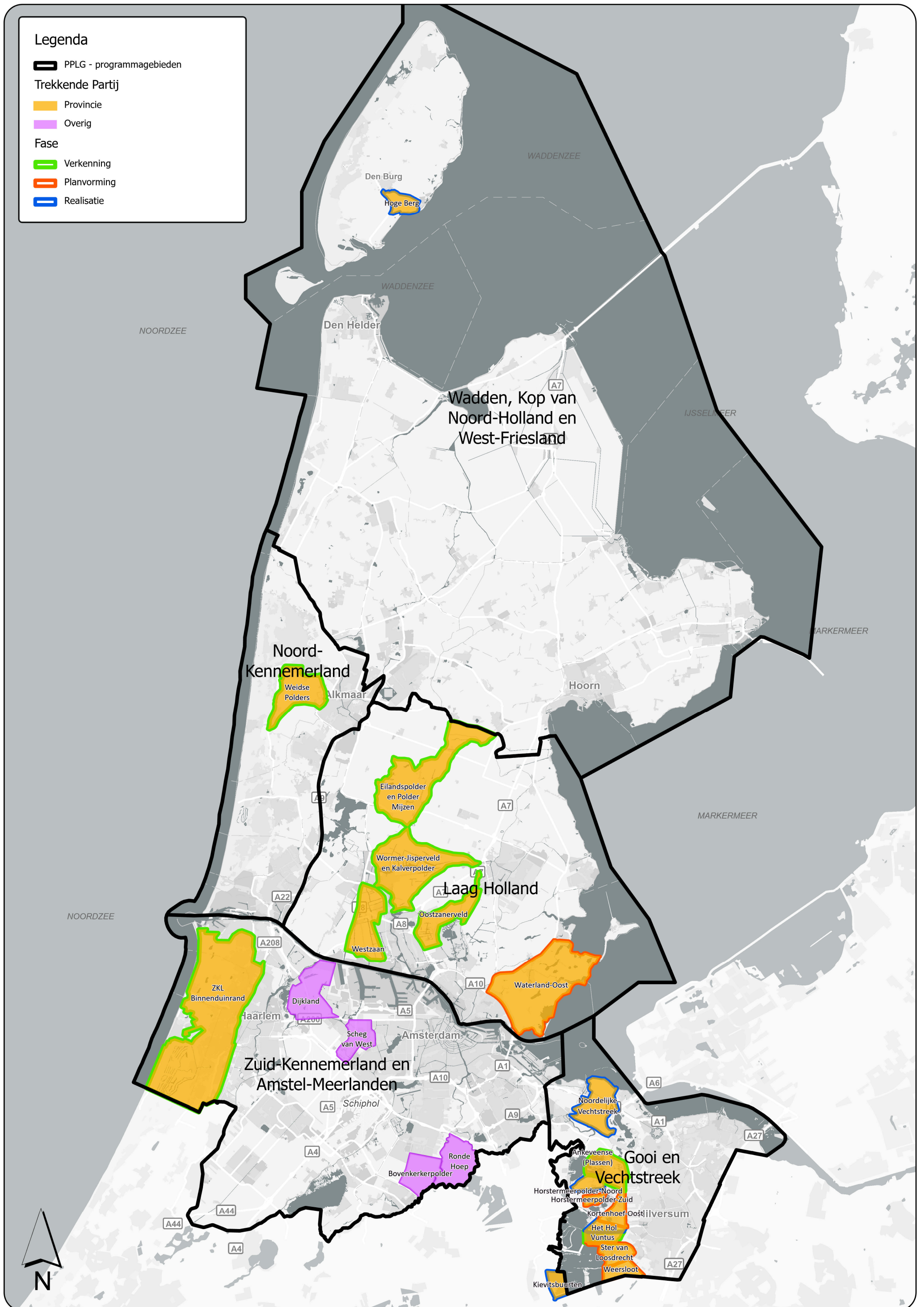
 Overig

Fase

 Verkenning

 Planvorming

 Realisatie

0 1.5 3 6 9 12
Kilometers

Leren van de Sociaaleconomische impactanalyse

Toepassing van de Sociaaleconomische impactanalyse (SEIA) in de praktijk

23 NOVEMBER 2023

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Toepassing SEIA-methodiek op PPLG-maatregel 'Meer Bos'
3. Toepassing SEIA-methodiek op PPLG-maatregel 'Beëindigings-regeling veehouderij'
4. Aandachtspunten toepassing SEIA-methodiek

1. Inleiding

INLEIDING

Aanleiding

PPLG Noord-Holland heeft een sociaaleconomische impact

De provincie Noord-Holland werkt aan het opstellen van een Provinciaal Gebiedsprogramma Landelijk Gebied (PPLG). Dit PPLG bevat een uitwerking van de nationale opgaven voor biodiversiteit en stikstof, water en bodem en klimaat én een uitwerking van de provinciale doelen voor het landelijk gebied voor thema's als landbouw en landschap. Hiervoor worden doelen gesteld en maatregelen beschreven. Die maatregelen zijn ingrijpend voor inwoners en bedrijven in het landelijk gebied van Noord-Holland omdat ze invloed hebben op bijvoorbeeld de werkgelegenheid, de gezondheid of de natuurbeleving van inwoners.

Rijk en provincie benadrukken belang van inzicht in sociaaleconomische impact

Het Rijk en de provincie hechten veel belang aan het inzichtelijk maken van de sociaaleconomische impact van de maatregelen in het PPLG, nog voordat de maatregelen daadwerkelijk worden geïmplementeerd. In de Tweede Kamer is de [motie](#) om een sociaaleconomische impact analyse (SEIA) verplicht onderdeel te maken van de gebiedsplannen met grote meerderheid aangenomen. En ook in de provinciale staten is een [motie](#) aangenomen om ervoor te zorgen dat een SEIA onderdeel uitmaakt van alle gebiedsprocessen in Noord-Holland.

Berenschot ondersteunt bij toepassing SEIA

Berenschot is door de provincie Noord Holland gevraagd om als onafhankelijke partij te helpen bij het toepassen van een sociaaleconomische impact analyse (SIEA) voor maatregelen uit het Noord Hollandse PPLG. Dit heeft twee doelen:

1. *Inzicht krijgen in de sociaaleconomische effecten* waarmee het beleid verder ontwikkeld kan worden om negatieve effecten te voorkomen, positieve effecten te versterken of onzekerheden weg te nemen.
2. *Inzicht krijgen in de methodiek van de SEIA* zodat deze methodiek in de toekomst op een goede manier kan worden toegepast in de gebiedsprocessen van het PPLG.

Om deze twee doelen te dienen heeft Berenschot een SEIA uitgevoerd voor twee maatregelen in het Noord Hollandse PPLG:

- De pijler 'Meer Bos' van de Bossenstrategie
- Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties (LbV en LBV+)

INLEIDING

SEIA-methodiek

Methodiek ontwikkeld door de WUR

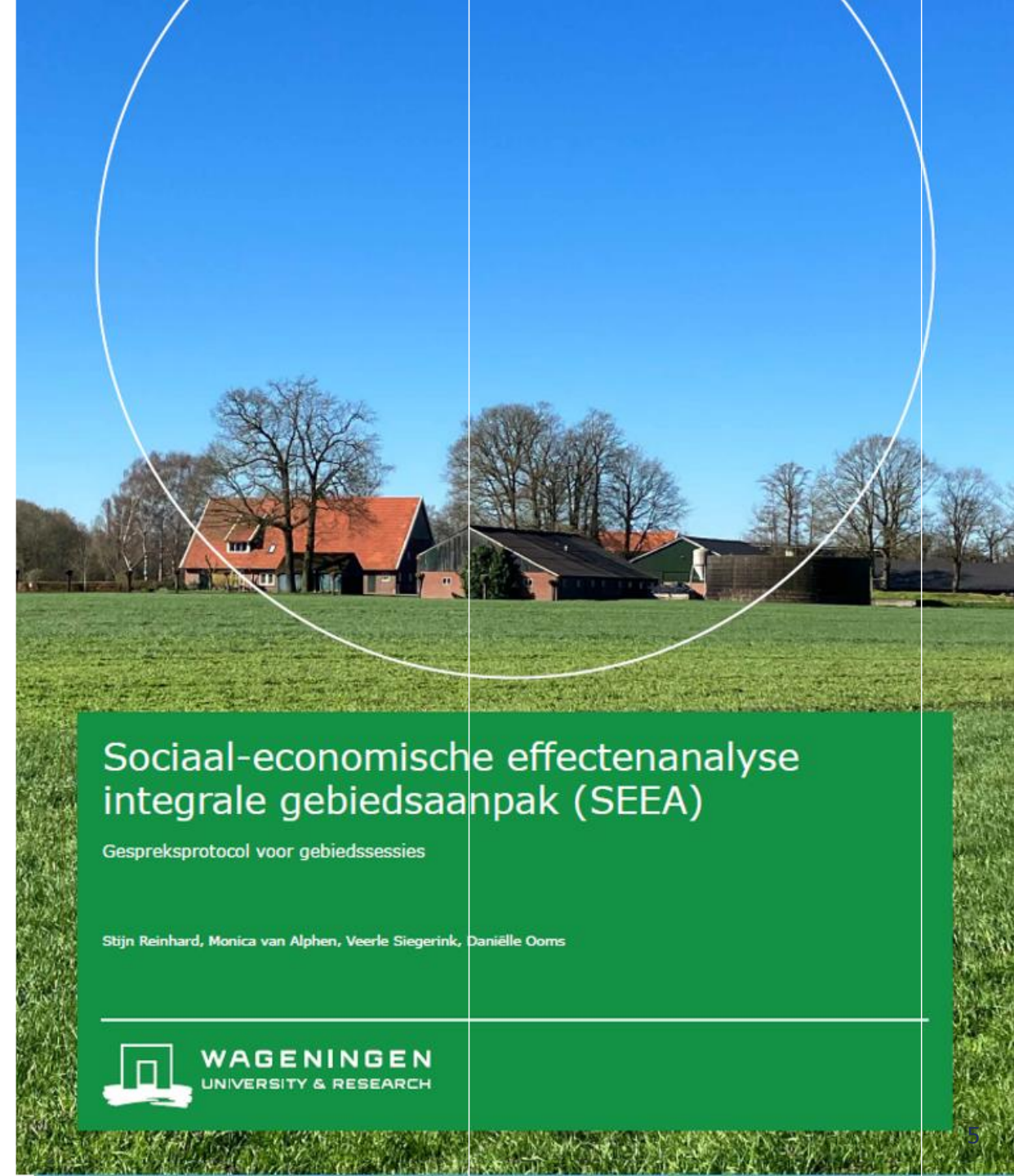
De WUR heeft in opdracht van het Rijk een methode gemaakt waarmee provincies de impact op de Brede Welvaart van maatregelen in hun PPLG kunnen onderzoeken en aandachtspunten kan ophalen voor verdere uitwerking van het PPLG. Deze methode noemen we de 'Sociaal Economische Impact Analyse (SEIA)'. Deze methodiek richt zich op bredere scope dan alleen de sociaal economische effecten, en gaat uit van het concept Brede Welvaart.

Participatieve sessies

Kern van de methode zijn participatieve sessies waarin met belanghebbenden en experts wordt geïnventariseerd wat de *verwachte* effecten zijn van een maatregel. Deze aanpak heeft de WUR uitgewerkt in een uitgebreid [gespreksprotocol](#). Dit gespreksprotocol is basis geweest voor dit traject.

Methodiek nog 'terra incognita'

De methode is nieuw. De provincie is daarom nog zoekende hoe deze effectief in de praktijk toe te passen. In dit traject wordt daarom ook gereflecteerd op de toepassing om lessen te trekken voor toepassing in de toekomst.

INLEIDING

Totstandkoming

Dit rapport is tot stand gekomen in vijf stappen:

1. Een **voorbereiding** door Berenschot om een eerste inschatting te maken van de verwachte effecten op de Brede Welvaart aan de hand van deskstudie en gesprekken met provinciaal experts.
2. Een **oefensessie** met ambtenaren van de provincie Noord-Holland die betrokken zijn bij het PPLG om de eerste analyse van Berenschot aan te scherpen en de methodiek te oefenen.
3. Twee **werksessies** tijdens de Conferentie PPLG op 21 september 2023. In elk van de werksessies werd met ongeveer 20 betrokkenen (met een diverse achtergrond) de SEIA-methode doorlopen. Eerst voor de eerste pijler van de Bossenstrategie, daarna voor de beëindigingsregelingen veehouderij.
4. Twee digitale **validatiesessies** (één per geanalyseerde maatregel) om met enkele van de aanwezigen bij de werksessies te reflecteren op de opbrengst en het conceptrapport van Berenschot.
5. Een **uitwerking** van de resultaten uit de oefensessie, werksessies en validatiesessies in het voorliggende rapport. Daarbij geven wij - als Berenschot - aanvullend een reflectie op de resultaten om provincie te adviseren hoe hier mee om te gaan.

Disclaimer: analyse van *verwachte* effecten

Het is belangrijk te benadrukken dat de resultaten in dit rapport gebaseerd zijn op de inbreng van de deelnemers van de verschillende sessies. Het gaat om de effecten die deze deelnemers verwachten en de aandachtspunten die zij meegeven aan de provincie. Er heeft beperkte validatie plaatsgevonden van hun inbreng.

Daarnaast is er ook niet gekeken naar de waarschijnlijkheid van de verwachte effecten. Het is dus in grote mate een exploratief onderzoek naar wat er *kan* gebeuren waarbij we uitgaan van de expertise en kennis van de deelnemers van de sessies.

INLEIDING

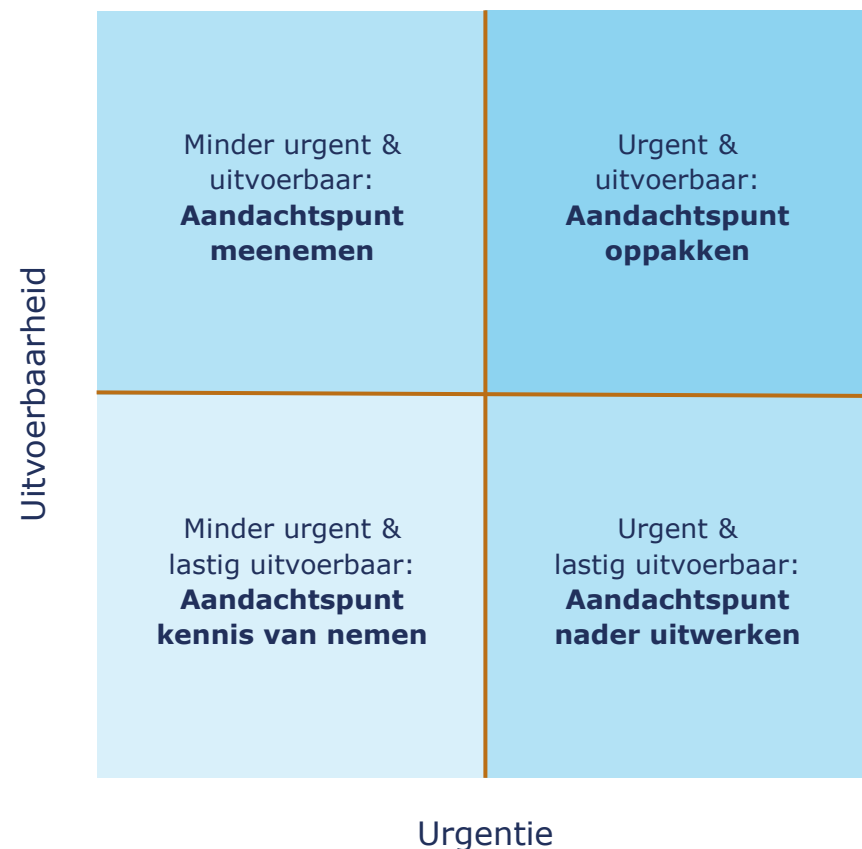
Aanvullend: advies voor vervolg

Voor in de SEIA opgehaalde aandachtspunten geven wij in dit rapport een advies hoe daarmee kan worden omgegaan. Dat doen we door op basis van *expert judgement* en de gevoerde gesprekken. Daarbij kijken we naar twee aspecten die richting geven in hoeverre het zinvol is om als provincie vervolg te geven aan de aandachtspunten:

- **Uitvoerbaarheid:** Hoe gemakkelijk is dit aandachtspunt op te pakken? Past het bijvoorbeeld binnen de bestaande taken? En wat vraagt dit van de organisatie?
- **Urgentie:** Hoe urgent het is om met het aandachtspunt aan de slag te gaan als provincie? Daarvoor kijken we naar de verwachte impact van een maatregel en hoe het aandachtspunt deze impact versterkt of mitigeert.

De beoordeling op deze dimensies leidt tot een handelingsstrategie voor de provincie zoals hiernaast in een matrix aangegeven. Daarin zien we vier mogelijkheden:

- **Aandachtspunt oppakken;** wij raden aan hiermee met prioriteit aan de slag te gaan om de maatregel of de implementatie ervan te verbeteren.
- **Aandachtspunt meenemen;** wij raden aan daar waar mogelijk rekening te houden met dit aandachtspunt in de verdere uitwerking van de maatregel.
- **Aandachtspunt nader uitwerken;** wij raden aan uit te zoeken hoe de provincie recht kan doen aan dit aandachtspunt alvorens hierop de maatregel aan te passen
- **Aandachtspunt kennis van nemen;** wij raden aan dit aandachtspunt op het netvlies te houden, maar hier geen gerichte actie op te ondernemen.

INLEIDING

Leeswijzer

In dit rapport bundelen we de inzichten van het oefenen met SEIA voor twee maatregelen uit het PPLG van Noord-Holland. Daarvoor gaan we in **hoofdstuk 2** in op de SEIA van de PPLG-maatregel 'Meer Bos', de eerste pijler uit de bossenstrategie van Noord-Holland. We beschrijven eerst kort de maatregel en daarna we presenteren we de opbrengst van de SEIA-methode. Vervolgens reflecteren we hierop en geven we een advies hoe met de opbrengst om te gaan. In **hoofdstuk 3** gaan we langs dezelfde lijn in op de SEIA van de Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties. Tot slot lichten we in **hoofdstuk 4** op hoofdlijnen toe welke lessen we hebben geleerd voor de toepassing van de methode.

2. Toepassing SEIA- methodiek op PPLG- maatregel 'Meer Bos'

TOELICHTING MAATREGEL

'Meer bos'

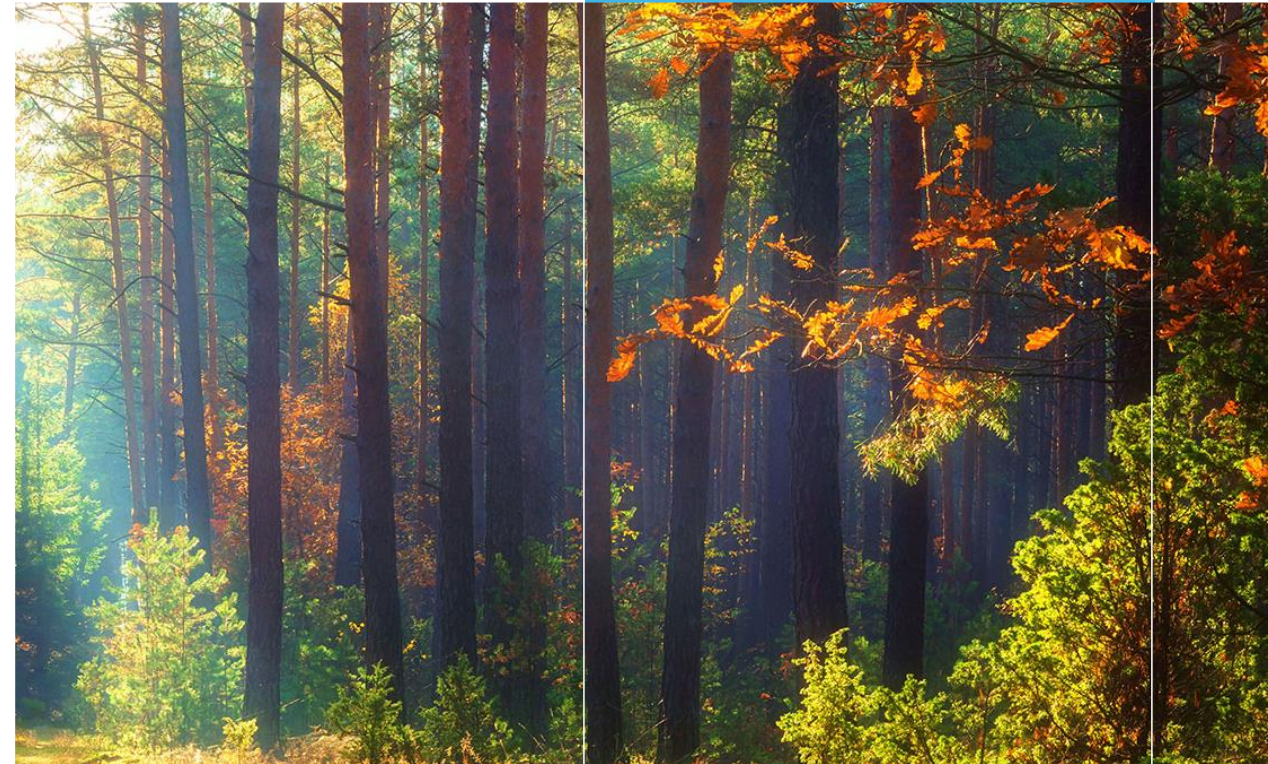
Achtergrondinformatie & inhoud maatregel

'Meer bos' als één van de vier pijlers van de Bossenstrategie

In 2020 is door Rijk en provincies de Bossenstrategie vastgesteld en concreet vertaald naar vier pijlers. De eerste pijler betreft het aanleggen van meer - aaneengesloten stukken - bos met een opgave van een toename met 10% tot 2030. Deze opgave valt niet alleen binnen het landelijk gebied, maar ook het stedelijk gebied. In Noord-Holland is reeds 14.784 hectare bos aanwezig. De extra 10% gaat om 1.478 hectare aan bos en om 60 hectare compensatiebos. Van de 1.478 hectare ligt 140 hectare binnen het NNN en 1.398 hectare daarbuiten. De opgave rondom meer bos overlapt deels met de doelen vanuit groenblauwe dooradering in het NNN en Natura 2000 gebieden.

Karakteristieken meer bos

Het bos wordt bestemd als openbaar natuur, waar het type bos (bomensoorten) per plek verschilt. De minimum omvang is 1,5 hectare. Aanleg van bos vindt plaats op verschillende typen grond. In de praktijk is dit vaak landbouwgrond of overheidsgrond verpacht aan agrariërs.

TOELICHTING MAATREGEL

Andere pijlers Bossenstrategie

Naast de pijler “Meer bos” kent de bossenstrategie drie andere pijlers

TOELICHTING MAATREGEL

Maatregel 'Meer bos'

Grote verschillen per regio in opgave toe te voegen bos

Programmagebied	Binnen NNN	Buiten NNN
	(Versterken van het Natuurnetwerk)	(Uitbreiding- en compensatieopgave)
Wadden, Kop van Noord-Holland en West-Friesland	29 hectare	292 hectare
Noord-Kennemerland	77 hectare	5 hectare
Laag Holland	2 hectare	61 hectare
Zuid-Kennemerland en Amstelland-Meerlanden	32 hectare	1.010 hectare
Gooi en Vechtstreek	0 hectare	30 hectare
Totaal	1538 hectare	1.398 hectare

OPBRENGST SEIA (INBRENG DEELNEMERS WERKSESSIES)

Opbrengst SEIA

Introductie op SEIA-schema, bevindingen en aandachtspunten

In de volgende slides lichten we de opbrengst van de SEIA toe. Dat doen we door het uitgewerkte 'SEIA-schema'* te presenteren, een aantal aannames en onderbouwingen van het schema toe te lichten, bevindingen per brede welvaartsthema te beschrijven en tot slot de opgehaalde aandachtspunten voor beleidsmakers te beschrijven.

De opbrengst is een samenvoeging van de inbreng van de deelnemers van de expertsessie met provinciale ambtenaren, de werksessie tijdens de PPLG-conferentie en de validatiesessie. Hieronder vindt u een overzicht van de deelnemers aan deze sessies.

Expertsessie provincie

In totaal waren er 12 provinciale ambtenaren aanwezig, waarvan 6 met 'Meer Bos' aan de slag zijn gegaan. De verschillende achtergronden waren aanwezig:

- Ruimtelijke Ordening (RO)
- Landschapsspecialisten – water, biodiversiteit en natuur
- Landbouw
- Duurzame Verstedelijking
- Expert Bossenstrategie & maatregel 'Opkopen Stoppers'
- MER-procedures en trajecten
- Grondzaken
- Gebiedsprogramma's

Werksessie PPLG-conferentie

In totaal waren er 21 deelnemers aanwezig van de volgende organisaties:

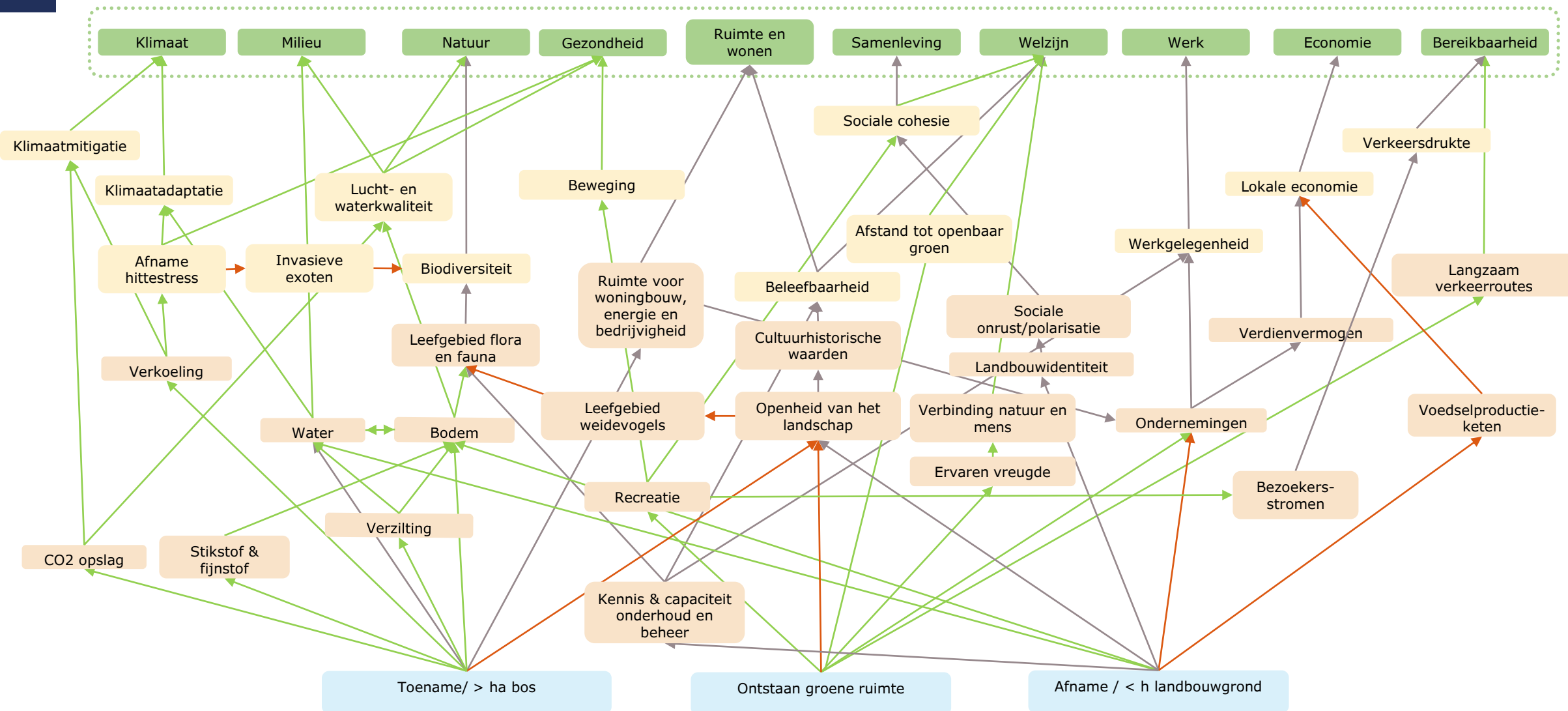
- Agrarische Natuur-en Landschapsvereniging de Liewe
- Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land en Dijken
- Gemeente Dijk en Waard
- Stichting Duinbehoud
- Arcadis
- IVM
- Gemeente Haarlemmermeer
- Gemeente Bergen
- Provinciale Staten 50plus
- LTO
- Provincie Noord-Holland
- Rabobank

* Meer informatie over het SEIA-schema kunt u vinden in het [gespreksprotocol](#) opgesteld door de WUR.

OPBRENGST SEIA (INBRENG DEELNEMERS WERKSESSIES)

Brede Welvaart thema's

Doorwerking op breder maatschappelijk niveau
Directe gevolgen in gebied
Fysieke verandering op locatie

Pijler 1: Meer bos

Maatregel: Bossenstrategie

OPBRENGST SEIA (INBRENG DEELNEMERS WERKSESSIES)

Aannames en onderbouwing schema

Bij het begeleiden van de sessies en het invullen van de SEIA-schema's hebben de deelnemers een aantal aannames en argumenten ter onderbouwing gehanteerd. Voor het interpreteren en duiden van het schema is het belangrijk deze in acht te nemen:

Aannames:

- Toename bos leidt tot bodemherstel en daarmee tot een verbeterde bodem. Dit gaat zowel over een verbeterd bodemsysteem als bodemkwaliteit.
- Een afname van de stikstofuitstoot leidt tot betere milieukwaliteit en meer biodiversiteit.
- Het ontstaan van groene ruimte heeft een positief effect op het ontstaan van langzaamverkeerroutes.
- Het ontstaan van groene ruimte en daarmee recreatie, leidt niet tot zodanige verkeersdrukke dat dit belemmerend is voor de bereikbaarheid.
- Het verwachte effect op **economie** en **werk** is sterk afhankelijk van de nieuwe functies in het gebied en de mate waarop huidige ondernemingen worden beïnvloed. Daarbij gaat **de economische bijdrage** van een boer verder dan eigen productie, afname van landbouwgrond kan daarmee een negatief effect uitoefenen op de voedselproductieketen in het gebied.
- De verwachting is dat door de toename van bos **het beheer en onderhoud** van een gebied, bij andere partijen dan agrariërs, komt te liggen. Het effect hiervan op de natuur (biodiversiteit) en ruimte en wonen (beleefbaarheid) is afhankelijk van de aanwezige kennis & capaciteit in een gebied en de betreffende kennisoverdracht.
- Aanleg bos heeft **invloed op beschikbare ruimte voor andere functies** – dit is terug te zien in het schema door afname landbouwgrond, aangezien dit het meest voor de hand ligt voor aanleg van bos. Uiteindelijk beïnvloedt aanleg van bos ook de beschikbare ruimte voor andere functies zoals woningen en energie.

Onderbouwingen:

- Er wordt verschillend gekeken naar het verwachte effect van afname landbouwgrond op de **samenleving**. Sommigen verwachten aantasting landbouwidentiteit, terwijl anderen juist een bijdrage aan nieuwe perspectieven voor het landelijk gebied zien.
- Het verwachte effect op **ruimte en wonen** is moeilijk te duiden omdat dit sterk afhankelijk is van de plek waar het bos wordt aangelegd en voorkeuren en achtergrond van de mensen gevestigd in dat gebied.

OPBRENGST SEIA (INBRENG DEELNEMERS WERKSESSIES)

Bevindingen bijeenkomst (1)

Verwachte effecten per brede welvaart thema

Klimaat: +

Het verwachte effect op klimaat is overwegend positief. Toename van bos draagt bij aan klimaatmitigatie door toename CO2 opslag en verkoeling. Ook draagt meer bos bij aan klimaatadaptatie door afname van hittestress en het beter vasthouden van water in de bodem.

Milieu: +

Het verwachte effect op milieu is overwegend positief. Toename van bos draagt positief bij door een verbeterde lucht- en waterkwaliteit en een evenwichtigere waterhuishouding. Een positief effect op de waterhuishouding vindt ook plaats door afname van landbouwgrond. In welke mate het effect positief uitpakt, is afhankelijk van het grondgebruik op de locatie voor aanleg van het bos en van het type bos dat wordt aangelegd; bij bomen die veel water vragen, zal het effect minder positief uitpakken.

Natuur: +

Het verwachte effect op natuur is overwegend positief. De toename van bos draagt bij aan de natuur, door een verbeterde lucht- en waterkwaliteit en een verbeterde leefomgeving voor flora en fauna en daarmee biodiversiteit.

In specifieke gevallen kan het effect op de leefomgeving voor flora en fauna ook negatief uitpakken, zoals wanneer het leefgebied voor weidevogels verdwijnt. Aanvullend kan er een effect optreden door de verandering van het beheer en onderhoud in het gebied. De verwachting is dat dit zowel negatieve als positieve effecten kan hebben.

Gezondheid: +

Het verwachte effect op de gezondheid is overwegend positief. De fysieke gezondheid van inwoners neemt toe door verbetering van de lucht- en waterkwaliteit en afname van hittestress. Daarbovenop creëert het ontstaan van groene ruimte recreatiemogelijkheden, dat daarmee naar verwachting de beweging en het welbevinden van de mens vergroot.

Ruimte en wonen: -/+

Het verwachte effect op ruimte en wonen is diffuus. Zowel toename van bos, het ontstaan van groene ruimte en afname van landbouwgrond kan een positief of negatief effect hebben op de cultuurhistorische waarde en daarmee ook de beleefbaarheid van het landschap. Tevens kan toename van bos de beschikbare ruimte voor woningbouw, energie en bedrijvigheid negatief beïnvloeden.

OPBRENGST SEIA (INBRENG DEELNEMERS WERKSESSIES)

Bevindingen bijeenkomst (2)

Verwachte effecten per brede welvaart thema

Samenleving: -/+

Het verwachte effect op het thema samenleving is diffuus. Het ontstaan van groene ruimte heeft een overwegend positief effect op de samenleving, door toename van recreatiemogelijkheden, wat kan bijdragen aan sociale cohesie. Afname van landbouwgrond kan daarentegen zowel een positief als negatief effect hebben op sociale cohesie.

Welzijn: +

Het verwachte effect op welzijn is overwegend positief. Het ontstaan van groene ruimte heeft een positief effect op welzijn door een toename van de ervaren vreugde. Ook heeft dit een positief effect in relatie tot afstand tot openbaar groen. In bepaalde situaties kan het effect op welzijn ook negatief uitpakken: bijvoorbeeld wanneer de beleefbaarheid negatief wordt beïnvloed door het verdwijnen van het open landschap.

Werk: -/+

Het verwachte effect op werk is diffuus. Er wordt verwacht dat het ontstaan van groene ruimte recreatieve ondernemingen aantrekt en daarmee de

werkgelegenheid kan toenemen. Tegelijkertijd kan de werkgelegenheid in het gebied ook afnemen, wanneer agrarische ondernemers het gebied moeten verlaten of hun productie moeten verlagen.

Economie: -/+

Het verwachte effect op de economie is diffuus. Het ontstaan van groene ruimte kan een positief effect hebben op de lokale economie, wanneer recreatieve ondernemingen zich in het gebied vestigen. Daartegenover staat een negatief effect dat kan optreden, wanneer het aantal agrarische ondernemers afneemt en de voedselproductieketen negatief wordt beïnvloed.

Bereikbaarheid: +

Het verwachte effect op bereikbaarheid is positief. Het ontstaan van groene ruimte heeft een positief effect, door het ontstaan van langzaamverkeerroutes.

OPBRENGST SEIA (INBRENG DEELNEMERS WERKSESSIES)

Impact-overzichtstabel

De verwachte impact van 'Meer Bos' per brede welvaartthema

Thema	Verwachte impact			Bevindingen
	positief	negatief	diffuus	
Klimaat				Overwegend positief door een positief effect op klimaat-mitigatie en adaptatie.
Milieu				Overwegend positief door een verbeterde lucht- en waterkwaliteit en een evenwichtigere waterhuishouding
Natuur				Overwegend positief door een verbeterde lucht- en waterkwaliteit en een verbeterde biodiversiteit.
Gezondheid				Overwegend positief door verbetering van de lucht- en waterkwaliteit, afname van hittestress en toename van beweging.
Ruimte en wonen				Diffuus door een negatief en/of positief effect op de leefbaarheid van het landschap en beschikbare ruimte voor andere doeleinden.
Samenleving				Diffuus door een positief effect op sociale cohesie door ontstaan recreatie, maar een positief en/of negatief effect op sociale onrust door de invloed op landbouwidentiteit.
Welzijn				Overwegend positief door een toename van de sociale cohesie, verbinding natuur en mens, en afstand tot openbaar groen.
Werk				Diffuus door een mogelijk negatief effect op het aantal agrarische ondernemers, maar een positief effect op het ontstaan van recreatieve ondernemingen.
Economie				Diffuus door een mogelijk negatief effect op de agrarische sector en de voedselproductieketen en mogelijk positief effect op nieuwe ondernemingen en diensten.
Bereikbaarheid				Overwegend positief door het ontstaan van langzaamverkeerroutes.

OPBRENGST SEIA (INBRENG DEELNEMERS WERKSESSIES)

Aandachtspunten voor beleidsmaker

Ingebrachte punten door deelnemers sessies

Onderzoek

1. Breng in kaart welke **locaties/gronden in scope zijn voor de aanleg van bos**.
Deze informatie vergemakkelijkt het gesprek over de risico's die optreden bij het eventueel verdwijnen van de huidige functies. De omvang van het nieuwe bos is daarin een belangrijk gegeven.
2. Start voorafgaand aan de uitgifte van gronden voor bos **een ontwerpend onderzoek** naar de ruimtelijke en ecologische impact, met oog voor slimme functiecombinaties, effecten op identiteit gebied en biodiversiteit. Richt op basis van deze inzichten de ruimte in.

Implementatie

3. Houd bij de aanleg van bos rekening met **functiecombinaties** en kijk waar de **meeste meerwaarde** voor meerdere functies tegelijkertijd kan ontstaan.
4. Houd bij de aanleg van bos rekening met het **type bos** dat wordt aangelegd en of dit past binnen het gebied. Ga hierbij niet voorbij aan de beleefbaarheid.
5. Door de aanleg van bos verandert de manier waarop beheer en onderhoud wordt georganiseerd, houdt rekening met **kennisoverdracht en kennisbehoud** bij verandering van beheer.
6. Maak **bewust een keuze** voor inzet op recreatie of biodiversiteit.
7. Richt een proces in waar **samen in** en **met** het **gebied** en **betrokken stakeholders** wordt gehandeld.

Flankerend beleid

8. Verken aanvullende **subsidies** voor bos op landbouwgrond.

REFLECTIE OPBRENGST

Reflectie en advies Berenschot

Algemene bevindingen

Op basis van de opbrengst van de SEIA vallen ons de onderstaande punten op:

- Deelnemers verwachten dat de maatregel 'Meer Bos' van de Bossenstrategie overwegend positieve effecten te weeg brengt voor klimaat, milieu, natuur, gezondheid, welzijn en bereikbaarheid. Bij andere thema's zijn veel onzekerheden over de daadwerkelijke effecten. Hoe deze effecten uitpakken is sterk afhankelijk van waar het bos komt, hoe het wordt gebruikt en in welke mate functiecombinaties kunnen worden toegepast. Dit zijn dan ook de aandachtspunten die zijn ingebracht voor onderzoek, implementatie en flankerend beleid.
- Het is raadzaam meer inzicht te verkrijgen in de aspecten die een rol spelen bij beleefbaarheid van het landschap en de typen bos voor Noord-Holland. Hier zijn nog weinig cijfers of kennis over beschikbaar, maar is relevant om negatieve effecten van aanleg bos op samenleving of welzijn te voorkomen.
- Voor de thema's klimaat, milieu en gezondheid - waar naar verwachting overwegend positieve effecten optreden - is het raadzaam te onderzoeken hoe deze effecten te verzekeren en versterken.

REFLECTIE OPBRENGST

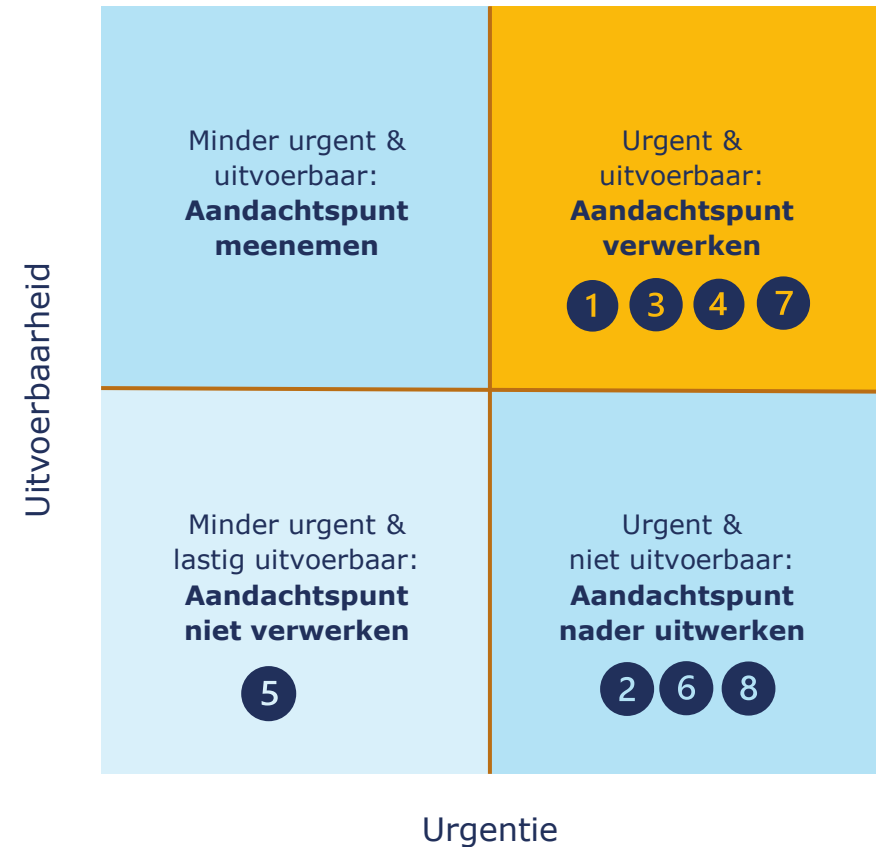
Reflectie en advies Berenschot

Advies voor omgaan met aandachtspunten

Wij hebben op basis van expert judgement een inschatting gemaakt van de urgentie en haalbaarheid van de meegegeven aandachtspunten. Dit is samengevat in het schema hiernaast. Een toelichting hierop kunt in de volgende slides vinden.

Wij raden de provincie aan met name prioriteit te geven aan de aandachtspunten die urgent en uitvoerbaar zijn:

1. Onderzoek **welke locaties/gronden in scope zijn** voor de aanleg van bos
3. Houd rekening met **functiecombinaties** en waar **de meeste meerwaarde** kan ontstaan
4. Houd rekening met **het type bos** dat past bij het gebied
7. Richt een proces in **samen met** het gebied en **betrokken stakeholders**

REFLECTIE OPBRENGST

Reflectie en advies Berenschot

Toelichting op inschatting urgentie en uitvoerbaarheid

1 In kaart brengen welke locaties/gronden in scope zijn voor de aanleg van bos

- Urgent omdat het helpt de (tot nu toe onzekere) effecten op ruimte en wonen, werk en economie beter in beeld te krijgen. De informatie kan vervolgens helpen om op deze thema's eventuele negatieve effecten te kunnen mitigeren of positieve effecten te versterken.
- Uitvoerbaar omdat gegevens over ruimtelijke plannen, zoals woningbouw- en energieplannen (in ieder geval voor de korte termijn) goed beschikbaar zijn. Daarbij kan worden aangesloten bij het ruimtelijk voorstel in het kader van programma NOVEX.

2 Ontwerpend onderzoek naar ruimtelijke impact en ecologische impact

- Urgent omdat als onderdeel hiervan slimme functiecombinaties naar voren kunnen komen, die de mogelijke negatieve effecten op ruimte en wonen, werk en economie kunnen wegnemen of zelfs omdraaien in positieve effecten. Hiermee draagt het bij aan ruimtelijke kwaliteit. Dit geldt tevens voor ecologische inzichten die zorgen voor een betere aansluiting bij het onderliggend landschap en bodem.

- Lastig uitvoerbaar omdat breed onderzoek nodig is om alle combinaties en effecten in beeld te brengen. Daarnaast zal er ook diepgaand naar de Noord-Hollandse situatie moeten worden gekeken om tot bruikbare inzichten te komen. Al met al kost dit veel inzet en kan dit de gebiedsprocessen doorkruizen.

3

Houd rekening met functiecombinaties en waar de meeste meerwaarde kan ontstaan

- Urgent omdat de meerwaarde van functiecombinaties groot is en de mogelijke negatieve effecten van bos op ruimte en wonen, werk en economie kunnen verminderen.
- Uitvoerbaar omdat bij de aanleg op een specifieke locatie aangehaakt kan worden de kennis van betrokkenen via gebiedsprocessen. Zij kunnen vanuit hun belangen kansen zien voor functiecombinaties om vervolgens gericht te kijken wat de mogelijkheden, ook samen met gemeenten.

REFLECTIE OPBRENGST

Reflectie en advies Berenschot

Toelichting op inschatting urgentie en uitvoerbaarheid

4 Houd rekening met het type bos dat past bij het gebied

- Urgent omdat het type bos bepalend is voor de effecten die mogelijk optreden bij de thema's samenleving en leefbaarheid, maar ook natuur. Het is daarom noodzakelijk aan de voorkant rekening te houden met het type bos.
- Uitvoerbaar voor natuur omdat op dit thema veel informatie beschikbaar is over de effecten. Deze gegevens zijn er in mindere mate voor bijvoorbeeld 'leefbaarheid' van het bos, maar hier kan op relatief eenvoudige wijze inzicht in worden gekregen, bijvoorbeeld met enquêtes.

5 Houd rekening kennisoverdracht en kennisbehoud bij verandering beheer

- Minder urgent omdat de partijen die het beheer en onderhoud overnemen waarschijnlijk ook beschikken over kennis over het gebied. Bovendien verandert het grondgebruik en daarmee het type beheer, waardoor kennis beperkt kan worden overgedragen. Daarmee heeft de verandering van onderhoud en beheer op korte termijn waarschijnlijk geen grote impact.
- Lastig uitvoerbaar omdat de provincie niet direct over het instrumentarium beschikt om hierop te sturen. Deze verantwoordelijkheden zijn belegd bij Staatsbosbeheer en/of andere partijen zoals natuurmonumenten.

6 Maak bewust keuze in inzet op recreatie of biodiversiteit

- Urgent omdat de inzet van bos voor recreatie en biodiversiteit, tot zeer verschillende effecten leidt waar rekening mee gehouden moet worden in een gebiedsproces.
- Lastig uitvoerbaar omdat in de praktijk hier moeilijk één lijn in te trekken. In de praktijk dient het beide doelen en is hier geen afwegingskader voor vastgelegd.

REFLECTIE OPBRENGST

Reflectie en advies Berenschot

Toelichting op inschatting urgentie en uitvoerbaarheid

7 Richt een proces in samen met het gebied en betrokken stakeholders

- Urgent omdat de betrokkenheid van alle partijen cruciaal is in het komen tot afgewogen keuzes en het creëren van draagvlak voor implementatie. Daarbij vragen gemeenten om actieve betrokkenheid.
- Uitvoerbaar omdat dit in lijn ligt met de gebiedsprocessen, waarbij elke stakeholder aan tafel wordt gevraagd.

8 Verken aanvullende subsidies voor bos op landbouwgrond

- Urgent om te kunnen vaststellen of een subsidieregeling een goed instrument is om bij te dragen aan pijler 1 van de Bossenstrategie, waar nog een grote opgave ligt voor provincie Noord-Holland.
- Lastig uitvoerbaar omdat een subsidieregeling ontwikkelen geen gemakkelijke opdracht is. Het kort veel tijd en energie en moet bovendien langs vele procedures om de rechtmatigheid daarvan te bepalen. Daarnaast moet er budget voor beschikbaar zijn.

**3. Toepassing SEIA-
methodiek op PPLG-
maatregel 'Beëindigings-
regeling veehouderij'**

TOELICHTING OP MAATREGEL

‘Beëindigingsregeling veehouderij’

Achtergrondinformatie & inhoud maatregel

Twee Rijksregelingen

Het Rijk heeft twee regelingen om boeren te subsidiëren als zij stoppen met veehouderij. Dit zijn de LBV+ en de LBV. Veehouders die hier gebruik van maken moeten stoppen met het houden van vee, maar hoeven niet te stoppen met hun onderneming. Zij kunnen andere activiteiten ondernemen, zoals akkerbouw.

De LBV+ is voor veehouders die landelijk de meeste stikstofneerslag veroorzaken op Natura 2000-gebieden. De drempelwaarde hiervoor is vastgesteld op 2.500 mol of meer. Voor de LBV geldt geen nationale drempelwaarde. Hiervoor zijn drempelwaarden per Natura 2000-gebied vastgesteld.

Regelingen van invloed op provinciale gebiedsprocessen

Een ondernemer kan zonder tussenkomst van de provincie gebruik maken van de Rijksregelingen. Maar als dat gebeurt, dan ondervindt het gebied daar wel consequenties van. Het streven vanuit Noord-Holland is daarom dat de stoppersregeling vanuit het Rijk wordt ingezet in samenspraak met de provincie via de gebiedsprocessen.

OPBRENGST SEIA (INBRENG DEELNEMERS WERKSESSIES)

Opbrengst SEIA

Introductie op SEIA-schema, bevindingen en aandachtspunten

In de volgende slides lichten we de opbrengst van de SEIA toe. Dat doen we door het uitgewerkte 'SEIA-schema'* te presenteren, een aantal aannames en onderbouwingen van het schema toe te lichten, bevindingen per brede welvaartsthema te beschrijven en tot slot de opgehaalde aandachtspunten voor beleidsmakers te beschrijven.

De opbrengst is een samenvoeging van de inbreng van de deelnemers van de expertsessie met provinciale ambtenaren, de werksessie tijdens de PPLG-conferentie en de validatiesessie. Hieronder vindt u een overzicht van de deelnemers aan deze sessies.

Expertsessie provincie

In totaal waren er 12 provinciale ambtenaren, waarvan 6 met de 'Beëindigingsregeling' aan de slag zijn gegaan. De verschillende achtergronden waren aanwezig:

- Ruimtelijke Ordening (RO)
- Landschapsspecialisten – water, biodiversiteit en natuur
- Landbouw
- Duurzame Verstedelijking
- Grondzaken
- Expert Bossenstrategie & maatregel 'Opkopen Stoppers'
- MER-procedures en trajecten
- Gebiedsprogramma's
- Programma Klimaat & programma Stikstof

Werksessie PPLG-conferentie

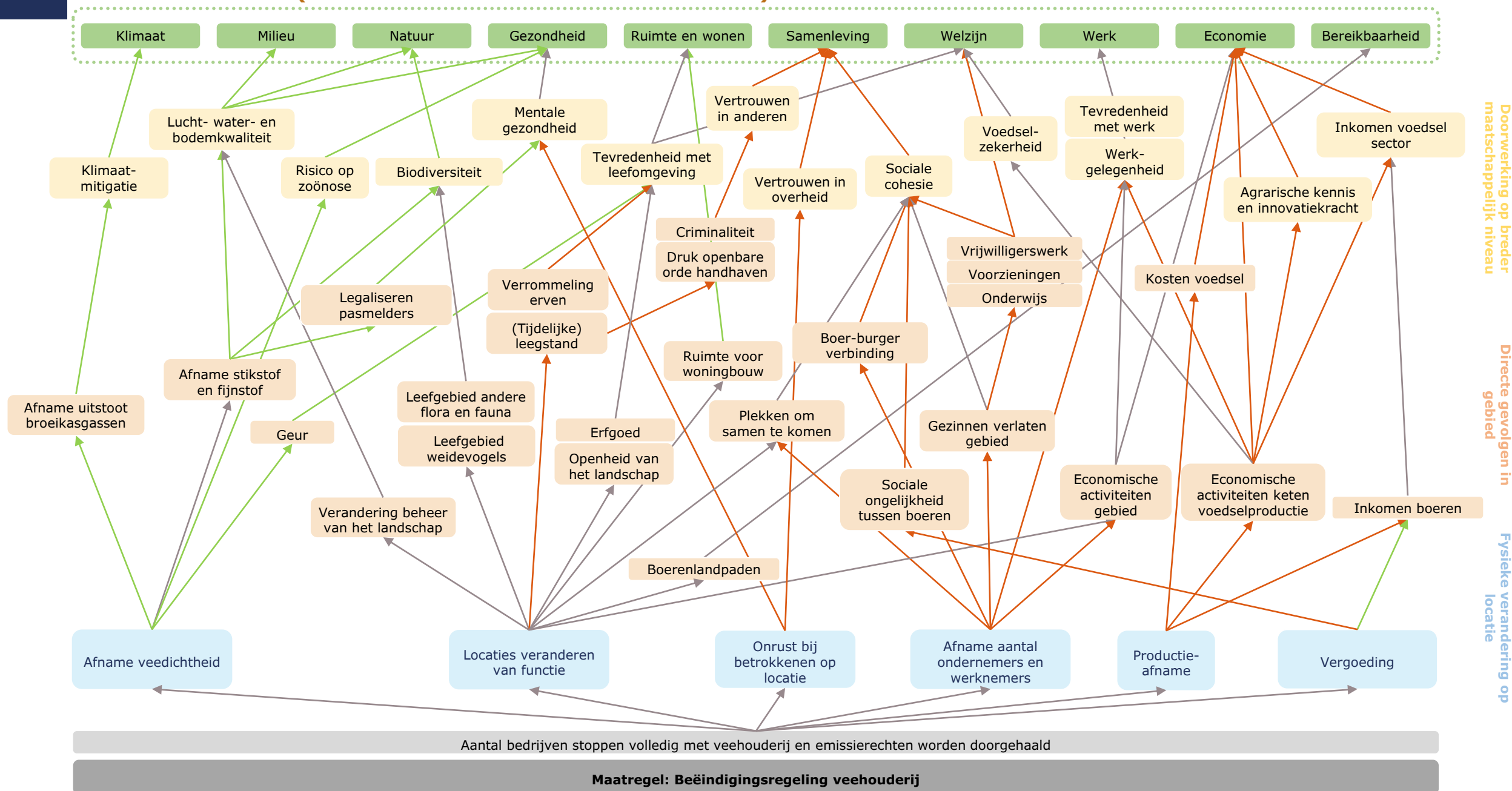
In totaal waren er 22 deelnemers aanwezig van de volgende organisaties:

- White Ranch
- LTO Noord plus - Kennemerland Zaanstreek – provinciaal en regionaal bestuurlijk
- Gemeente Bloemendaal
- Gemeente Medemblik
- Gemeente Waterland
- Glastuinbouw Nederland
- Provincie Noord-Holland
- Gemeente Edam-Volendam
- Flynth
- Het Zijper Landschap
- Provinciale Staten CDA
- Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land en Dijken
- Agrarische ondernemers

* Meer informatie over het SEIA-schema kunt u vinden in het [gespreksprotocol](#) opgesteld door de WUR.

OPBRENGST SEIA (INBRENG DEELNEMERS WERKSESSIES)

Brede Welvaart thema's

OPBRENGST SEIA (INBRENG DEELNEMERS WERKSESSIES)

Aannames en onderbouwing schema

Bij het begeleiden van de sessies en het invullen van de SEIA-schema's hebben de deelnemers een aantal aannames en argumenten ter onderbouwing gehanteerd. Voor het interpreteren en duiden van het schema is het belangrijk deze in acht te nemen:

Aannames:

- De voedselprijs gaat omhoog als de productie omlaag gaat.
- De veedichtheid neemt af omdat een aantal veehouderijen hun bedrijfsactiviteit beëindigen en emissierechten worden doorgehaald.
- De stikstofuitstoot gaat omlaag gaat als de veedichtheid afneemt
- Een afname van de stikstofuitstoot leidt tot betere milieukwaliteit en meer biodiversiteit.
- Boeren die gebruik maken van de stoppersregeling zullen waarschijnlijk het gebied verlaten.
- Alleen al het gebruik van deze maatregel leidt tot maatschappelijke onrust door de negatieve connotatie in het landelijk gebied.

Onderbouwingen:

- De **economische bijdrage** van een boer in een gebied gaat verder dan alleen de eigen productie. Het gaat ook om de gehele waardeketen waar de producten worden gebruikt en de bedrijven in het gebied waarvan de boer gebruik maakt. Daarnaast draagt het gezin van de boer ook bij aan de economie in het gebied.
- De locaties waar gestopt wordt met veeteelt zullen **veranderen van functie**, maar het verwachte effect daarvan is niet te duiden. De nieuwe functie hangt namelijk af van het gebied, de ondernemer, eventuele andere initiatiefnemers, de grond en het ruimtelijk beleid van de betrokken overheden.
- Het **beheer van het landschap** verandert omdat boeren dit op dit moment (deels) uitvoeren. Als enkele van deze boeren stoppen, is het de vraag wie dat beheer overneemt en wat de kwaliteit daarvan is. Het verwachte effect hiervan is dus niet te duiden.

OPBRENGST SEIA (INBRENG DEELNEMERS WERKSESSIES)

Bevindingen bijeenkomst (1)

Verwachte effecten per brede welvaart thema

Klimaat: +

De afname van de veedichtheid draagt bij aan klimaatmitigatie door afname van broeikasgassen en bodemdaling.

Milieu: +

De lucht-, water- en bodemkwaliteit neemt toe door afname van stikstof, fijnstof en bodemdaling. Daarnaast kan de verandering van de functie en daarmee het grondgebruik en beheer van het gebied zowel een positief als negatieve invloed op hebben. Het hangt af van de nieuwe functie welk effect te verwachten is.

Natuur: +

Er wordt een toename van de biodiversiteit verwacht door de afname van stikstofuitstoot. Daarnaast is er een nader te duiden effect op biodiversiteit doordat het leefgebied van soorten verandert door verandering van functies. Dit kan voor weidevogels minder leefgebied betekenen, maar voor andere flora en fauna juist meer.

Gezondheid: +

De fysieke gezondheid van inwoners neemt toe door verbetering van de lucht-, water- en bodemkwaliteit en de afname van het risico op zoönose, beide door een lagere veedichtheid. De invloed op mentale gezondheid is niet eenduidig. Enerzijds kan het positief zijn dat er ruimte ontstaat om pas-melders te legaliseren en daarmee de mentale belasting bij die boeren weg te nemen, anderzijds zorgt de maatschappelijke onrust en onzekerheid voor meer belasting bij boeren en andere betrokkenen.

Ruimte en wonen: -/+

Het verwachte effect op ruimte en wonen is niet eenduidig. Het landschap zal veranderen, wat van invloed is op de ruimtelijke kwaliteit. Het is afhankelijk van hoe het landschap er uit komt te zien en hoe men die ervaart of dit positief of negatief zal zijn. Daarbij hangt het ook af in hoeverre de transitie gepaard gaat met verrommeling en leegstand. Een ander aspect is dat er meer ruimte voor woningbouw kan ontstaan. Dat hangt af van keuzes in de ruimtelijke ontwikkeling.

OPBRENGST SEIA (INBRENG DEELNEMERS WERKSESSIES)

Bevindingen bijeenkomst (2)

Verwachte effecten per brede welvaart thema

Samenleving: -

Het vertrouwen in de overheid kan achteruit gaan door de maatschappelijke onrust rond de toepassing van de maatregel. Een mogelijke toename van criminaliteit door leegstand kan hier ook aan bijdragen. Daarnaast kan de sociale cohesie afnemen door een afname van werknemers en ondernemers in het landelijk gebied (waardoor zij met hun gezinnen verhuizen), wat ertoe kan leiden dat voorzieningen en onderwijs onder druk komen.

Welzijn: -/+

De hoeveelheid voorzieningen in het landelijk gebied kan achteruit gaan omdat gezinnen het gebied verlaten en door sommigen wordt een mogelijke toename in de prijs van voedsel verwacht door een afname van voedsel productie. In hoeverre deze effecten optreden is echter zeer afhankelijk van hoeveel boeren gebruik maken van de regeling. Daarnaast heeft ook de tevredenheid met de leefomgeving invloed hebben op het welzijn. Het is echter niet te duiden of deze tevredenheid toe- of afneemt.

Werk: -/+

De invloed op de hoeveelheid banen is niet te duiden. Enerzijds kunnen het er minder worden er door de afname van agrarische ondernemers en minder economische activiteiten in de voedselproductieketen. Anderzijds kunnen de nieuwe functies meer werkgelegenheid met zich mee brengen dan in de huidige situatie.

Economie: -/+

Voor de agrarische sector zal de maatregel waarschijnlijk een negatief effect hebben door een afname van de productie, ondernemers en werknemers. Maar het is afhankelijk van de nieuwe functies in het gebied of dit op niveau van de gehele economie tot een negatief effect leidt.

Bereikbaarheid: -/+

De bereikbaarheid kan afnemen wanneer er veel boerelandpaden uit het landschap verdwijnen. Maar bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen kan ook nieuwe infrastructuur worden aangelegd.

OPBRENGST SEIA (INBRENG DEELNEMERS WERKSESSIES)

Impact-overzichtstabel

De verwachte impact van de 'Beëindigingsregeling Veehouderij' per brede welvaartthema

Brede welvaartthema	Verwachte impact			Bevindingen
	positief	negatief	diffuus	
Klimaat				Overwegend positief door een positief effect op klimaat-mitigatie.
Milieu				Overwegend positief door een verbeterde lucht, water- en bodem kwaliteit.
Natuur				Overwegend positief door een verbeterde lucht, water- en bodemkwaliteit en een verbeterde biodiversiteit.
Gezondheid				Overwegend positief door een verbeterde lucht, water- en bodem kwaliteit en afname risico zoonose.
Ruimte en wonen				Diffuus door een negatief en/of positief effect op tevredenheid met leefomgeving en een positief effect op beschikbare ruimte voor wonen.
Samenleving				Negatief door een afname in het vertrouwen in de overheid en daarmee het ontstaan van maatschappelijke onrust, en een afnemende sociale cohesie.
Welzijn				Diffuus door het mogelijk negatief effect op voorzieningen en voedselzekerheid en mogelijk positief effect op de tevredenheid leefomgeving.
Werk				Diffuus door een negatief effect op agrarische ondernemers en activiteiten in de voedselproductieketen en positief effect op het ontstaan van nieuwe functies en ondernemingen.
Economie				Diffuus door een negatief effect op de agrarische sector, maar een positief effect op andere markten of diensten die ontstaan.
Bereikbaarheid				Diffuus door een negatief effect op de boerenlandpaden, maar een positief effect op nieuwe infrastructuur als onderdeel van ruimtelijke ontwikkeling.

OPBRENGST SEIA (INBRENG DEELNEMERS WERKSESSIES)

Aandachtspunten voor beleidsmaker

Onderzoek

1. Breng de **feitelijke impact van de regeling** in kaart. Wat betekent het voor biodiversiteit, (macro)economie, voedselprijs, werkgelegenheid etc.? En verzamel deze informatie per gebied, want elk gebied is anders. Maakt met deze informatie een gedeelde kennisbasis op basis waarvan je in gebiedsprocessen het gesprek voert.
2. Onderzoek de benodigde **uitvoeringscapaciteit en kennis** bij overheden om te helpen bij het invulling geven aan de vrijkomende ruimte als er gebruik wordt gemaakt van de regeling. Denk hieraan aan het verlenen van vergunningen voor nieuwe functies.

Implementatie

3. Zorg voor **planologische rust** bij boeren. Maak een keuze en wees daar consequent in zodat men weet waar die aan toe is.
4. **Help boeren** die (willen) stoppen met veeteelt door mogelijkheden te geven om andere bedrijfsactiviteiten te ondernemen. Hiermee stimuleer je dat de ondernemer en zijn gezin blijven en economische én sociale waarde kunnen toevoegen aan het gebied. Heb hierbij aandacht voor **maatwerk** in elk gebied, maar ook elke boer. Elk bedrijf is anders en daarmee de impact op de omgeving ook.
5. **Betrek de gemeenten** vroegtijdig wanneer boeren gebruik willen maken van de regeling.
6. Implementeer de regeling in **samenhang met andere maatregelen** die passend zijn bij het gebied.

Flankerend beleid

7. Richt het **beheer en onderhoud** van het landschap goed in als boeren die voorheen uitvoerden stoppen met hun bedrijf. Maak daar juist gebruik van de kennis en kunde van boeren. Wellicht door boeren die stoppen met veeteelt te betalen om deze taak te laten uitvoeren.
8. Gebruik als provincie in samenwerking met andere overheden **het beschikbare ruimtelijke instrumentarium** om de ontwikkeling van het gebied in de gewenste richting te bewegen. Veel effecten vallen of staan bij hoe er met de beschikbare planologische en milieu ruimte wordt omgegaan. Zorg daarin tenminste voor voldoende voorzieningen en werkgelegenheid in de het landelijk gebied.

REFLECTIE OPBRENGST

Reflectie en advies Berenschot

Algemene bevindingen

Op basis van de opbrengst van de SEIA vallen ons de onderstaande punten op:

- Er zijn nog veel onzekerheden over de sociaaleconomische impact van de LBV(+) omdat dit afhankelijk is van welke functie er in de plaats van veehouderij komt. Het zal daarom per locatie afhankelijk zijn wat de impact is en hoe de provincie daar mee om kan gaan.
- Vanuit brede welvaart bezien wordt er verwacht dat de LBV(+) een positief effect heeft op leefomgevingsaspecten, zoals natuur en klimaat, en een negatief effect kan hebben op de sociaaleconomische aspecten, zoals werk en samenleving. Met name die laatste categorie is sterk afhankelijk van de nieuwe invulling van het gebied.
- Een goed gesprek voeren over de impact van deze maatregel vergt veel kennis van betrokkenen, bijvoorbeeld over de agrarische waardeketen en de invloed rol van stikstof op natuur. Daarnaast moet rekening worden gehouden met onjuiste beelden die het gesprek kunnen vertroebelen, bijvoorbeeld dat sprake is van verplichte beëindiging van veehouderij. In verdere gesprekken hierover dient de provincie hier rekening mee te houden door helder te maken waar het wel en niet over gaat.

REFLECTIE OPBRENGST

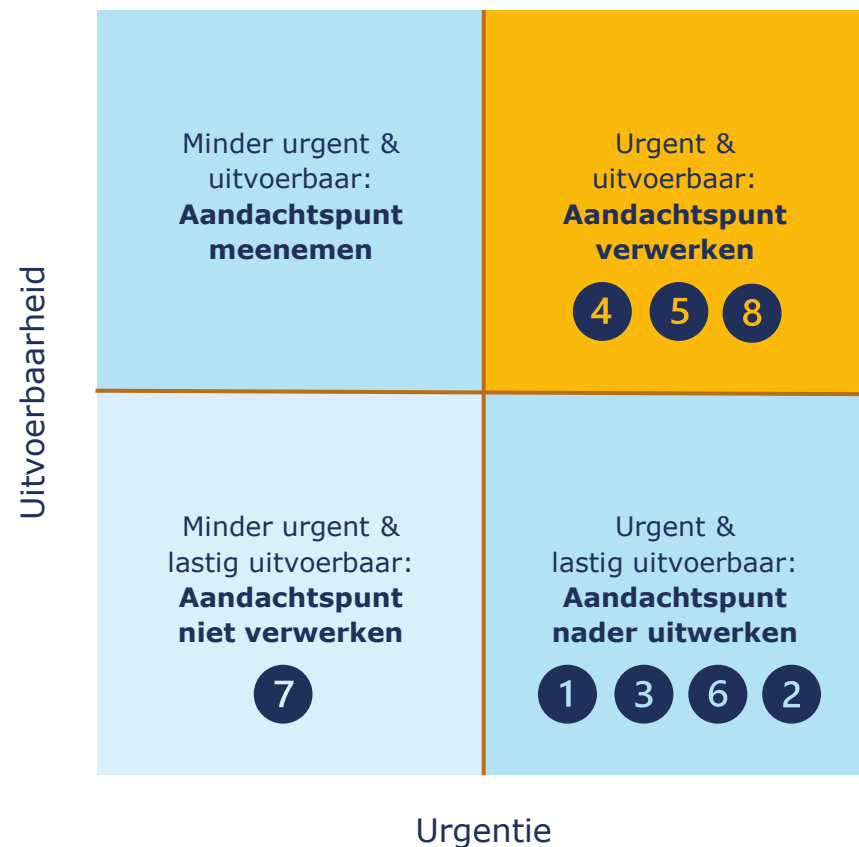
Reflectie en advies Berenschot

Advies voor omgaan met aandachtspunten

Wij hebben op basis van expert judgement een inschatting gemaakt van de urgentie en haalbaarheid van de meegegeven aandachtspunten. Dit is samengevat in het schema hiernaast. Een toelichting hierop kunt in de volgende slides vinden.

Op basis hiervan raden wij de provincie aan met name prioriteit te geven aan de aandachtspunten die urgent en uitvoerbaar zijn:

4. Het **helpen van boeren** die (willen) stoppen met veeteelt door mogelijkheden te geven om andere bedrijfsactiviteiten te ondernemen.
5. Het **vroegtijdig betrekken van gemeenten** als boeren willen stoppen met veehouderij.
8. Het **gebruik maken van het ruimtelijke instrumentarium** van de provincie om bij functieverandering de ontwikkeling in de gewenste richting te bewegen.

REFLECTIE OPBRENGST

Reflectie en advies Berenschot

Toelichting op inschatting urgentie en uitvoerbaarheid

1 Breng de feitelijke impact van de beëindigingsregeling in kaart

- Urgent omdat er een gemeenschappelijke feitenbasis moet zijn om met elkaar het gesprek te kunnen voeren over de toepassing van deze regeling. Een deel van deze informatie wordt al verzameld in [onderzoek](#) van de WUR.
- Lastig uitvoerbaar omdat het om zeer veel aspecten gaat waarvoor vele gegevens en analyses nodig zijn. Wij schatten in dat de provincie dit (op korte termijn) niet alleen kan.

2 Onderzoek de benodigde uitvoeringscapaciteit en kennis bij overheden

- Urgent omdat uitvoeringscapaciteit en kennis noodzakelijk zijn om snel en goed invulling te geven aan de vrijkomende ruimte bij gebruik van deze regeling.
- Lastig uitvoerbaar omdat wij verwachten dat dit met een snelle inventarisatie binnen overheden te doen is, maar opvolging geven aan het onderzoek is lastig wordt omdat het bijschakelen van kennis en uitvoeringskracht op de korte termijn moeilijk is.

3 Zorg voor planologische rust bij boeren

- Urgent omdat dit een deel van de maatschappelijke onrust en de gevolgen daarvan kan mitigeren en het de mogelijkheid geeft voor boeren om nieuwe verdienmodellen te ontwikkelen die de negatieve economische impact kan mitigeren.
- Lastig uitvoerbaar omdat de provincie niet de enige partij is die hier invloed op heeft. Ook gemeenten, rijk en anderen hebben hier invloed op. Bovendien is de complexiteit en dynamiek groot, wat het lastig maakt om voor langere tijd keuzes vast te klikken.

4 Help boeren die (willen) stoppen met veeteelt met maatwerk

- Urgent omdat hiermee gericht boeren geholpen worden om ondernemingskansen te zien en daarmee te blijven bijdragen aan de economie, samenleving, etc. Bovendien is het van belang hier als provincie snel mee aan de slag te gaan, omdat de LBV(+) op dit moment in werking is en boeren hier gebruik van kunnen maken.
- Uitvoerbaar omdat het – hoogstwaarschijnlijk – niet om veel boeren gaat die gebruik maken van de beëindigingsregeling. Hier is hierbij wel in elk apart geval de vraag *hoe* de provincie kan helpen.

REFLECTIE OPBRENGST

Reflectie en advies Berenschot

Toelichting op ordening naar urgentie en uitvoerbaarheid

5

Betrek de gemeenten vroegtijdig

- Urgent omdat gemeenten een belangrijke rol spelen in het sturing geven aan de functieverandering op de locaties waar gestopt wordt met veehouderij, bijvoorbeeld met omgevingsplanen. Daarnaast hebben gemeenten vaak beter oog voor de kansen en problemen in een gebied zodat hier rekening mee gehouden kan worden in de implementatie.
- Uitvoerbaar omdat het weinig extra inzet vergt van de provincie gezien het feit dat gemeenten al betrokken worden via de gebiedsprocessen.

6

Implementeer de regeling in samenhang met andere maatregelen

- Urgent omdat juist deze samenhang de uiteindelijke sociaaleconomische impact in een gebied bepaalt.
- Lastig uitvoerbaar omdat de LBV(+) een rijksregeling is, direct gericht op boeren, waar de provincie weinig tot geen invloed op heeft. De provincie heeft wel mogelijkheden om met de consequenties om te gaan in de gebiedsprocessen.

7

Richt het beheer en onderhoud van het landschap goed in

- Minder urgent omdat het onzeker is of de verandering van functie positief of negatief impact heeft op beheer en onderhoud. Daarnaast is het de verwachting is er maar weinig boeren gebruik zullen maken van de regeling in Noord-Holland waardoor dit op weinig plekken speelt.
- Lastig uitvoerbaar omdat de provincie weinig aangrijpingspunten heeft om eisen te stellen aan het beheer en onderhoud. En dit extra financiële middelen kost.

8

Gebruik het ruimtelijke instrumentarium om de ontwikkeling in de gewenste richting te bewegen.

- Urgent omdat een groot deel van de sociaaleconomische impact afhankelijk is van welke functieverandering er plaatsvindt. Hier kan op gestuurd worden met het ruimtelijk instrumentarium
- Uitvoerbaar omdat de provincie zelf ruimtelijk instrumentarium waarmee ze dit kan doen (omgevingsverordening, omgevingsvisie etc.) en via het omgevingsrecht invloed heeft op de inzet van het instrumentarium van andere overheden.

**4. Aandachtspunten
toepassing SEIA-
methodiek**

AANDACHTSPUNTEN TOEPASSING SEIA-METHODIEK

Wanneer en hoe pas je de SEIA toe?

Gedurende het oefenen met de SEIA-methode kwamen één vraag duidelijk naar voren: *wanneer* en *hoe* pas je de SEIA op een goede manier toe in de gebiedsprocessen? In dit hoofdstuk gaan we in op deze vraag. We beschrijven eerst de reflectie van de deelnemers, daarna gaan we in op wanneer de SEIA in te zetten en tot slot hoe dat te doen.

Gedetailleerde aanpassing methodiek in bijlage

Wij gaan in een bijgevoegd document meer in detail in op hoe wij voorstellen de WUR-methode aan te passen zodat deze beter toepasbaar is in de Noord-Hollandse praktijk. Hierin hebben we de aanpassingen die wij gaandeweg hebben gedaan bijgehouden.

AANDACHTSPUNTEN TOEPASSING SEIA-METHODIEK

Reflectie deelnemers SEIA-sessies

In elke sessie is met de aanwezigen gereflecteerd op het de toegepaste methodiek. Hieronder vatten we deze reacties samen.

Algemene reflectie

- De methodiek werkt goed om de **dialogoog tussen betrokkenen** te faciliteren. Het geeft betrokkenen waardevolle inzichten in andermans standpunten en maakt de complexiteit duidelijk.
- Toepassing van de methodiek is op **provinciaal niveau lastiger uitvoerbaar** door het hoge abstractieniveau. Pas op lokaal niveau zijn effecten goed te duiden.
- Er is behoefte om in de gebiedsprocessen een **combinatie aan maatregelen** te bekijken. Dat is ook mogelijk met deze methode, wanneer meer wordt ingezoomd op een kleiner gebied. Het aantal maatregelen dat gecombineerd wordt onderzocht moet wel beperkt blijven.
- Het moment dat de SEIA wordt in gezet **in een gebiedsproces** moet weloverwogen zijn. Het moet passen in het gebiedsproces en andere participatie instrumenten van overheden.

Reflectie op resultaat van de SEIA

- In de sessie moet meer aandacht zijn voor wat er met de resultaten wordt gedaan en waar deze belanden.
- Als resultaat is aanvullend een aanbeveling gewenst over de hoe de methodiek in te zetten in een gebiedsproces.

Reflectie op voorbereiding

- Kader de sessie richting deelnemers in door helder te maken welk doel de SEIA-methodiek en de sessie dient.
- Bij de introductie en gedurende de sessie de geselecteerde maatregelen helder definiëren en afbakenen: over welke situatie gaat het gesprek worden gevoerd?
- Het is prettig dat vooraf het schema deels ingevuld is.

Reflectie op methode

- SEIA-methodiek geeft een heldere en navolgbare structuur voor het gesprek. Desondanks kan het gesprek chaotisch lopen omdat er zoveel samenhang zit tussen alle onderwerpen.
- Er is een stevige begeleider nodig die de discussie in goede banen kan leiden. Diegene heeft ook enige kennis van de maatregel nodig.
- De gewenste groepsgrootte is maximaal 10 - 12 personen.
- Een mix van deelnemers met verschillende achtergronden werkt verrijkend.

AANDACHTSPUNTEN TOEPASSING SEIA-METHODIEK

Wanneer pas je de SEIA toe?

De toepassing van de SEIA in een gebiedsproces moet het lopende proces niet verstoren en moet helpen bij de discussies die op dat moment spelen. Welk moment dit is, hoeft niet bij elk gebiedsproces hetzelfde te zijn. Het hangt onder andere af van de discussies die er lopen, de gezamenlijkheid en sfeer onder de deelnemers, de mensen die aan tafel zitten en maatregelen die in dat gebied een rol spelen. Het is aan de gebiedsmanager om te bepalen wat het goede moment is voor de SEIA omdat hij of zij het beste zicht heeft op deze dynamiek. Om hen hierbij te helpen benoemen geven wij vier randvoorwaarden voor een zinvolle toepassing van de SEIA.

Randvoorwaarde 1

De SEIA wordt toegepast voor een **concrete maatregel** of samenhangend pakket aan maatregelen waarbij duidelijk is welke ingrepen in de fysieke leefomgeving gaan plaatsvinden. Die concreetheid is nodig omdat er dan een gesprek gevoerd kan worden over de effecten van de maatregel. In een gebiedsproces, kan dit ook gaan om een samenhangend pakket van (een beperkt aantal) maatregelen.

Randvoorwaarde 3

De SEIA wordt toegepast als er bij de betrokkenen **behoefte is aan handelingsperspectief**. Alleen als er gezamenlijk de wil is om tot een oplossing te komen is het zinvol om deze methode toe te passen. Anders is er geen ruimte voor een open gesprek over mogelijke effecten en aandachtspunten. Er mag wel spanning zijn over h oe die oplossing er uit ziet.

Randvoorwaarde 2

De maatregelen die in de SEIA centraal staan zijn **goed afgebakend**. De SEIA kijkt zeer breed naar de effecten van één of meerdere maatregelen, waardoor vele onderwerpen de revue passeren. Om het gesprek een zekere mate van focus te geven helpt het daarom een strakke afbakening van maatregel(en) te bepalen, bijvoorbeeld maatregelen gericht op veeteelt of waterkwaliteit.

Randvoorwaarde 4

De SEIA wordt toegepast in situaties waarin **verschillende belangen** zijn bij de toepassing van de voorgenomen maatregel(en). De methode geeft de betrokken partijen inzicht in elkaars belangen en geeft ruimte om vele zorgen die betrokkenen kunnen hebben bespreekbaar te maken, van effecten op mentale gezondheid tot werkgelegenheid tot biodiversiteit. Het is daarom nuttig om discussies over tegengestelde belangen op een goede manier te voeren.

AANDACHTSPUNTEN TOEPASSING SEIA-METHODIEK

Hoe pas je de SEIA toe?

Meerwaarde zit in balans tussen participatie én onderzoek

De SEIA is zowel een participatieinstrument om inbreng van belanghebbenden mee te nemen in het gebiedsproces als een onderzoeksinstrument om kwalitatieve inzichten op te doen over de sociaaleconomische impact. Dit kan in de praktijk met elkaar schuren, bijvoorbeeld als de inbreng van een deelnemer feitelijk onjuist is maar de onderliggende zorg terecht. Wij zien het juist als de kracht van de methodiek omdat dit kan bijdragen aan *joint fact finding* met betrokkenen of zelfs *citizen science* met inwoners. Hiermee heeft de SEIA een toegevoegde waarde in het gebiedsproces boven op de gedane en lopende onderzoeken, ontwerpstudies, participatietrajecten etc. Dat vraagt wel om een goede balans tussen de inzet als enerzijds participatie- en anderzijds onderzoeksinstrument. Hiervoor zien wij in de voorbereiding, uitvoering en rapportage enkele aandachtspunten.

1. Voorbereiding

- Helderheid scheppen over het doel van de SEIA: inzicht in elkaars belangen én aandachtspunten ophalen voor de beleidsmaker.
- Helderheid scheppen over het te verwachten product en proces zodat men weet wat er met hun inbreng gebeurt.
- Eerste versie van het SEIA-schema maken samen met expert(s) zodat er een opzet ligt op basis van de huidige kennis.

2. Uitvoering

- Groep(en) van 10 - 12 deelnemers om voldoende tijd te hebben om met elkaar in discussie te gaan. Meerdere groepen per sessie is mogelijk.
- Expert(s) van de provincie bij sessie om – waar nodig – kennis aan te leveren.
- Ruim de tijd nemen om het voor ingevulde schema door te nemen.
- Aandachtspunten onderzoek, implementatie en flankerend beleid gestructureerd met A3 posters.

3. Rapportage én validatie

- Valideren van de opgehaalde inbreng met experts en deskstudie om opbrengsten op waarde te schatten en feitelijke onjuistheden weg te nemen.
- Reflecteren op aandachtspunten met gebiedsmanager en experts om handelingsstrategie te bepalen.
- Bijeenkomst om resultaten terug te koppelen aan deelnemers.
- Rapportage waarin duidelijk onderscheid is in inbreng van deelnemers, validatie en reflectie

Berenschot
www.berenschot.nl
linkedin.com/berenschot

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
T.a.v. mevrouw C. van der Wal-Zeggelink
Postbus 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
		LG 11670/2024	7 maart 2024
onderwerp			
Interprovinciale zienswijze op het Ontwerp-Nationaal Programma Landelijk Gebied			

Geachte mevrouw Van der Wal,

Met belangstelling hebben wij kennis genomen van het Ontwerp-Nationaal Programma Landelijk Gebied (Ontwerp-NPLG) dat van 16 januari tot en met 26 februari 2024 ter inzage ligt. Graag delen wij u onze zienswijze over deze ontwerp-versie.

Alvorens in te gaan op onze zienswijze spreken wij waardering uit voor de uitwerking van het NPLG. Wij bedanken u voor de mogelijkheden om inbreng te leveren in het voortraject van het ontwerp-NPLG. Het is een cruciaal onderdeel van het samenspel van Rijk en provincies bij het realiseren van de grote opgaven in het landelijke gebied. Provincies hebben daarbij niet alleen te maken met doelbereik, maar ook met de leefbaarheid van het landelijk gebied en het perspectief voor de agrarische sector. Wij bezien dit Ontwerp-NPLG ook vanuit dat samenspel.

De provincies willen hun rol pakken bij de uitvoering van deze opgaven. Daarvoor moeten wel de juiste condities worden geboden. Wij vinden het daarom noodzakelijk dat er sprake is van de duidelijkheid over de eigen rol die het Rijk pakt, dat er goede wederkerige afspraken worden gemaakt tussen provincies en rijk over hun rolinvulling, en dat het ontwikkelperspectief van de landbouw nadrukkelijker onderdeel wordt van de aanpak van het landelijke gebied. In deze zienswijze werken we die punten nader uit. Deze zienswijze is opgebouwd in drie onderdelen. In deze zienswijze gaan wij in op:

- I. Positie van provincies ten opzichte van het NPLG;**
- II. Risico's die voortvloeien uit de complexiteit van het NPLG;**
- III. De haalbaarheid, uitvoerbaarheid en uitlegbaarheid van het NPLG.**

Deze drie onderdelen bevatten aandachtspunten die gelden voor de 12 provincies gezamenlijk. Aansluitend hierop gaan we apart in op separate aandachtspunten van provincies. Deze maken integraal onderdeel uit van deze zienswijze en wij verzoeken u deze ook als zodanig te behandelen.

Inlichtingen bij : Olivia de Jong
Email : odjong@ipo.nl
Bijlagen : 1

I. Positie provincies ten aanzien van het NPLG

Het NPLG is een programma onder de omgevingswet en is alleen bindend voor het Rijk. Dat betekent dat het NPLG in eerste instantie inzichtelijk moet maken welke doelen het Rijk nastreeft, welke structurerende keuzes het Rijk daarvoor wenst te maken en welke middelen en instrumenten het Rijk daartoe in wil zetten. Daarmee is het NPLG niet direct bindend voor provincies.

Als belangrijke pijler ziet u dat veel van de opgaven voor natuur, water en klimaat gebiedsgericht gerealiseerd moet worden. Het Rijk ziet daarom een belangrijke rol voor provincies bij de realisatie van deze opgave. Provincies nemen hierin regie op het gebiedsproces en pakken hun rol.

Provincies herkennen deze rol. Wij onderschrijven de urgentie en noodzaak om aan de slag te gaan met de vastgestelde opgaven voor natuurherstel, water en klimaat. Om met partners gerichte oplossingen te vinden is het gebiedsgerichte niveau het juiste niveau. Provincies kunnen deze rol alleen oppakken wanneer zij zicht hebben op de inzet van het Rijk. Dit geldt zowel voor de Rijksinzet op het nationale niveau, als op het gebiedsniveau. Bij het gebiedsniveau gaat het om duidelijkheid over beschikbaarstelling van middelen, instrumenten, monitoringssystemen en om het bieden van beleidsruimte.

Met de onzekerheid over de eigen inzet van het Rijk op generieke maatregelen, het ontbreken van een ontwikkelperspectief voor de agrarische sector, en de onzekerheden die er bestaan rondom het transitiefonds landelijk gebied biedt dit ontwerp-NPLG die gevraagde duidelijkheid nog niet. Het ontwerp-NPLG legt sterk de nadruk op de gebiedsgerichte invulling, maar brengt te weinig in beeld welke inzet het Rijk wanneer zelf gaat leveren op de NPLG-opgaven.

Daarbij merken we op dat wij niet weg lopen voor de noodzaak om te werken aan de opgaven in het landelijk gebied. Wij spannen ons in om bestuurlijke afspraken na te komen, de wetgeving te eerbiedigen én we hechten eraan dat we hierbij elkaars rollen en verantwoordelijkheden respecteren. Wij kunnen en willen geen verantwoordelijkheden nemen voor taken en bevoegdheden die bij het Rijk liggen. Wij zien het Rijk als partner vanuit haar systeemverantwoordelijkheid en resultaatverantwoordelijkheid op het gebied van natuur, stikstof, Kaderrichtlijn water en klimaat.

Daarbij is aandacht voor de landbouw noodzakelijk. Zonder iets af te doen aan de noodzaak om natuur en water in goede staat te brengen, vragen wij aandacht voor de grote ongerustheid in Nederland en elders in Europa over het toekomstperspectief van de landbouw en over de voedselvoorziening op lange termijn. Voedselzekerheid is een thema dat geadresseerd en grondig geanalyseerd moet worden. Dit vraagt om een visie op landbouw en ook op voedselvoorziening op nationaal en Europees niveau. Het is nu de tijd om in dialoog tot visie en oplossingen te komen; ook om polarisatie en verharding te voorkomen. Wij missen die notie in het voorliggende ontwerp-NPLG.

Met de genoemde onzekerheden over de inzet van het Rijk kunnen provincies geen definitieve gebiedsprogramma's vaststellen en uitvoeren. We verwachten dat het Rijk in het definitieve NPLG duidelijk aangeeft wat haar eigen inzet is en bovengenoemde onzekerheden wegneemt.

Provincies hechten eraan om heldere en langjarige bestuurlijke afspraken te maken. Dit kan in de vorm van een bestuursakkoord (interbestuurlijk). In onze propositie landelijk gebied¹ roepen wij het toekomstig kabinet ook op om zo'n bestuursakkoord op te stellen. Een definitief NPLG vormt een belangrijke aanleiding om te komen tot deze afspraken.

II Risico's door complexiteit van het NPLG

Met u constateren wij dat de opgaven in het landelijke gebied complex zijn, en dat integraliteit in de aanpak noodzakelijk is. Het NPLG biedt een analyse van de opgaven die provincies herkennen. Wel zien wij drie grote risico's die samenhangen met de complexiteit van het NPLG. Om die te beheersen willen we graag bestuurlijke afspraken maken.

1. Stapeling van beleid belemmert de uitvoering

In het ontwerp-NPLG zijn ruim 70 pagina's nodig om inzicht te geven in de doelen en de structurerende keuzes. Daarmee ontstaat het risico dat het NPLG vooral een stapeling van beleidsopgaven bevat, zonder duidelijke keuzes, en zonder dat daarin al enige integraliteit is aangebracht. We missen een uitvoeringsstrategie, die duidelijk maakt hoe we met conflicterende doelen en tegenstrijdige keuzes in gebieden om kunnen gaan.

Verwijzend naar het RLI-advies 'de uitvoering aan zet' is stapeling van beleid één van de grootste oorzaken van een falende uitvoeringspraktijk. De integratie van de 70 pagina's beleid en structurerende keuzen wordt overgelaten aan provincies. Daarbij gaat het ontwerp-NPLG er tegelijkertijd vanuit dat alle doelen van natuur, klimaat en water onontkoombaar gehaald zullen worden en ook nog eens in een zeer korte tijd. Een afwegingskader hoe met deze opgaven omgegaan kan worden wanneer tijd, fysieke ruimte, middelen of instrumentarium onvoldoende zijn ontbreekt.

In de uitvoeringspraktijk gaan zich vraagstukken aandienen die prioritering en fasering vragen. Wij verwachten van het Rijk hierop meer realisme en flexibiliteit ten aanzien van de uitvoering. Mede in het licht van de toetsing van nieuwe versies van de gebiedsprogramma's.

2. Geen integrale weging

Het tweede risico is dat de uitvoerbaarheid van het NPLG onder druk staat. Een integrale toets op de haalbaarheid van de NPLG-doelen en de bijbehorende structurerende keuzes ontbreekt. Zo kiest het ontwerp-NPLG er aan de ene kant voor om het omzetten van landbouwgrond naar andere functies in te perken, terwijl aan de andere kant vanwege verschillende andere doelen diezelfde landbouwgrond omgezet zou moeten worden naar andere functies (denk bijvoorbeeld aan natuur, woningbouw of energie-infrastructuur).

Wij ondersteunen dat in het NPLG structurerende keuzes gemaakt moeten worden, maar wel alleen als die ook integraal afgewogen kunnen worden. Als deze keuzes voldoende concreet zijn (ook in hun onderlinge samenhang) kunnen deze helpen om de doelstellingen te bereiken. Provincies hebben ruimte nodig voor maatwerk en flexibiliteit, waarbij het principe 'comply or explain' gevolgd kan worden. Een voorbeeld is de breedte van de beekdalen ("100 tot 250 meter") of de invulling van overgangsgebieden, waarbij provincies op basis van hun analyse uit willen werken hoe zij de structurerende keuzes integraal willen wegen.

¹ Handen uit de mouwen voor een toekomstbestendig landelijk gebied'. Aanbod van gezamenlijke provincies richting het volgend kabinet.

Daarnaast hebben wij ook hier de vraag wat het rijk gaat doen om de structurerende keuzes tot uitvoering te brengen. Het Rijk beschikt over instrumentarium, maar maakt niet duidelijk of en hoe het bereid is dit instrumentarium in te zetten.

3. De koppeling tussen NPLG en Nota Ruimte ontbreekt

Als derde risico zien we dat het Ontwerp-NPLG niet de gehele ontwikkelopgave bevat die in het landelijke gebied invulling moet krijgen. De opgaven van het NPLG maken onderdeel uit van een nieuwe Nota Ruimte. Een Nota Ruimte die mede gebaseerd en gevoed wordt vanuit de provinciale ruimtelijke voorstellen en daaruit voortvloeiende ruimtelijke arrangementen.

Uit de ruimtelijke voorstellen wordt duidelijk dat meer opgaven, met de bijbehorende ruimteclaims, hun plek in het landelijke gebied zullen vinden, zoals de opgaven voor woningbouw, de energie-infrastructuur of bereikbaarheid. Ook vanuit het oogpunt van Defensie wordt een groter beroep gedaan op het gebruik van de ruimte. Realisatie van al deze opgaven met behoud van leefbaarheid en kwaliteit van het landelijke gebied, is een enorme opgave. In het ontwerp-NPLG wordt dit echter grotendeels buiten beschouwing gelaten. Wij vragen aandacht voor een goede koppeling van het NPLG met de Nota Ruimte (en daarmee ook een koppeling tussen de inspanningen van de betrokken departementen zoals van LNV, I&W en BZK).

Een speciaal punt van een onvoldoende koppeling tussen de nota ruimte en het NPLG is het afwegingskader landbouwgrond. Wij delen de in het ontwerp NPLG opgenomen oproep om de beste, voor voedselproductie en voedselzekerheid geschikte landbouwgronden in principe zoveel mogelijk te beschermen door deze een stevigere positie te geven in de integrale afweging van functies. De in het ontwerp geopperde indeling van gebieden met weinig, matige en zware (toekomstige) uitdagingen voor de landbouw is echter een eenzijdig en te rigide opgesteld kader. Provincies werken een dergelijk kader graag, in samenspraak met het Rijk verder uit, met aandacht voor de bevoegdheden van de verschillende overheden.

III Haalbaarheid, uitvoerbaarheid en uitlegbaarheid

Provincies staan voor de realisatie van opgaven in het landelijke gebied. Dat geven zij al aan in onder meer in het Stikstofplan van de provincies (2021) en recent in de propositie landelijk gebied (2023). Ook hebben de provincies u in 2022 schriftelijk geïnformeerd over uitvoeringscondities die op orde moeten zijn voor een gebiedsgerichte aanpak. Voor provincies is het van belang dat de opgaven waar zij in het NPLG voor staan haalbaar, uitvoerbaar en uitlegbaar zijn. De haalbaarheid, uitvoerbaarheid en uitlegbaarheid van de doelen vinden wij met dit ontwerp-NPLG nog onvoldoende. Wij lichten dit verder toe aan de hand van acht aandachtspunten. We verwijzen hierbij ook naar het PBL-rapport "ex-ante analyse nationaal programma landelijk gebied" van 26 februari, dat PBL met andere kennisinstituten heeft gepubliceerd en grote parallellen vertoont met ons onderstaande oordeel.

1. De doelen zijn onvoldoende helder en voldragen

Wat de provincies betreft moeten de NPLG doelstellingen uitlegbaar, haalbaar en uitvoerbaar zijn. Indien opgaven op regionaal niveau, onder regie van provincies, tot realisatie moeten komen, is het voor provincies noodzakelijk dat duidelijk is hoe de opgaven ingebed zijn in nationale wetgeving of in bestaande bestuurlijke afspraken.

Wij constateren dat dit in het Ontwerp-NPLG nog niet aan de orde is. Daarbij benoemen we de volgende voorbeelden:

- Het hoofdstuk over doelen is te uitgebreid en draagt niet bij aan helderheid en uitlegbaarheid. De beschrijving van bijvoorbeeld de groenblauwe dooradering of de natuurdoelen zijn te detaillistisch.
- De grondslag of legitimatie van doelen moet helder zijn. Duidelijk moet zijn hoe de doelen voortvloeien uit nationale wetgeving of bestuurlijke afspraken. We constateren dat dit Ontwerp-NPLG stelt dat opgaven 'moeten' of 'dienen' te worden behaald, terwijl niet duidelijk is hoe deze doelen zijn vastgelegd of vastgesteld. Zo zijn er voor opgaven als 30% VHR-doelbereik, uitbreiding van areaal bossen of uitbreiding groenblauwe dooradering geen bestuurlijke afspraken gemaakt met garanties van financiering, zoals provincies en rijk die voor de opgaven in het Natuurpact wel gemaakt hebben. Dit leidt in gebieden tot onduidelijkheid over de status van de verschillende doelen en tot vragen over de uitvoerbaarheid daarvan.
- Bij verschillende opgaven waarover Rijk en provincies wel tot afspraken zijn gekomen zien we dat deze afspraken deels een onjuiste vertaling hebben gekregen in het Ontwerp-NPLG. Een voorbeeld is de doorvertaling van de Bossenstrategie. In de Bossenstrategie hebben Rijk en provincies een gezamenlijke *ambitie* vastgesteld, met de bestuurlijke afspraak dat beschikbaarheid van financiële middelen randvoorwaardelijk is voor de realisatie van de volledige ambitie. In het Ontwerp-NPLG wordt nu de volledige ambitie als *opgave* voor provincies gepresenteerd, zonder dat er zicht is op voldoende financiering.
- Het NPLG bevat opgaven, met een regionale vertaling, waarover bestuurlijke afspraken in het geheel nog ontbreken. Een voorbeeld zijn de areaaldoelstellingen voor natuur, die op provinciaal niveau uitgewerkt zijn, maar waarover we in een Natuurpact niet tot bestuurlijke afspraken gekomen zijn.
- Tenslotte bevat het NPLG doelstellingen, waarover ook in het NPLG zelf al geconstateerd wordt dat de instrumentarium en financiering niet geregeld zijn. Een voorbeeld is de ambitie om ruim 180.000 ha extra natuurinclusief landbouwareaal te realiseren. Met het Rijk onderschrijven we het belang om agrariërs in staat te stellen om te kiezen voor een natuurinclusievere bedrijfsvoering. Echter: zonder instrumentarium en structurele middelen ontbreken de mogelijkheden om deze opgave uit te voeren.

We verwachten dat u in het definitief NPLG duidelijk aangeeft wat de grondslag is van doelen, op basis van bestaande wet- en regelgeving en bestuurlijke afspraken. Als deze grondslag ontbreekt is er sprake van een ambitie, maar geen hard doel. Wij verwachten dat u beter onderscheid maakt tussen doelen/opgaven (die concreet zijn vastgelegd in wetgeving of bestuurlijke afspraken) en ambities. Daar waar bestuurlijke afspraken nu nog ontbreken kunnen provincies de betreffende opgaven pas goed uitvoeren via hun gebiedsprocessen als er gezamenlijke afspraken over doelen, instrumenten en middelen gemaakt worden.

2. Het NPLG moet explicieter maken dat areaaldoelen voor natuur tot 2030 worden gerealiseerd via uitvoering van bestaande afspraken en dat de vertaling van nieuwe doelen richtinggevend is

In het kader van ons punt over uitlegbare, haalbare en uitvoerbare doelen willen we nog specifiek ingaan op de doelstellingen in het NPLG over natuur, ook gezien de provinciale rol op het natuurdossier. Het hoofdpunt is dat voor natuurareaal-doelen tot 2030 grotendeels kan worden volstaan met *realisatie van bestaande afspraken*. Indien aanvullende inspanningen nodig zijn maken Rijk en provincies aanvullende afspraken.

In het bestuurlijk overleg tussen u en provincies is afgesproken dat de provincies (op een enkele uitzondering na) tot 2030 de uitbreiding natuurareaal realiseren via reeds bestaande afspraken (Natuurpact en Programma Natuur). Voor de provincies is dit een belangrijk uitgangspunt, dat ook nadrukkelijk in het NPLG benoemd moet worden.

De provincies plaatsen hierbij enkele belangrijke kanttekeningen:

- Duidelijk is dat uitbreiding van het areaal agrarisch natuurinclusief niet gerealiseerd kan worden met bestaand beleid. Hiervoor is bijvoorbeeld uitbreiding van het agrarisch natuurbeheer, uitwerking van ecosysteemdiensten en aanbod van langjarige vergoedingen noodzakelijk (inclusief de bijbehorende structurele financiering). Provincies willen nadere afspraken maken met het kabinet over de voorwaarden waaronder natuurinclusief areaal gerealiseerd kan worden.
- De inzet van provincies is niet gericht op de ontwikkeling van extra natuurgebieden. De inzet is gericht op verbetering van de kwaliteit van bestaande natuur en op de reeds bestaande afspraken (waaronder de afronding van het natuurnetwerk). Indien in een provinciaal gebiedsprogramma blijkt – bijvoorbeeld op grond van de Natuurdoelanalyses of het advies daarop van de Ecologische Autoriteit – dat voor de VHR-doelen in een gebied meer en anders gelokaliseerd natuurareaal nodig is dan de resterende opgaven voor het NNN, dan kan deze opgave alleen worden gerealiseerd indien het Rijk hierover afspraken met de provincie(s) maakt en aanvullende middelen beschikbaar stelt.
- In tabel 2.2 in het ontwerp-NPLG is de richtinggevende opgave voor uitbreiding van natuurarealen voor verdere uitwerking in de PPLG's opgenomen. In overleg met SOVON, die het onderzoek heeft aangeleverd waarop deze areaalopgave is gebaseerd, is geconcludeerd dat er bij deze verdeling fouten zijn gemaakt en uit is gegaan van een (te) beperkte methode om de opgave agrarische natuur over de provincies te verdelen. Momenteel vindt met het ministerie overleg plaats over de methodiek die gebruikt wordt bij de actualisatie van de landelijke doelen voor habitats en soorten. Wij vragen LNV op basis van de genoemde trajecten, de berekening verdeling van areaaldoelen te herzien.

Wij beschouwen de vertaling van deze areaaldoelen voor natuur en natuurinclusieve landbouwgrond in het Ontwerp-NPLG dus als *richtinggevend en niet bindend*. Daarmee zijn de areaaldoelen dus niet afrekenbaar. De provincies spannen zich in om natuurdoelen te realiseren in een goede afweging en waar mogelijk door stapeling van regionale opgaven. Dit zien we graag bevestigd in het NPLG.

We missen in het NPLG een duiding met de maatschappelijke betekenis van de inzet op natuur. Natuurherstel wordt sterk gekoppeld aan de verplichtingen van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Hoewel duidelijk is dat aan deze richtlijnen voldaan moet worden zien wij in het ontwerp-NPLG het risico dat natuur te eenzijdig juridisch en technocratisch benaderd wordt. Dat staat ver af de maatschappelijke betekenis van natuur. Natuur is belangrijk voor gezondheid, welbevinden, voedselproductie en het voortbestaan van de mens zelf. Mensen voelen zich verbonden met natuur in hun leefomgeving. Graag trekken we met u gezamenlijk op om dit 'bredere natuurverhaal' beter voor het voetlicht te brengen. Dat kan onder meer door in het NPLG nadrukkelijker een verbinding te leggen met de Agenda Natuurinclusief, die samen met de verschillende sectoren wordt voorbereid. In het Ontwerp-NPLG is die verbinding echter nog niet gemaakt.

3. Provincies moeten beschikken over de noodzakelijke middelen en instrumenten

Er moet voor provincies zicht zijn dat er voor de doelstellingen integrale investerings- en beheer- en monitoringsmiddelen beschikbaar zijn, en dat middelen ook langjarig beschikbaar worden gesteld.

Voor de uitvoering van de gebiedsprogramma's en het halen van de NPLG-doelen zijn (rijks)middelen nodig. Deze dienen aan te sluiten bij de omvang van de nationale en provinciale opgaven. Het gaat om een integrale opgave, en een integrale opgave vraagt om een integrale financiering voor zowel investeringen als beheer. De provincies ervaren op dit moment te veel schotten tussen verschillende regelingen, fondsen en daaraan gekoppelde doelen. Voor uitvoering van de provinciale gebiedsprogramma's is het noodzakelijk dat deze financiering in samenhang uitgewerkt wordt. Het NPLG dient hiervoor een richting te bepalen.

Daarnaast constateren provincies dat er onvoldoende zicht is op structurele financiering, zoals voor het beheer of voor de monitoring. Het tekort aan structurele middelen voor beheer is een belangrijk knelpunt voor het doelbereik in de gebiedsprocessen. Goed beheer is een noodzakelijke voorwaarde om de opgaven op langere termijn te garanderen. Wij dringen erop aan op korte termijn hiervoor oplossingen te vinden.

Ook de steeds terugkerende korte termijn financiering zit de aanpak voor langjarige opgaven in de weg. Wij vinden het bereiken van de doelstellingen belangrijk. Daarvoor hebben we financiële en andere middelen nodig, waaronder uitvoerbare regelingen. De regelingen die het Rijk daarvoor maakt moeten uitvoerbaar zijn en de uitvoering niet belemmeren, zoals we hebben moeten ervaren met de huidige SPUK-regelingen.

4. Afspraken zijn nog niet wederkerig; de rol van het Rijk is onvoldoende uitgewerkt

We – Rijk en provincies – moeten samen blijven werken aan de transitie van het landelijk gebied. Provinciale en rijksmaatregelen kunnen immers alleen gezamenlijk zorgen voor doelbereik op het gebied van natuur, stikstof, water en klimaat. De provincies hechten aan wederkerigheid in de afspraken en vinden dat deze wederkerigheid ook herkenbaar moet zijn in het NPLG. Daarbij valt op dat de rol van het Rijk onvoldoende is uitgewerkt. Eerder in deze zienswijze hebben we aangegeven dat we als provincies niet onze rol op kunnen pakken in de gebiedsprocessen als het Rijk niet de huidige onzekerheden heeft weggenomen. Ook in onze propositie landelijk gebied geven we aan over welke punten we wederzijdse afspraken willen maken.

Om te komen tot de noodzakelijke reductie van uitstoot van stikstof en broeikasgassen uit de agrarische sector is meer nodig dan enkel het formuleren van een ambitie. We willen afspreken dat het Rijk de benodigde daling van emissies grotendeels zeker stelt via generieke maatregelen. Wij verwachten van het Rijk dat zij tijdig – met oog op de wetgeving – effectieve, generieke maatregelen neemt, die leiden tot de benodigde afname van de emissies uit niet alleen de landbouw maar ook uit andere sectoren. Daarnaast is op korte termijn duidelijkheid over de meetcorrectie stikstof van zee noodzakelijk. Wij vragen om in het definitief NPLG aan te geven hoe de aanvullende generieke maatregelen worden bereikt.

We lezen in het Ontwerp-NPLG dat het kabinet erop inzet om de benodigde reductie van CO₂eq te realiseren met generiek beleid (pag. 46) en dat het Rijk voldoende (nog nader te bepalen) generieke maatregelen zal nemen die leiden tot een geborgde emissiedaling (pag. 97). Wij zijn het eens met deze aanpak. We vinden dat het Rijk verantwoordelijk is om de voor doelbereik benodigde emissiereducties voor stikstof, methaan en nitraat/fosfaat grotendeels te realiseren met

generieke maatregelen. Het NPLG is hier echter niet consistent in, op veel andere plaatsen valt te lezen dat doelen gehaald moeten worden via de gebiedsgerichte aanpak. Dit schept onduidelijkheid.

5. Duidelijk ontwikkelperspectief voor de agrarische sector ontbreekt

In de inleiding van het NPLG wordt benoemd dat er ontwikkelperspectief voor de agrarische sector nodig is. Daarbij wordt verwezen naar een nieuw kabinet om daarin keuzes te maken met het concept-landbouwakkoord als mogelijke input daarvoor.

In de Plan-MER en het recente onderzoek van de WUR (Uitwerking bedrijfstypen voor duurzame landbouw: melkveehouderij en akkerbouw) komt naar voren dat door de maatregelen vanuit het NPLG het verdienvermogen van individuele bedrijven en daarmee van de agrarische sector in de breedte significant afneemt. Het ontwikkelperspectief van de agrarische sector blijft desondanks grotendeels buiten beschouwing in dit Ontwerp-NPLG.

Boeren vragen om heldere doelen en richtlijnen en een financiële waardering die recht doet aan de inspanning en het maatschappelijk resultaat. Het past beter bij ondernemers om te sturen op doelen dan dat zij maatregelen krijgen opgelegd. Hun oproep: vertel ons wát we moeten bereiken, niet hóe we dat moeten doen, en ondersteun ons bij het halen van die doelen. Het realiseren van stikstof-, natuur-, water- en klimaatdoelen, vraagt om een geïntegreerde aanpak. De aanpak door middel van doelsturing heeft de potentie om bij te dragen aan de landbouwtransitie en de opgaven in het landelijk gebied. Daarvoor is het van belang dat deze systematiek landelijk wordt ingevoerd en dat de reductiewinst die hiermee behaald wordt kan worden ingeboekt. Wij doen dan ook een oproep om hier volop op in te zetten om zo snel mogelijk tot een geborgde systematiek te komen.

Voor ons is duidelijkheid over dit perspectief een noodzakelijke randvoorwaarde om tot definitieve gebiedsprogramma's komen. We vinden dat daarbij aandacht noodzakelijk is voor de maatschappelijke waarden die samenhangen met de landbouw, zoals de bijdrage aan voedselzekerheid, de leefbaarheid van het landelijke gebied of het beheer van het landschap. Wij verwachten dan ook dat hierover in of gelijktijdig met het definitieve NPLG duidelijkheid komt.

6. Versterking leefbaarheid als onderdeel van de integrale aanpak

De provincies hebben de verplichting gekregen om in de gebiedsprogramma's de sociaaleconomische impact inzichtelijk te maken. In het NPLG ontbreekt een duidelijke uitwerking van het thema leefbaarheid die volgens de provincies noodzakelijk is om de doelen van het NPLG te kunnen realiseren. Bij een definitief NPLG verwachten wij ook afspraken te hebben gemaakt om te kunnen handelen als uit de impactanalyses blijkt dat er te grote negatieve gevolgen zijn op leefbaarheid. Ook dit aspect is randvoorwaardelijk om definitieve gebiedsprogramma's vast te kunnen stellen. Een definitief NPLG moet hierin duidelijkheid bieden.

Wij werken op dit moment onze inzet op leefbaarheid verder uit en gaan daar graag verder met u of een volgend kabinet over in gesprek. Onderdeel van die inzet is in ieder geval het sociaal economische effect van bedrijfsbeëindiging en het belang van een gezonde leefomgeving.

Wij verwachten dat beëindiging van agrarische bedrijven, een negatief effect heeft op de werkgelegenheid in de agrarische keten. Niet alleen van de agrarische bedrijven die beëindigd worden, maar ook van verwante bedrijvigheid. Het ontwerp NPLG besteedt hieraan nauwelijks aandacht. Dat is opmerkelijk, omdat het nemen van maatregelen die negatieve consequenties

kunnen hebben voor de bewoners in het gebied, gepaard zou moeten gaan met impulsen voor de sociaaleconomische vitaliteit. Wij vragen het Rijk om deze impulsen in gang te zetten.

Daarnaast vinden we dat ook effecten op de (mentale en fysieke) gezondheid van inwoners onderdeel zijn van een leefbaar landelijk gebied. De maatregelen die in de programma's landelijk gebied worden voorgesteld kunnen een positief effect hebben op gezondheid. Daarvoor moeten dergelijke effecten en benodigde keuzes wel in beeld gebracht worden. In het definitieve NPLG zou daarom nadrukkelijker benoemd moeten worden hoe het thema gezonde leefomgeving wordt meegewogen.

7. Verbinding met wateropgave te mager

Het bereiken van de Kaderrichtlijn Water (KRW)-doelen is één van de doelen van het NPLG. Daarnaast bevat dit ontwerp-NPLG ook (soms bijgestelde) structurerende keuzes uit de beleidsbrief water en bodem sturend. Provincies constateren dat water een bredere opgave is dan enkel het bereiken van de KRW-doelen en lopen daar in de gebiedsprocessen tegenaan. Thema's als klimaatadaptatie, verzilting en zoetwaterbeschikbaarheid komen in de gebieden steeds nadrukkelijker aan de orde. Het NPLG zou zich nadrukkelijker kunnen richten op herstel van het water- en bodemsysteem voor de lange termijn. Het benodigd hydrologisch systeemherstel voor doelbereik vraagt een grotere inspanning dan verondersteld in dit ontwerp. Daarnaast is ons beeld dat de beschikbare middelen hiertoe niet toereikend zijn. Bij de uitwerking van de provinciale gebiedsprogramma's merken de provincies dat er daarbij nog teveel onduidelijkheid is. Hoe wordt bijvoorbeeld de koppeling gelegd tussen de doorwerking van water en bodem sturend en het afwegingskader landbouw?

Ook ontbreekt nog het zicht wie wat wanneer waar gaat doen. Dan gaat het bijvoorbeeld over de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende overheden bij het meer vasthouden van gebiedseigen water. Structureel hogere grondwaterstanden in het voorjaar kunnen bijvoorbeeld tot natschade leiden, wat leidt tot de vraag wie daar verantwoordelijk voor is. Bij een definitief NPLG moeten de rollen en verantwoordelijkheden (ook financieel) van alle betrokken overheden beter zijn uitgewerkt.

Ten slotte geven wij mee dat er teveel verwacht wordt van het effect van ruimtelijke maatregelen in het landelijke gebied op het tijdig behalen van de KRW-doelstellingen. In 2027 verwachten we niet dat het grondgebruik zodanig is aangepast dat aan de stikstof- en fosfaatnormen in KRW grond- en oppervlaktewaterlichamen kan worden voldaan. Daarvoor is met name generiek rijksbeleid nodig. Via het ruimtelijk spoor en doelstapeling van opgaven dragen provincies daar wel aan bij. De provincies richten zich met name op hydrologisch systeemherstel voor de lange termijn, daarmee invulling gevend aan water en bodem sturend.

8. Overige factoren van invloed op gebiedsgerichte aanpak NPLG

Wellicht ten overvloede willen we deze zienswijze ook benutten om u nogmaals te vragen om in de aanpak voor het landelijk gebied zorg te dragen voor de aanpak van een aantal knelpunten, die mogelijk buiten de omschreven scope van het NPLG vallen, maar die voor provincies randvoorwaardelijk zijn. Het is noodzakelijk dat er een oplossing wordt geboden voor de PAS-melders.

Daarnaast is het van belang dat in de aanpak breder wordt gekeken dan alleen naar het landelijke gebied, en naar de landbouw in het bijzonder. Ook de andere bronnen zoals scheepvaart, buitenland, de meetcorrectie voor stikstof van zee, industrie en verkeer hebben een cruciale rol als

het gaat om het realiseren van de beoogde stikstofdaling. Een te smalle focus op alleen de landbouw betekent dat de opgaven in de natuurgebieden niet gerealiseerd kunnen worden.

Gezien de actualiteit van de boerenprotesten willen wij ook aandacht vragen voor de stapeling van effecten die het vertrouwen in de overheid raken en de bereidheid van agrariërs om mee te werken in de NPLG gebiedsprocessen doet afnemen. We hebben het dan over de afbouw van de derogatie, bufferstroken rond landbouwpercelen, kalenderlandbouw en de aanwijzing van "met nutriënten verontreinigde gebieden". Zoveel 'tegenvallers' is voor de sector niet meer te behappen. Het gevolg is dat achterover wordt geleund en dat gebiedsprocessen dreigen vast te lopen.

Tot slot

De provincies stellen zich graag actief op als partner voor de beoogde transitie in het landelijk gebied. Daarbij leveren we graag onze bijdrage aan het behalen van de NPLG doelen en willen we proberen de structurerende keuzen toe te passen. Wel hebben we hierboven aangegeven dat er verschillende randvoorwaarden die ingevuld moeten worden voordat er een definitief NPLG wordt vastgesteld en voordat provincies definitieve gebiedsprogramma's kunnen vaststellen. Hierover maken we graag bestuurlijke afspraken met alle medeoverheden, bij voorkeur in een bestuursakkoord.

Met vriendelijke groet,

INTERPROVINCIAAL OVERLEG

Jaap Smit

Voorzitter Interprovinciaal Overleg

Provinciespecifieke aandachtspunten

Onderstaande provinciespecifieke aandachtspunten maken integraal onderdeel uit van deze zienswijze.

Groningen

Reductie methaan en lachgas

De provincie Groningen gaat, als onderdeel van de klimaatopgave, uit van een lagere reductieopgave voor Groningen dan de genoemde 0,3 megaton CO₂ equivalenten. Hierover is het gesprek met minister Adema.

Nutriënt verontreinigde gronden

De provincie Groningen vindt het onacceptabel dat er uit gegaan wordt van verouderde waterkwaliteitsgegevens waardoor er een gerede kans bestaat dat gebruikers en waterschappen beperkingen opgelegd krijgen die niet nodig zijn. De aanwijzing van genoemde gronden heeft veel impact voor de lopende gebiedsprocessen die Groningen momenteel voert.

Fryslân

- a) De beoogde arealen in onze provincie voor VHR en agrarisch natuur- en landschapsbeheer zijn voor Fryslân geen doel op zich. Het doel is namelijk een goede staat van instandhouding voor de betreffende soorten en habitattypen. Bovendien is er geen zicht op voldoende en structurele financiering van het beheer van deze arealen. Dat laatste is essentieel voor het blijvend voldoen aan doelbereik.
- b) Wij conformeren ons alleen aan de in het NPLG genoemde doelstellingen voor zover deze maatschappelijk haalbaar zijn. Zoals ook PBL, WUR, Deltares en het RIVM recent concludeerden, zijn de huidige opgaven van een ongekend grote omvang. We vinden dat er op dit moment onvoldoende aandacht is voor de maatschappelijke haalbaarheid van die opgaven.
- c) Als toekomstige richting voor de landbouw wordt in het Ontwerp NPLG vooral natuurinclusieve landbouw genoemd. Wij zien dit breder en willen de Friese ondernemers hun eigen ontwikkel-/innovatie-spoor laten bepalen. Of dit nu gangbare landbouw of andere vormen van landbouw betreft. Daarbij moet ook ingezet worden op het borgen van resultaten.
- d) De bossenstrategie kan een rol spelen in een integrale aanpak; de Friese bomen- en bossenstrategie bedient meerdere doelen. Hoofddoel van de bomen- en bossenstrategie is vastlegging van meer CO₂ om de effecten van klimaatverandering te verminderen. Tegelijkertijd bevorderen extra bomen, boomwallen en bossen de biodiversiteit. Verder hebben bomen/bossen een regulerend effect op neerslag en vullen de grondwatervoorraad aan. In dorpen en steden zijn bomen een probaat middel tegen hittestress.
- e) Fryslân heeft relatief veel melkveehouders. De afbouw van derogatie en versnelling daarvan in de NV-gebieden raakt daarmee veel ondernemers in onze provincie financieel hard, zoals ook WUR in januari '24 nog berekende. Daarom vragen wij extra aandacht voor het perspectief en een visie voor de landbouwsector.
- f) De instrumentenkoffer zou ook moeten bestaan voor ondernemers buiten de landbouwsector. Daarbij zou het beschikbare instrumentarium evenredig moeten zijn aan de gevraagde inzet op doelrealisatie. Daarmee kan ook een betere samenhang tussen landelijk en stedelijk gebied worden gerealiseerd.
- g) Voor het thema nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewater zien we dat het Rijk van de regio vraagt zich te committeren aan doelbereik. Dit in de

context dat de verantwoordelijkheden op deze thema's zijn verdeeld over Rijk en regio, dat er een deadline is voor deze doelen (2027) en dat het huidige tempo te traag ligt voor doelbereik. Tegelijk is het tempo waarin besluiten vanuit het Rijk worden genomen rondom zaken als bufferstroken en derogatie te hoog om bij te kunnen houden en de effecten van die maatregelen te kunnen monitoren. Er zijn goede afspraken nodig over de verdeling van deze verantwoordelijkheden.

- h) In de nieuwe versie van het FPLG wordt ook het Veenweideprogramma Fryslân herijkt. In dit programma is een indicatieve doelstelling van 45% van de landelijke referentie-uitstoot van CO₂ opgenomen. Recente onderzoeken geven mogelijk nieuwe inzichten ten aanzien van uitstoot van landgebruik in Veenweidegebieden. Bestuurlijke afspraken over de klimaattaakstelling zouden wat ons betreft gebaseerd moeten zijn op de meest recente feiten en onderzoeken, voordat deze in het FPLG kunnen worden opgenomen.
- i) Doelrealisatie via gebiedsprocessen zal via vrijwilligheid geregeld moeten worden. Dat betekent dat onze gebiedspartners er een belang bij moeten hebben om mee te werken aan gebiedsprocessen. Dat lukt alleen als er ruimte is voor gebieden om doelen met bij het gebied passende maatregelen te realiseren. Een randvoorwaarde is dat de instrumenten, regelingen en financiering die vanuit de overheden wordt aangereikt moet passen bij de praktijk.
- j) In Fryslân hebben we binnen het FPLG uitgesproken dat voor realisatie van de opgaven voor natuur, klimaat en water de sociaaleconomische impact moet worden geminimaliseerd. Zonder aan die randvoorwaarde te voldoen, is het onmogelijk om voldoende maatschappelijk draagvlak te vinden.

Tot slot willen wij het belang van regionale samenwerking benadrukken. In Fryslân werken we intensief samen met Wetterskip Fryslân en de 18 gemeenten om invulling te geven aan het NPLG via het Fries Programma Landelijk Gebied. Een ieder van deze overheden doet dat vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid in het proces van nu, en vooruitkijkend naar de uitvoering later. Daar staan wij als Friese overheden voor.

Gelderland

Ten aanzien van landbouw vragen wij graag nog explicietere aandacht voor de verschillende transitiepaden. Wij ondersteunen de oproep voor doelsturing, maar verwachten daarnaast ook een gerichtere uitwerking van het 'trappetje van Remkes'.

Een meer uitgeschreven menukaart met aandacht voor verschillende ontwikkelrichtingen draagt ook bij aan een duidelijker ontwikkelperspectief voor de agrarische sector.

Ten aanzien van water willen wij graag nadere afspraken maken met het Rijk en het Kabinet over de concrete bijdrage aan Gelderland op basis van het Impulsprogramma KRW. Het gaat daarbij vooral om ruimtelijke maatregelen en de ketenaanpak van stoffen.

Wij vragen tevens aparte aandacht voor de aanpak van droogte in relatie tot klimaatadaptatie. Focus op de verdere zelfstandige uitwerking en financiering hiervan is noodzakelijk, omdat er niet altijd sprake is van meekoppelen / meeliften met andere maatregelen en doelen.

Tot slot vragen wij aandacht voor monitoring en evaluatie. De realisatie van onze gezamenlijke ambities is afhankelijk van diverse factoren, waaronder marktwerking en internationale ontwikkelingen. Dat vraagt om goede monitoring en evaluatie. Daarbij pleiten wij voor langjarigheid in de afspraken. De suggestie om eens in de 4 jaar de gebiedsprogramma's te

actualiseren verdraagt zich moeilijk met de roep om stabiel beleid en langjarige financieringsafspraken. Wij pleiten daarom voor een langere scope van het programma.

Overijssel

- Visie op het landelijk gebied: Het ontbreekt momenteel aan een visie op het landelijk gebied binnen het NPLG, wat de richting voor oplossingen mist en het programma een technocratische indruk geeft.
- Duidelijkheid over regels, voorwaarden en financiën: Het is van belang dat er duidelijkheid bestaat over de regels, voorwaarden en financiële middelen binnen het NPLG. Het ontwerp mist op dit vlak informatie, wat de verdere uitwerking van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) van Overijssel lastig maakt, en de uitvoering ervan in de weg staat.
- Sociaaleconomisch perspectief: Het ontwerp NPLG besteedt te weinig aandacht aan het sociaaleconomisch perspectief, wat voor Overijssel een belangrijk aspect blijft. Onze '3x3-aanpak' is niet voor niets gericht op het behoud en versterken van een leefbaar platteland en het benutten van economische kansen voor bewoners en ondernemers op het platteland én herstel van natuur, watersystemen en klimaat.
- Financiële paragraaf: Het ontwerp NPLG bevat geen financiële paragraaf, wat de noodzakelijke duidelijkheid over financiële middelen mist en de uitvoering van plannen zoals het PPLG Overijssel onmogelijk maakt.
- Maatwerk naast generiek beleid: De juiste randvoorwaarden zijn essentieel voor de uitvoering van het NPLG, met name op het gebied van financiën en ruimte voor maatwerk rondom de beekdalen en bufferstroken (vanwege versnippering Natura 2000-gebieden).

Flevoland

Specifieke omstandigheden in Flevoland

- Het kunnen behalen van de doelen is mede afhankelijk van de kenmerken van het gebied.
- In Flevoland spelen specifieke omstandigheden die het behalen van NPLG-doelen bemoeilijken: Er is in Flevoland sprake van langdurige nalevering (vanuit de zeebodem), waardoor niet voldaan zal worden aan de KRW-doelen in 2027.
- Flevoland heeft een specifieke bodemsamenstelling die het behalen van doelen met betrekking tot nutriënten en organische stoffen in de bodem bemoeilijkt. Zo heeft Flevoland kalkrijke bodems waarin organische stof snel wordt omgezet. Deze aandachtspunten zijn eerder bij uw ministerie onder de aandacht gebracht. Er loopt nog onderzoek naar de wijze waarop hier beter rekening mee kan worden gehouden in de rekenmodellen die door het Rijk worden gebruikt. Deze specifieke omstandigheden moeten meewegen in de haalbaarheid en/of tempo van het doelbereik, juist omdat deze omstandigheden niet door de provincie te beïnvloeden zijn.
- Flevoland heeft geen stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden binnen haar grondgebied. Dat maakt de opgave voor stikstof extra complex. Daarom is de provincie Flevoland van mening - en we constateren dat de agrariërs het belangrijk vinden - dat, mochten agrariërs stoppen en bijvoorbeeld gebruik maken van de regelingen voor piekbelasters, de ruimte die daarmee ontstaat in het kader van stikstof, ten goede komt aan de Flevolandse opgave inzake stikstof en de PAS-melders. Gelet op de opgave voor stikstof in Flevoland is dit ook noodzakelijk om invulling aan de Flevolandse opgave stikstofreductie te geven.
- Gelet op de vele gronden die het Rijk in Flevoland in zijn bezit heeft, doen we een dringend beroep op de medewerking van de Rijksgrondeigenaren waaronder SBB, RWS en RVB om samen de transitieopgaven mede mogelijk te maken. Opgemerkt moet worden dat dit niet alleen inzet betreft op het gebied van capaciteit maar ook van medewerking bij gebruik en

ingebruikgevingen, beleidsvoorwaarden, beschikbaarstelling van gronden en financieel.

Afbakening

In het ontwerp NPLG is er vanuit Rijksoptiek scherper afgebakend waar het NPLG wel en niet over gaat. Zo wordt voor de scope van het NPLG aangegeven dat het over het landelijk gebied gaat en niet over de grote (Rijks) wateren, waaronder IJsselmeer/Markermeer en de Randmeren.

In het conceptontwerp FPLG wordt echter voorzien in buitendijkse maatregelen die bijdragen aan de doelen voor binnendijkse natuur, zoals vooroevers langs verschillende dijken.

Het ligt in de verwachting dat de maatregelen die getroffen worden in de grote wateren en die bijdragen aan het doelbereik worden bekostigd uit Rijksmiddelen.

In het ontwerp-NPLG lijkt aangegeven dat de streefgetallen voor agroforestry geen onderdeel uitmaken van de NPLG doelen.

Dit verhoudt zich slecht met de landelijke bossenstrategie en de Flevolandse bossenstrategie. In de landelijke bossenstrategie is over agroforestry aangegeven dat de ambitie voor bosuitbreiding in ieder geval voor een deel kan worden ingevuld via agroforestry en andere bos-

landbouwcombinaties. In de Flevolandse bossenstrategie vormt agroforestry mede onderdeel voor realisatie van de doelen voor extra bos. Er is er vanuit gegaan dat er Rijksmiddelen beschikbaar komen voor de bossenstrategie, waaronder agroforestry. De mogelijkheid van bekostiging van agroforestry via het Transitiefonds kan dan ook niet bij voorbaat worden uitgesloten.

Aangegeven is dat de regionale opgave voor bos is afgeleid uit de provinciale bossenstrategieën, namelijk de bosuitbreiding die daarin is aangegeven. De aantallen hectares voor bos die in het ontwerp NPLG zijn genoemd komen niet overeen met die genoemd zijn in de Flevolandse bossenstrategie.

Randvoorwaarden uit conceptontwerp FPLG

In het conceptontwerp FPLG zijn randvoorwaarden genoemd om de ambitie voor het landelijk gebied te behalen. Het ontwerp NPLG geeft nog geen invulling aan die randvoorwaarden. Cruciaal daarin zijn:

- Een maatwerkbehandeling door het Rijk van Flevoland om zijn context en aanpak (bottom-up en daarbij behorend participatieproces). Daarbij geduld bij de overheid/overheden (inclusief het Rijk) om gebieden de ruimte te geven voor een gedegen participatieproces en daarmee hun eigen proces te doorlopen, ook voor verplichtende opgaven. Onderdeel hiervan is het optimaal inzetten van de regelingen als geheel zodat de partijen in de gebieden de voor hen benodigde afwegingen integraal kunnen maken.
- Voldoende perspectief, richting, ondersteuning en middelen voor het toekomstbestendig maken van de landbouw. Daarbij behoort het oplossen van de stikstof-problematiek voor de PAS-melders, zodat agrarische ondernemers weten waar ze aan toe zijn en weer kunnen investeren.
- Juridische ruimte (mededingen) om transitie mogelijk te maken met de partijen die nu actief zijn in het gebied. Dat gaat om het beschikbaar krijgen van stikstofemissieruimte, om vrijkomende percelen vanuit publieke partijen en in het bijzonder om vrijkomende pachtgronden van het RVB, maar ook ruimte binnen de Europese regels ten aanzien van staatssteun en mededinging. In lijn met het voornemen van het kabinet om het takenpakket van de RVB te verbreden (Kamerbrief 28 maart 2023) is nadere verkenning gewenst van mogelijke inzet en gebruik van Rijksgronden op zowel inhoudelijk als financieel vlak.

Zoals hiervoor aangegeven wordt het belang om aan de slag te gaan met het landelijk gebied door de provincie Flevoland en haar partners herkend. Het tempo en mate van doelbereik wordt echter niet enkel bepaald door de inzet vanuit het gebied. Daarvoor is ook inzet vanuit het Rijk bij nodig.

De provincie wil de mogelijkheden daartoe samen met u verkennen en bezien hoe daar invulling aan gegeven kan worden.

Noord-Holland

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

In de eerder gemaakte bestuurlijke afspraken (Natuurpact) mist een indexeringsafspraken. Bovendien is het instrumentarium (o.a. financiering) inmiddels ontoereikend voor de benodigde ambitiewijziging ten aanzien van het doelbereik voor de VHR en het halen van alle overige doelen in het NPLG. In Noord-Holland zijn de Natuurpact-afspraken onvoldoende gebleken voor de realisatie van ons volledige oppervlakte NNN. Terwijl deze oppervlakte juist nodig is voor de te behalen VHR-doelen. In het ontwerp-NPLG wordt gesproken over extra natuurhectares (binnen het NNN?), waarvoor bijpassend instrumentarium randvoorwaardelijk is. Dit benodigde instrumentarium is nu niet ingevuld in het ontwerp-NPLG. Doelen zonder instrumentarium zijn niet realistisch.

Systeemherstel

Noord-Holland kent veel dynamische ecosystemen zoals in de duingebieden. Herstel van het ecosysteem loopt in sommige gevallen aan tegen de grenzen van vastgestelde doelen die feitelijk onderdeel uitmaken van de natuurlijke successie. We gaan graag in overleg met het ministerie over de wijze waarop we hierin met prioritering tussen afzonderlijke doelen om kunnen gaan. Ruimte voor maatwerk is hiervoor de oplossing. Daarmee kan daadwerkelijk het ecosysteem hersteld worden en kunnen we voorbij het punt komen dat we alleen vasthouden aan wat er ooit was. Om dit waar te kunnen maken, heeft de provincie afwegingsruimte nodig ten aanzien van de inzet van instrumenten. Een generieke invulling werkt hierbij contraproductief.

Ten slotte is er voldoende instrumentarium – financiële middelen en fundamentele kennis over ecosysteemherstel – nodig voor systeemherstelmaatregelen die zich uitstrekken voorbij de NNN/Natura 2000-begrenzingsen. Het programma natuur waarbinnen het natuurherstel maatregelenprogramma valt is hiervoor een goed begin, maar is naar verwachting niet voldoende voor alle maatregelen die nodig zullen zijn, ook voor de niet-stikstofgevoelige VHR-doelen. In de gebiedsaanpak kunnen wij ervoor zorgen dat we ons niet alleen maar richten op de stikstofgevoelige natuur maar ook de overige natuur bij onze inspanningen betrekken. In die zin is systeemherstel ook een van de functies die ruimte vragen in het landelijk gebied. Zeker in onze dichtbevolkte provincie is dit een wezenlijk punt. Wij willen hiermee rekening houden in onze ruimtelijke visie. Ruimtelijke afwegingen die op rijksniveau gemaakt worden zullen hier ook invloed op uitoefenen. Een voorbeeld hierbij zijn ontwikkelingen zoals de energie infrastructuur en landelijk beleid omtrent water en bodem.

Agrarisch natuurbeheer

Ook andere partijen dan natuurbeheerders zijn van belang voor het doelbereik van het NPLG. Een biodivers landelijk gebied, met een gezonde boerenlandvogelpopulatie en een goede waterkwaliteit, is mede afhankelijk van de ruimte die agrariërs geboden wordt om natuurinclusief te kunnen boeren. Het huidige rijkslandbouwbeleid is onvoldoende voor veel bedrijven om deze omschakeling naar natuurinclusief daadwerkelijk te maken. De inzet van agrarisch natuurbeheer is een hulpmiddel hierbij. Daarvoor is het nodig dat het rijk voldoende ruimte (in geld en instrumentarium) blijft bieden. Een concreet voorbeeld is de groenblauwe dooradering waarvoor via het agrarisch natuurbeheer het duurzame beheer geregeld zou kunnen worden. Dit vraagt van het Rijk een uitbreiding hiervan.

Meetcorrectie ammoniak van zee

Halverwege 2024 komt het aangekondigde afrondende onderzoek ammoniak van zee beschikbaar. De tussenrapportages geven aan dat de bron ammoniak van zee een factor 300 kleiner is dan gedacht. De meetcorrectie is een onverklaarbaar fenomeen en blijft voorlopig voor de kustprovincies een groot probleem. De meetcorrectie wordt nog steeds behandeld als een sector. Bij een evenredige reductie van alle sectoren als uitgangspunt, zou dat minimaal ook voor deze sector moeten gelden, maar als met het afrondende onderzoek niet duidelijk wordt waar de stikstofdepositie in de meetcorrectie vandaan komt, dan zijn wij van mening dat het uit de opgave gehaald moet worden en niet toebedeeld kan worden aan andere sectoren.

Onderdeel landbouw

In het ontwerp-NPLG ontbreekt het aan financieel-economische instrumenten voor de agrarische sector die daadwerkelijk iets bijdragen aan "doorontwikkelen" en "omschakelen" zoals in het advies van de heer Remkes is meegegeven. De Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv) is een goed voorbeeld van een instrument dat daar wél aan kan bijdragen. Maar dan wel het liefst gericht op alle veehouders en niet slechts voor piekbelasters. Daar hebben we in Noord-Holland maar een beperkte groep van. Daar komt bij dat instrumenten maar zeer beperkt of niet toepasbaar zijn op de Noord-Hollandse situatie met voornamelijk grondgebonden extensieve veehouderij. Zo zijn de beëindigingsregelingen (LBV en LBV+) slechts van toepassing op een beperkt aantal ondernemers waarbij de effecten op de natuurgebieden verwaarloosbaar zijn. Juist meer investerings- en innovatieregelingen kunnen helpen, zowel qua doelbereik als draagvlak.

Zuid-Holland

- In aansluiting op het punt over verdeling van arealen agrarische natuur: het doel voor weidevogels (grutto-groep) is met circa 90.000 broedparen voor heel Nederland erg hoog. Daarmee wordt voorbij gegaan aan het feit dat het hele landschap er anders uitziet dan in de jaren '60/'70 (toen veel polders nog echt open waren) en er een sterkte toename is geweest van predatoren. Zuid-Holland betoogt dat de streefwaarde voor weidevogels lager zou moeten liggen. Tegelijkertijd is bij het bepalen van de concept-opgave in oppervlak uitgegaan van, voor Zuid-Holland, onrealistisch hoge dichtheden aan broedende weidevogels (grutto's). De gebruikte dichtheden worden op dit moment (vrijwel) nergens gehaald, zowel binnen het NNN als op boerenland. De hectares zijn dus geen reële inschatting van wat nodig is om herstel van de weidevogelpopulaties te realiseren.
- Scope groenblauwe dooradering: niet alle soorten beperken zich tot het landelijk gebied, zij foerageren, schuilen en broeden ook daarbuiten. In een deels verstedelijkte provincie als Zuid-Holland is het belangrijk dat GBDA aansluit én doorloopt in de steden zodat het totaal aan GBDA bijdraagt aan de noodzakelijk fijnmazige verbinding. Een aanpassing van de scope van GBDA naar stedelijk gebied is daarvoor nodig.
- Generieke stikstofregelingen met voldoende effect voor Zuid-Holland: Zuid-Holland heeft niet of nauwelijks piekbelasters, en er zijn weinig aanmeldingen op de LBV(plus)-regeling. We willen niet alleen dat het Rijk de benodigde daling van emissies grotendeels zeker stelt via generieke maatregelen, maar dat er snel generieke maatregelen komen die impact hebben in ZH. We zijn nu bijna 5 jaar verwijderd van de RvS uitspraak over de PAS en er is vanuit het Rijk nog niets gedaan qua generieke maatregelen wat substantieel effect heeft op de NH3 uitstoot in ZH.

- Helderheid over de tuinbouwsector in het NPLG gewenst. Na het verschijnen van de startnotitie NPLG in 2022 heeft Zuid-Holland ambtelijk contact gehad met het Rijk over of (glas)tuinbouw onder het NPLG valt. Dit is toen positief bevestigd voor de NPLG-doelen met uitzondering van de CO₂ doelen (want die zijn in het NPLG op landbouw en landgebruik gericht). Wij zien deze lijn graag bevestigd in het NPLG omdat de opgave voor de doelrealisatie van bijvoorbeeld de KRW in de provincie Zuid-Holland voor een groot deel in de intensieve (glas)tuinbouwgebieden valt. Het bereiken van een goede waterkwaliteit in deze gebieden vraagt om het continueren van de weg die via het Uitvoeringprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030 is ingezet om de land- en tuinbouw te verduurzamen.
- De structurerende keuze om de grondwaterstand in veenweidegebieden te verhogen betekent dat veel water nodig is wat in droge perioden vaak niet in het gebied zelf aanwezig is. Dit is in tegenspraak met de keuze om de aanvoer van gebiedsvreemd water in veenweiden te beperken. Ook is deze keuze in tegenspraak met de keuze om zorgvuldig om te gaan met landbouwgrond en stevig in te zetten op het behoud van grasland. Het opzetten van grondwaterpeil leidt ook tot meer uitspoeling van nutriënten en daarmee tot verslechtering van de waterkwaliteit, wat de KRW-doelen verder uit zicht brengt. Het blijft onduidelijk hoe het Rijk provinciale keuzes op een integrale manier wil beoordelen.
- In het stuk over verziltende kustgebieden staat dat waterbeheerders de problematiek van verzilting agenderen, en uitwerken op welke wijze in hun gebied met verzilting op termijn kan worden omgegaan. Dat laatste is niet juist, immers, verzilting raakt de gebruiksfunctie en het waterschap moet volgens de wet de gebruiksfunctie juist faciliteren. Logischer is dat waterbeheerders de problematiek van verzilting agenderen en dat de gezamenlijke overheden uitwerken hoe men hier op termijn mee om dient te gaan.

Noord-Brabant

Bossenstrategie

In de tabel 2.5 regionale verdeling bossenstrategie staat voor Noord-Brabant 8000 ha bos binnen het NNN opgenomen. Deze opgave is contrair aan de bestuurlijke afspraken die gemaakt zijn in het bestuurlijk overleg Natuur tussen Minister van der Wal en IPO op 21-12-2022 over de verdeling van de bossenstrategie, waarin voor Brabant een opgave van 4.000 ha binnen het NNN is afgesproken.

Voor de opgave bos buiten het NNN worden begin 2024 gesprekken gevoerd tussen provincies en het Ministerie van LNV, de genoemde verdeling tussen provincies is hierdoor dus arbitrair.

Areaal agrarische natuur

In tabel 2.2 (Overzicht van de nationale opgave en de regionale verdeling voor areaal natuur en areaal agrarische natuur ten behoeve van de VHR-doelstellingen voor 2030. De opgave is richtinggevend voor verdere uitwerking in de PPLG's) is voor Noord-Brabant een areaalopgave extra agrarische natuur voor 2030 opgenomen van 41.000 ha en 1.100 ha Vogelgraslanden. In overleg met SOVON, die het onderzoek heeft aangeleverd waarop deze areaalopgave is gebaseerd, is geconcludeerd dat er bij deze verdeling fouten zijn gemaakt en uit is gegaan van een (te) beperkte methode om de opgave agrarische natuur over de provincies te verdelen. Wij vragen LNV de berekening te herzien, gemaakte fouten hierin te herstellen en gebruik te maken van een bredere methode (meerdere vogelsoorten, niet enkel de patrijs voor open akkerland) om de areaalopgave te verdelen over de provincies

Limburg

- Het NPLG erkent onvoldoende dat het rijk aan zet is om bestuurlijke afspraken met het buitenland te maken en op te volgen over reductie uit het buitenland van stikstof via de lucht en van nitraat, fosfaat en andere verontreinigingen via het oppervlaktewater. Wij willen over het feitelijke emissie-/depositieverloop van en naar het buitenland beter geïnformeerd worden. Het rijk neemt (financieel/capacitair) onvoldoende haar verantwoordelijkheid voor de grensoverschrijdende samenwerking, met name in relatie tot Duitsland en wat betreft waterkwaliteit ook België.
- Het is aan het rijk om door middel van mestregelgeving te zorgen voor het halen van doelen ten aanzien van nutriënten in grond- en oppervlaktewater conform de nitraatrichtlijn en de kaderrichtlijn water. Echter, bij de aanwijzing van nutriënt verontreinigde gebieden zijn verouderde oppervlaktewaterkwaliteitsgegevens gebruikt; uit recente onderzoeken blijkt dat voor een aantal beken in Limburg de belasting uit de landbouw geringer is dan blijkt uit de voor de aanwijzing gebruikte, verouderde, gegevens. Hierdoor zijn in Limburg een aantal gebieden ten onrechte als NV-gebied aangewezen, ook als rekening wordt gehouden met de aanwijzing vanuit grondwater. Daarnaast zijn wij van mening dat een aantal Limburgse beken niet als NV-gebied voor oppervlaktewater mogen worden aangewezen aangezien het aandeel van de landbouw in de totale belasting minder dan 19% is vanwege de grote belasting uit het buitenland. De belasting uit het buitenland is o.i. ten onrechte niet meegenomen. Wij verzoeken u de aanwijzing ook op dit punt te herzien.
- De provincie Limburg heeft sinds 2013 (met terugwerkende kracht tot 2010) een (omgevings)verordening die aanvullende eisen stelt aan ammoniakemissies van nieuwe of gerenoveerde stallen ten opzichte van de regelgeving van het Rijk. Voorts is er een eis gesteld dat in 2030 alle stallen moeten voldoen aan de normeringen uit de verordening. Hiermee is in de afgelopen periode emissiereductie gerealiseerd die wij met terugwerkende kracht vanaf 2018 meetellen voor de opgave in Limburg. Wij zijn van mening dat het rijk nu aan zet is om met generieke regelgeving voor heel Nederland de benodigde emissiereducties voor zowel stikstof als methaan te realiseren.

Bijlage - Opmerkingen over het MER

Samen met het ontwerp-NPLG is het planMER voor het NPLG ter inzage gelegd. Daarover willen we tot slot enkele opmerkingen maken.

Een MER is bij uitstek een instrument om effecten te beschrijven van de (structurerende) keuzes. De beschreven effecten van de (structurerende) keuzes zijn echter veel te globaal met een zeer beperkt detailniveau. Zo zijn de algemene doelen letterlijk zeer algemeen: herstellen van de balans en een samenhangende, gebiedsgerichte en toekomstbestendige aanpak. Een dergelijke brede doelstelling heeft gevolgen voor de concreetheid van de onderzoeksresultaten. Er ligt weliswaar een overzichtelijke MER met daarin qua milieugevolgen van de structurerende keuzes veel positieve effecten. Echter gaat het hier om een onverplicht programma en de keuzes zijn dus nog geen verplichtende maatregelen, laat staan concreet te verwachten milieueffecten. Verder worden alle structurerende keuzes en bijbehorende variaties alleen met een drie-punt schaal (verbetering, neutraal of verslechtering) beoordeeld. Deze buitengewoon globale wijze van beoordeling geeft weinig houvast.

Kijkende naar de zienswijzen op de NRD zoals die opgenomen waren in de Nota van Beantwoording valt op dat er bijna niets is gedaan met op het oog bruikbare voorstellen, waaronder gebruik maken van het m.e.r.-instrument. Een veelgemaakte opmerking was de vraag om duidelijkere en scherpere criteria waaraan getoetst en onderzocht zou gaan worden. Dit en andere genoemde zaken zien we onvoldoende terug in het MER waar dit juist van essentieel belang is voor de mogelijk nog volgende milieueffectrapportages van de PPLG's.

Dossiernummer 15039
Extern Zaak ID 2146600
Vertrouwelijk Nee
Vergaderdatum 18 april 2024
Agendapunt 3.a.2
Titel PPLG: Koplopersprojecten PPLG
Organisatieonderdeel BEL/NR

Geagendeerd	Vergaderdatum
Commissie Landelijk gebied	15 april 2024
Commissie Landelijk gebied	18 april 2024

Toelichting

De provincie dient alle zeven eerder ingediende koplopersmaatregelpakketten voor het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) verbeterd in bij het Rijk voor de toetsing die doorlopen moet worden teneinde een specifieke uitkering aan te kunnen vragen. Daarnaast wordt een aantal nieuwe maatregelpakketten ingediend. Met de eerder ingediende en nieuwe maatregelpakketten kunnen we vanuit onze visie, verwoord in de startversie van het PPLG, de nationale doelen voor het landelijk gebied, een stap dichterbij brengen.

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

E. Bron

BEL/BS

Telefoonnummer +31 235144649

brone@noord-holland.nl

1 | 2

Verzenddatum

Betreft: Indienen koplopersmaatregelpakketten PPLG

Kenmerk 2146600/2228975

Geachte leden,

Uw kenmerk

Graag informeren wij u over de koplopersmaatregelpakketten ten behoeve van het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Voor de uitvoering van deze maatregelpakketten hebben we een aanvraag ingediend bij het Rijk. Daarbij hebben we de gelegenheid te baat genomen om tevens enkele nieuwe maatregelpakketten in te dienen. Tezamen met deze nieuwe maatregelpakketten dienen we nu maatregelpakketten in voor toetsing door het Rijk voor een totaalbedrag van, afgerond, € 167 miljoen.

Op verzoek van het Rijk heeft de provincie in juli 2023 – gelijktijdig en vlak na indiening van de startversie van het PPLG – een (eerste versie van de) aanvraag voor zeven koplopersmaatregelpakketten ingediend. Met deze maatregelpakketten is een bedrag gemoeid van, afgerond, € 80 miljoen.

Wat dienen we nu in?

Onlangs informeerden wij u over het tot nu toe gelopen proces inzake de koplopersmaatregelpakketten en het teleurstellende bedrag van € 12 miljoen dat ons in het vooruitzicht is gesteld. Het ligt daarmee niet in de rede dat we op dit moment meer rijksmiddelen voor de maatregelpakketten tegemoet kunnen zien.

Dat laat onverlet dat wij opnieuw alle zeven maatregelpakketten indienen, rekening houdend met de thans geldende criteria en eerder gedane toetsrondes door Wageningen Economic Research (WEcR). Dat niet alle ingediende koplopersmaatregelpakketten in een eerder stadium positief zijn beoordeeld, nemen we daarbij voor lief. De maatregelpakketten zijn inmiddels, in overleg met het Rijk, bijgesteld ten opzichte van de aanvraag van juli 2023. Het Rijk zal de koplopers maatregelpakketten nu opnieuw zelf integraal toetsen.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

We dienen alle zeven maatregelpakketten nu juist opnieuw in, omdat ze optellen tot een integraal pakket. Daarmee doen we recht aan de doelen en intenties van de startversie van het PPLG dat immers bij uitstek een integraal karakter heeft. Daarbij komt dat we de middelen zeer hard nodig hebben om de opgestarte processen in de gebieden verder te brengen. Met de aanvraag doen we dan ook – opnieuw – een beroep op de minister om ons te helpen. Omdat anders de gebiedsprocessen averij zullen oplopen.

Nieuwe maatregelpakketten

Naast de eerder ingediende maatregelpakketten, dienen we met onze huidige aanvraag ook nieuwe maatregelpakketten in, voor een totaalbedrag van, afgerond, € 87 miljoen. Het Rijk zal vervolgens met ons in overleg treden over welke vervolgstappen op deze nieuwe maatregelpakketten gezet kunnen worden. In het licht ook van politieke besluitvorming over onder meer het beschikbaar stellen van (aanvullende) financiële middelen.

Vervolg

Na indiening van alle maatregelpakketten zal het even duren voordat er duidelijkheid komt vanuit het Rijk. De aanvragen zullen eerst beoordeeld dienen te worden. Vervolgens is een besluit van de Ministerraad nodig om de middelen vrij te geven. Pas daarna kunnen we als provincie een specifieke uitkering aanvragen. Het hele proces van besluitvorming aan rijkszijde zal zeker tot de zomer duren en het daadwerkelijk beschikbaar komen van de middelen zal niet eerder plaatsvinden dan ná de zomer.

Ten slotte

In de bijgaande brief kunt u meer informatie vinden over de verschillende koplopersmaatregelpakketten alsook de nieuwe maatregelpakketten die we voor toetsing indienen en waarvoor we in de toekomst middelen verwachten te kunnen aanvragen.

We vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

M.J.H. van Kuijk

1 bijlage: brief van GS aan het ministerie van LNV

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

De Minister voor Natuur en Stikstof
Postbus 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

P.C. van der Meer

BU/BG

Telefoonnummer +31235144542

MEERP@Noord-Holland.nl

Verzenddatum

Betreft: Indiening bijgestelde koplopersmaatregelpakketten PPLG

Kenmerk

2146600/2228997

Excellentie,

Graag dienen wij met deze brief onze bijgestelde koplopers maatregelpakketten PPLG in. Met deze maatregelpakketten is een bedrag gemoeid van, afgerond, € 80 miljoen. Bovendien wenden we deze gelegenheid aan om voor enkele nieuwe maatregelpakketten middelen aan te vragen. Deze tellen op tot een totaalbedrag van afgerond € 87 miljoen.

Uw kenmerk

Wat vooraf ging

Op 1 juli 2023 hebben wij gelijktijdig met de startversie van het PPLG een (eerste versie van de) aanvraag voor zeven koplopers maatregelpakketten ingediend. In oktober 2023 ontvingen we van uw ministerie de brief "Tussentijds beeld met bevindingen" (uw kenmerk: DGRTLG/3779940) met een eerste beoordeling van de Startversie van het PPLG en van de koplopersmaatregelpakketten.

Naar aanleiding hiervan hebben we – in samenspraak met uw ambtenaren van RTL/LNV – gewerkt aan bijstellingen in de koplopersmaatregelpakketten. De eerdere beoordelingen zijn zorgvuldig met elkaar doorgenomen en er is aangegeven wat kon worden gewijzigd in de omschrijving en opbouw van de maatregelpakketten teneinde in aanmerking te komen voor een bijdrage van het Rijk.

Onze verbazing was dan ook groot toen enkele weken geleden bleek dat wij van het aangevraagde bedrag van € 80 miljoen slechts € 12 miljoen (indicatief) tegemoet kunnen zien. Dit naar aanleiding van de beoordeling van Wageningen Economic Research (WEcR) van slechts een deel van de ingediende koplopersmaatregelpakketten. Wij zijn teleurgesteld over deze gang van zaken.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Temeer daar er ten aanzien van de beoordeling en appreciatie is gewerkt op basis van de – op uw verzoek – snel ingediende aanvraag in juli 2023. Dit geldt ook voor de zogenaamde fase 2 van WEcR. Terwijl er dus juist bijgestelde versies beschikbaar waren. Uiteraard geldt dit eveneens voor de andere provincies, maar het verschil voor onze provincie is onevenredig groot.

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Wat dienen we in?

In de brief met Aanvullende kaders (d.d. 4 maart jl.) van uw ministerie lezen wij: "Alleen maatregelpakketten die voor de toetsronde van zomer 2023 zijn ingediend en een positief oordeel hebben gekregen (dat wil zeggen: als *low regret* en eventueel als verbeterbaar zijn gekwalificeerd) in de eerste appreciatie van WEcR (16 januari 2024) worden, na opnieuw indiening uiterlijk 1 april, getoetst en komen in aanmerking voor een financiële bijdrage binnen de nu beschikbare middelen van € 1,28 mld".

Desalniettemin dienen wij nu opnieuw alle zeven maatregelpakketten in, rekening houdend met de thans geldende criteria en eerder gedane toetsrondes door WEcR. De gesprekken met medewerkers van uw ministerie, de doorgevoerde wijzigingen in de afgelopen maanden, de appreciatie van WEcR en onze overtuiging dat de zeven koplopersmaatregelpakketten optellen tot een integraal pakket hebben ons tot het besluit gebracht om ze – wederom – alle zeven in te dienen.

Met de indiening van dit pakket aan koplopersmaatregelpakketten doen we recht aan de doelen en intenties van de startversie van ons PPLG. Deze heeft immers bij uitstek een integraal karakter. Daarbij komt dat we de middelen hard nodig hebben om de opgestarte gebiedsprocessen verder te brengen. Alsook om verder verlies aan vertrouwen in de gebieden te voorkomen, waarbij de vrees bestaat dat gebiedsprocessen stilvallen en het doelbereik voor NPLG-opgaven verder uit beeld raakt. Met de aanvraag doen we dan ook – opnieuw – een beroep op uw ministerie om ons te helpen. De gebiedsprocessen lopen anders echt averij op.

Nieuwe maatregelpakketten

Naast het opnieuw indienen van de zeven bijgestelde koplopers maatregelpakketten, informeren we u er in deze aanvraag ook alvast over dat we – in samenspraak met de inhoudelijke mensen van uw toetsteams – werken aan nieuwe maatregelpakketten. Evenals bij de koplopersmaatregelpakketten kijken we bij deze nieuwe maatregelpakketten of deze:

- tezamen een integraal pakket vormen, waarin aandacht is voor zowel natuur, stikstofreductie, landbouw, klimaat als water;
- passen binnen de beleidsmatige kaders van het NPLG en PPLG;
- op korte termijn gerealiseerd kunnen worden en in belangrijke mate bijdragen aan versnelling van de gebiedsprocessen in 2024, 2025 en 2026;
- kunnen worden gekwalificeerd als *no regret* en het risico van lock-in dus wordt vermeden;
- waar mogelijk aansluiten op het GLB-NSP, met het oog op Europese cofinanciering.

Enkele van deze maatregelpakketten zijn uitvoeringsgereed en dienen we nu dan ook in. Dat doen we boven op de zeven maatregelpakketten uit de startversie van het PPLG. De nieuwe maatregelpakketten sluiten inhoudelijk nauw aan bij de koplopersmaatregelpakketten. Het betreft:

Maatregelpakket Natuur:

- Faunapassage Maxisweg;
- Natuurbrug Westerheide;
- Ecoduct Egmond;

- Ontpachting binnen N2000.

Maatregelpakket Landbouw (toekomstbestendigheid en kringlooplandbouw):

- KPI Kringlooplandbouw beloningsregeling;
- KPI Voedselvisie Kringlooplandbouw;
- Fieldlab Biologisch Noord-Holland;
- Duurzame Bollenteelt;
- Regeling mestbewerkingsinstallatie;
- Regeling weidegang;
- Regeling stikstofreductie rantsoen;
- Regeling hoogwaardige (drijf)mestverwerking;
- KPI Stoffenbalans extensieve veeteelt (onderzoek).

Naast voornoemde maatregelen werken we de komende tijd verder aan maatregelen die nog niet indieningsgereed zijn. Het betreft maatregelen op het vlak van water, natuur, klimaat en landbouw. Zodra deze compleet zijn, zullen we ze bij u indienen.

Voor de maatregelen die betrekking hebben op de realisatie van natuur of de aanleg van natuurverbindingen, heeft u een extra vereiste gesteld om in aanmerking te komen voor een bijdrage van het Rijk. Aangetoond moet worden dat er sprake is van additionaliteit ten opzichte van de ontwikkelopgave uit het Natuurpact die we kregen met de decentralisatie. Wij hebben inmiddels een onderbouwing op papier gezet en met uw ambtenaren besproken. Ook in de maatregelen die het betreft geven wij hier een onderbouwing voor.

Disclaimer

Uw ministerie heeft in de laatste richtlijnen aangegeven dat er ten aanzien van de maatregelpakketten geen kosten mogen worden opgevoerd voor onvoorziene risico's. Terwijl dat in de uitvoeringspraktijk wel heel gebruikelijk is. Hiermee lopen we het risico dat eventuele onvoorziene kosten voor rekening van de provincie komen. Daarom dienen we nu de koplopersmaatregelpakketten bij u in onder de voorwaarde dat als zich risico's en ontwikkelingen voordoen, die thans onvoorzien zijn, we met u in gesprek gaan hierover ten behoeve van een bijdrage in onvoorziene kosten.

Vervolg

De nieuwe maatregelpakketten zijn slechts een eerste vervolgset. Zoals ook hiervoor aangegeven, verwachten wij de komende tijd volgende sets van maatregelpakketten te kunnen aanleveren die aan de criteria voldoen en een belangrijke bijdrage leveren aan de transitie van het landelijk gebied.

Ondertussen gaan wij in gesprek met Noord-Brabant over de verdeling van de extra 6000 ha bovenop de ontwikkelopgave uit het Natuurpact. We bespreken dit ook met de andere provincies, zodat we gezamenlijk als provincies conform uw verzoek tot een verdeling komen van de 80.000 ha NNN die onderdeel uitmaken van de ontwikkelopgave uit het Natuurpact.

Ten slotte

De komende tijd zullen we meer nieuwe maatregelpakketten gaan uitwerken. In de tussentijd vertrouwen we erop dat u onze aanvraag – inclusief de nieuwe maatregelpakketten – in volledigheid in behandeling zult nemen en zien uit naar een positieve reactie.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

Bijlagen

voorzitter

1. Fieldlab Groene Hart
2. Verleggen Fietspad Blijdensteinsweg om ruimte te bieden voor duindynamiek
3. Landbouwportaal
4. Groenblauwe dooradering NSP
5. Integrale gebiedssamenwerking NSP
6. 107 ha aanleg Bos en parklandschap
7. Realisatie 100 ha NNN Waterland-Oost
8. Faunapassage Maxisweg
9. Natuurbrug Westerheide
10. Ecoduct Egmond
11. KPI Kringlooplandbouw beloningsregeling
12. KPI Voedselvisie Kringlooplandbouw
13. Fieldlab Biologisch Noord-Holland
14. Duurzame Bollenteelt
15. Regeling mestbewerkingsinstallatie
16. Stikstof
17. Ontpachting binnen N2000

Overzicht aanvragen Rijksbijdrage (SPUK-koplopers) - 1 april 2024

Het volgende overzicht betreft een samenvatting van de koplopersaanvragen die in maatregelpakketten bij het Rijk zijn ingediend op 29 maart 2024, in afwachting van het Transitiefonds. De aanvragen worden beoordeeld door het integrale toetsteam van het Rijk dat daartoe is samengesteld per provincie. Een financieel expertteam behandelt de financiële dekking en mogelijke (alternatieve) financieringsbronnen. Deze stappen worden genomen voorafgaand aan de SPUK openstelling medio 2024. De specifieke uitkering is bedoeld voor kosten gemaakt vanaf 1 juli 2023 tot en met de verplichtingen die aangegaan zijn tot en met 31 december 2026.

Toelichting op de aanvragen en indeling:

- Zoals in de brief aan LNV aangegeven, hebben we een 17-tal maatregelen ingediend, verdeeld over 4 maatregelpakketten. Dit document betreft een samenvatting van de aanvragen. De volledige aanvragen bevatten privacy gevoelige informatie en zijn daarom eerder niet meegestuurd.
- Maatregelen betreffen enkelvoudige maatregelen (bijv. Regeling mestbewerkingsinstallaties) en samengestelde maatregelpakketten (o.a. Fieldlab Groen Hart, Landbouwportaal). Alle maatregelen zijn weergegeven per overstijgend maatregelpakket waarmee de bijdrage aan NPLG/PPLG doelen wordt bedoeld (Toekomstbestendige Landbouw, Natuur, Klimaat, Gebiedsprocessen). Verantwoording van toegekende SPUK gelden mag plaatsvinden op maatregelpakketniveau.
- Maatregelen 1 t/m 7 betreffen de eerder (in juli 2023) ingediende en inmiddels aangepaste aanvragen.
- Maatregelen A t/m N betreffen nieuwe aanvragen.

Maatregelpakket Toekomstbestendige Landbouw

1. Fieldlab Groene Hart
2. Landbouwportaal
D. KPI- kringlooplandbouw Beloningsregeling
F. Aanvullende stikstof maatregelen
G. Regeling mestbewerkingsinstallatie
H. Bollenteelt
L. Voedselvisie Kringlooplandbouw
N. Fieldlab Biologisch

1. Fieldlab Groene Hart

Het maatregelenpakket fieldlab Groene Hart heeft tot doel de transitie naar een emissiearme, natuurinclusieve kringlooplandbouw in het westelijk (veen)weidegebied te versnellen. Met de drie westelijke veenweidenprovincies en de fieldlab partners gaan we integrale pakketten van emissie reducerende (lucht en water) en biodiversiteit versterkende maatregelen doorontwikkelen met en implementeren op koploperbedrijven (learning by doing). Dit maatregelpakket hangt samen met de maatregel KPI-Kringlooplandbouw (D.) In het KPI-traject monitoren wij de scores van bedrijven vooral via bestaande boekhouding, zoals de kringloopwijzers. In het FieldLab worden de effecten van (combinaties van) maatregelen gemeten. Naast de ontwikkeling van nieuwe bedrijfssystemen levert het FieldLab levert dus een empirische onderbouwing voor de aannames waarop de KPI-regeling is gebaseerd.

Voor de integrale maatregelenpakketten binnen het Fieldlab geldt dat ze:

- niet alleen praktisch/technisch moeten werken, maar ook juridisch, maatschappelijk en financieel;
- doelmatig zijn en in voldoende mate invulling geven aan alle opgaven voor het landelijk gebied (NPLG);
- op draagvlak voor uitvoering kunnen rekenen bij veehouders.

Het resultaat van de koploperaanpak:

- Op de bedrijven die deelnemen wordt doelbereik op de NPLG-doelen werkelijkheid en wordt er ervaring opgedaan met integrale verduurzaming van de melkveehouderij.
- 'Knelpunten' rondom de verduurzaming van de veehouderij worden aangepakt, waaronder de juridische borging en financiering van (stikstof)maatregelen.

We kiezen voor een koploperaanpak. Dit houdt in dat we met een relatief kleine groep voorlopers in een fieldlab-omgeving integrale, innovatieve maatregelenpakketten samenstellen. Zo kunnen we eerst kennis en ervaring opdoen met de werking, borging, financiering en risicobeheersing (no-regret, lock in), voordat we de innovatieve maatregelenpakketten beschikbaar stellen voor alle melkveehouders (peloton) bij voorkeur via het Landbouwportaal dat we doorontwikkelen (koplopersaanvraag maatregel 3)

We zien hierbij vier stappen:

1. Borging: vanaf Q4 2023 zijn we in samenwerking met Zuid-Holland en Utrecht gestart met realtime meten op bedrijven om kennis- en ervaring op te doen (learning by doing) met monitoren en borgen van maatregelen (stoffenbalans, commissie van deskundigen, realtime meten). In Noord-Holland starten we met het opstellen van een stoffenbalans en realtime meten vanuit de versnellingsgelden in de Ronde Hoep en ontwikkelen we deze aanpak verder door in de KPI-Kringlooplandbouw (koplopersaanvraag maatregel L.) De stoffenbalans concentreert zich op input en output (waaronder emissie) en is onderdeel van de uitgebreidere KPI-set, waar ook bijvoorbeeld dierenwelzijn onderdeel van uit maakt.
2. Fieldlab maatregelen (investeringen): een koploperaanpak met melkveebedrijven in het Groene Hart waar we maatregelen uitvoeren, meten en (door)ontwikkelen. Het werken aan monitoren en borgen uit stap 1 wordt hier voortgezet.
3. Fieldlab samenwerking (procesgeld): parallel aan stap 2 wordt in een "fieldlab samen werken aan innovatie" met de partners een lerend praktijknetwerk uitgedacht om met koplopers samen te experimenteren en leren en toe te werken naar een emissiearm, natuurinclusieve kringlooplandbouw voor het westelijk (veen)weidegebied.
4. Implementeren: maatregelen die voldoende doorontwikkeld zijn worden onderdeel van de uitvoering van de gebiedsplannen in het kader van het PPLG (verduurzaming peloton) en gefaciliteerd via het Landbouwportaal (koplopersaanvraag maatregelpakket 3).

Bovenstaande stappen worden deels parallel aan elkaar gezet. Zo start de uitvoering van de gebiedsplannen (stap 4) waarschijnlijk al terwijl het fieldlab (stap 2 en 3) nog loopt. Dat is geen probleem, zo kunnen resultaten uit het fieldlab gelijk ingezet worden in het gebiedsproces en kunnen signalen uit de gebiedsprocessen mogelijk opgepakt worden in het fieldlab. Op deze manier ontwikkelen we de resultaten, kennis en ervaringen, die we opdoen in het fieldlab en die de afgelopen tweeënhalf jaar zijn opgedaan in diverse pilots in het westelijk (veen)weidegebied zo snel mogelijk en zo goed mogelijk met elkaar in samenhang door.

In dit voorstel worden middelen aangevraagd voor stap 2: *investeringen*. *Procesgeld* om het fieldlab verder op te bouwen (stap 3) is al aangevraagd in de regeling Samenwerken aan innovatie onder het Europees Innovatie Partnerschap (zie bijlage 2). Stap 1 *Borging* door middel van stoffenbalans, commissie van deskundigen en (realtime) meten is in gang gezet met reeds beschikbare versnellingsgelden in de Ronde Hoep en wordt doorontwikkeld in de KPI-Kringlooplandbouw (koplopersaanvraag maatregel D.)

Totale kosten voor het Fieldlab Groene Hart zijn €52,6 Miljoen; daarvan vragen we € 48,4 Miljoen aan uit het transitiefonds cq koplopers SPUK

2. Landbouwportaal

De (sub)maatregel Landbouwportaal Noord-Holland geeft invulling aan de NPLG/PPLG-opgaven voor bodem en water via bedrijfsgerichte maatregelen. Het Landbouwportaal is een generiek instrument. De doelsturing via maatwerk zit op het niveau van het individuele landbouwbedrijf.

Het Landbouwportaal Noord-Holland is een sinds 2018 bestaand initiatief en betreft een samenwerking tussen provincie, waterschappen en agrarische gebiedspartners. Doel van het Landbouwportaal is om, vanuit gedeelde belangen en ambities, het collectieve (water)bewustzijn in de agrarische sector te vergroten en een duurzamere en

gezondere bedrijfsvorming te stimuleren. De aanpak vloeit voort uit het Deltaprogramma Agrarisch Water (DAW) waarover in 2016 afspraken zijn gemaakt met Rijk, Unie en LTO om hier gezamenlijk in te investeren. De ambitie is om het landbouwportaal als instrument voor individuele agrarische bedrijven te verbreden gericht op de transitie naar kringlooplandbouw. Hiermee draagt het bij aan het realiseren van drempel- en streefwaarden voor de bijbehorende KPI's voor Kringlooplandbouw zoals verwoord in het PPLG.

De maatregel bestaat uit de continuering van het portaal in de huidige vorm (DAW) tot 2027.

Daarnaast worden de mogelijkheden voor de verbreding van het portaal verkend en uitgewerkt (vanaf 2026). De verbreding sluit aan op de beoogde integrale doelsturing om te komen tot kringlooplandbouw voor maatregelen op bedrijfsniveau.

Deel I De continuering van het Landbouwportaal in de huidige bestaat uit:

1. Kennisdeling: Kennisontwikkeling vindt plaats via thema-/gebiedsprocessen. Voorbeelden hiervan zijn: Bloeiende boerensloot, Meer Kennis, minder gewasbeschermingsmiddelen, Kennis van bodem geeft je meer.
2. Coaching (maatwerkadvies): De coachingstrajecten worden uitgevoerd door gespecialiseerde coaches op het agrarisch bedrijf. Via coaching en subsidie worden agrariërs gestimuleerd om bovenwettelijke investeringsmaatregelen te treffen gericht op een duurzamere bedrijfsvoering én voor de bodem- en waterkwaliteit.
3. Sociaaleconomische begeleiding d.m.v. de ondernemerscoach.
4. Feitelijke investeringsmaatregelen uit de BOOT-lijst.

De feitelijke investeringsmaatregelen komen voort uit het Bestuurlijk Overleg Open Teelt en veehouderij (de zogeheten BOOT-lijst) en worden uitgerold via het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. In Noord-Holland functioneert hiervoor dus het Landbouwportaal. De BOOT-lijst bevat 85 bovenwettelijke landbouwkundige maatregelen om de waterkwaliteit, waterkwantiteit en bodemkwaliteit te verbeteren. De BOOT-lijst is door een brede groep van experts samengesteld, zoals Wageningen University & Research, Aeres hogeschool, Deltares, het Louis Bolk Instituut, LTO, CLM, de waterschappen en diverse landbouwadviesorganisaties. De meeste maatregelen zijn gekoppeld aan een wetenschappelijke publicatie of aan onderzoeksgegevens uit praktijkonderzoek en bewezen effectief (rapport WPR-842 WUR, 2018). Al deze maatregelen dragen bij aan het behalen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water, de Nitraatrichtlijn, de Richtlijn duurzaam gebruik van pesticide, de Beleidsnota drinkwater en het Deltaprogramma.

De *DAW-coaches* adviseren bedrijfsspecifiek over de bedrijfsmanagement en het nemen van feitelijke investeringsmaatregelen voor bodem en water.

De maatregelen dragen bij aan de volgende doelen uit het NPLG/PPLG op het gebied van:

- Verbeteren grond- en oppervlaktewaterkwaliteit
- Voorkomen (verminderen van risico's) wateroverlast/-tekort op landbouwgronden
- Zelfvoorzienendheid zoetwater in de landbouw
- Voorkomen verziltingsproblemen op landbouwgronden
- Verbetering bodem- en oeverkwaliteit landbouwgebieden

De *ondernemerscoach* is een recente uitbreiding van het portaal en voorziet in de behoefte aan onafhankelijke sociaaleconomische begeleiding van agrarisch ondernemers. Het doel hiervan is om agrariërs te helpen bij de eerste stap in de transitie; nadenken over de toekomst, maken van afwegingen en strategische keuzes voor de toekomst van zijn bedrijf. Het draagt daarom indirect bij aan alle PPLG-doelen, maar voornamelijk aan het bieden van toekomstperspectief voor de agrarische sector en zorgvuldigheid van afwegingen die hierbij spelen.

De *kennisprojecten* zijn thema-/gebiedsprojecten geïnitieerd door koepelorganisaties in samenwerking met de waterschappen. Doel is verbeteren water- en bodemkwaliteit en bevorderen biodiversiteit via het leveren van actief kennisinbreng richting deelnemers van agrarisch waterbeheer.

Deel II Verkenning en uitwerking verbreding en doorontwikkeling Landbouwportaal Noord-Holland (op 3 fronten):

- Uitbreiding thema's: voor voldoende effect van maatregelen op bedrijfsniveau is de schaalgrootte belangrijk. Daarom wordt gestreefd naar het verbreden van het portaal met thema's integraal gericht op doelen voor kringlooplandbouw zoals verwoord in het PPLG. Het gaat om maatregelen gericht op het bedrijfssysteem. Grote opgaven zijn stikstof, verzilting, bodemdaling, groenblauwe dooradering, klimaatmitigatie. In onder andere het coalitieakkoord Verbindend vooruit en de startversie PPLG (juni 2023) heeft de provincie aangegeven het Landbouwportaal een effectieve maatregel is dat wij willen benutten.

- Meer kennisprojecten: In de afgelopen vijf jaar zijn al circa 1 kennisprojecten en gebiedsprocessen gestart om kennis op te doen met integrale verduurzaming en praktijkmaatregelen gericht op kringlooplandbouw. Om met name de biodiversiteit en het waterbewustzijn verder te verbeteren willen we samen met de agrarische sector nog meer inzetten op het ontwikkelen van kennis- en gebiedsprojecten en deze voor het bedrijfsgerichte spoor implementeren via het Landbouwportaal Noord-Holland.
- Effectievere inzet coaches: De coaches effectiever inzetten door niet alleen te reageren op adviesverzoeken van agrariërs via het Landbouwportaal, maar ook door pro-actief, op basis van observatie van noodzaak, signaleringsbezoeken uit te voeren. Tevens worden de coaches ingezet voor studiegroepen van agrariërs of loonwerkers, of bij beurzen en landbouwvakdagen. Dit alles is reeds gestart.

De totale kosten zijn voor de uitvoeringsperiode 2024-2026 zijn begroot op ca. €10,2 Miljoen euro. De totale gevraagde rijksbijdrage betreft een bedrag van €5,4 Miljoen euro inclusief BTW en indexering.

D. KPI- Kringlooplandbouw beloningsregeling

Doel van de pilot KPI-Kringlooplandbouw voor de akkerbouw en melkveehouderij is de doorontwikkeling van de provinciebrede KPI-K stimuleringsregeling. De maatregel stelt de provincie Noord-Holland in staat om vanaf 2027 samen met de projectpartners een generieke provinciebrede KPI-K stimuleringsregeling aan te bieden. Hiermee ondersteunen wij boeren bij de transitie naar kringlooplandbouw tot 2035 die een belangrijke bijdrage aan de beleidsdoelen van het PPLG leveren, in het bijzonder de vermindering van stikstof en BKG-emissies. De maatregel is onderdeel van het maatregelpakket natuur en waterkwaliteit –KPI-beloning en het provinciale Voedselvisie 2030.

In dit project worden de resultaten van twee voorafgaande pilotprojecten over KPI-doelsturing met akkerbouwers en melkveehouders gebiedsgericht doorontwikkeld en geïmplementeerd. Concrete doelen van deze pilot is de ontwikkeling van een databeheersysteem, een governance-structuur, het toetsen betalingssystematiek voor de vergoeding op KPI-scores van individuele bedrijven, en de opleiding en het coachen van de deelnemers.

PNH is pilot-provincie en onderdeel van het landelijk initiatief KPI-Kringlooplandbouw van LNV. In de afgelopen jaren hebben wij samen met de sector voor 15 indicatoren drempel- en streefwaardes ontwikkeld. Als melkveehouders aan deze (bovenwettelijke) doelen voldoen, zullen wij in de meeste gebieden redelijk in de buurt van de PPLG-doelen voor water, klimaat, stikstof, bodem, en de socio-economische positie van de boer komen (zie het rapport in de bijlage).

In het KPI-traject monitoren wij de scores van bedrijven vooral via bestaande boekhouding, zoals de kringloopwijzers. In het FieldLab Groene Hart worden de effecten van (combinaties van) maatregelen gemeten. Naast de ontwikkeling van nieuwe bedrijfssystemen levert het FieldLab (zie koplopermaatregel 1) dus een empirische onderbouwing voor de aannames waarop de KPI-regeling is gebaseerd.

Voor de totale kosten € 543.500, - wordt 100% dekking gevraagd uit koplopers SPUK/transitiefondsmiddelen

F. Aanvullende stikstof maatregelen (Inhoudelijk trekker: Moritz Hofstetter)

De maatregelen in dit pakket zijn generiek toepasbaar in de provincie Noord-Holland en dragen allemaal bij aan het doel van het National Plan Landelijk Gebied (p. 69) om de ammoniakemissies van de landbouw in Noord-Holland tegen 2030 met 1797 kiloton te verminderen ten opzichte van 2018. De focus van dit maatregelenpakket ligt enerzijds op het stimuleren van managementmaatregelen zoals "weidegang" en "lage eiwitgehalten in het rantsoen", en anderzijds op mestbewerking. Alle genoemde maatregelen hebben geen "lock-in"-effecten en sluiten goed aan bij de extensieve melkveehouderij die dominant is in de Noord-Hollandse sector. De aanvraag bestaat uit de volgende 5 onderdelen:

1. Onderzoek methodiek stoffenbalans
2. Regeling weidegang fysieke maatregelen
3. Regeling weidegang registratie

4. Regeling hooidrooginstallaties
5. Regeling hoogwaardige mestbewerkingsinstallatie

Voor de totale kosten van het maatregelenpakket € 2.74 Miljoen wordt 100% gedekt door de Koplopersprojectaanvraag.

G. Regeling mestbewerkingsinstallatie

De maatregelen omvat twee maatregelen “productieve investeringen in mono-mestvergisters en mestbewerking op boerderijschaal” en “productieve investeringen collectieve mestbewerkingscentrales” voor rundveebedrijven. Hiervoor wordt € 34.000.000, - aangevraagd.

Om de klimaatdoelen te halen moet in Noord-Holland t/m 2030 rond 30% van de drijfmest worden bewerkt, zelfs als de veestapel met 15% afneemt (zie bijlage 2). Mestbewerking is volgens de huidige stand van kennis dus de belangrijkste klimaatmaatregel voor de landbouwsector in Noord-Holland.

De vergisting van drijfmest kan de methaanemissies uit de mestopslag tot 100% verminderen (mestopslag is verantwoordelijk voor rond 20% van de BKG-emissies op rundveebedrijven). Mestbewerking is een cruciale bouwsteen voor de energietransitie in buitengebieden, levert een aanzienlijke reductie van het totaal ammoniakaal stikstof of boerenerf, bevordert de transitie naar kringlooplandbouw, en verbetert de economische positie van de boer.

Mestbewerking vraagt grote investeringen en heeft dus een lock-in risico. Echter, als de ontwikkeling van een installatie zorgvuldig is uitgewerkt en afgestemd met de PPLG-opgaven van een bepaald gebied en de structuur van de sector, kan deze lock-in positief doorwerken op diverse PPLG-doelen.

Er bestaat veel animo in de sector voor mono-vergisting en mestbewerking, vooral nu zeker is dat de derogatie t/m 2026 afgebouwd moet worden. De selectie van een specifieke technologie en systeem moet zorgvuldig worden afgestemd op een specifiek gebied, zeker in Noord-Holland. Mono-vergisting vraagt een bepaalde hoeveelheid “dagverse” mest en aanpassingen in de stal (mest van rond 250 koeien bij 720 uren weidegang/ jaar, dichte vloeren). Het gemiddelde Noord-Hollandse melkveebedrijf draait op en oude drijfmeststal, heeft rond 100 koeien en past veel weidegang toe. Daarom wordt ook collectieve mestbewerking, waaronder mono-vergisting gesubsidieerd. De Provincie Noord-Holland heeft een opdracht gegeven aan Wageningen Lifestock Research om de technische en economische haalbaarheid van verschillende types van mestbewerking in Noord-Holland te onderzoeken. Hierbij worden onder meer de meest geschikte toepassingen op gebiedsniveau in beeld gebracht, inclusief economische kosten-baten analyse en massabalans. Het onderzoek is in de zomer 2024 gereed en zal de basis vormen voor het mestbewerkingsbeleid van de provincie. Deze aanvraag is gebaseerd op de tussenresultaten van het onderzoek, en afgestemd met de omgevingsdiensten en agrarische sectororganisaties.

Voor de totale kosten van het maatregelenpakket van € 34 Miljoen wordt 100% gedekt door de Koplopersprojectaanvraag/ transitiefondsmiddelen

H. Bollenteelt

Deze aanvraag beoogt uitbreiding van het Fieldlab Bol, zodat o.a. meer telers kunnen meedoen met maatregelen en begeleiding, het areaal biologische bollen kan uitbreiden zodat er meer verankering komt, in gebieden en in de omgeving, samen met Greenport NHN.

Met deze middelen kunnen maatregelen worden uitgewerkt naar KPI's c.q. regiocertificering, onder meer door slimme kennisuitwisseling met Zuid-Holland en Greenport Duin – en bollenstreek.

Met deze middelen kunnen wij ook in de keten aan de slag. Exporteisen zijn namelijk van sterke invloed op gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Behalve inzet op telers gaat het ook over beïnvloeding van en gedragsverandering in de keten, verdiepend onderzoek naar exportaspecten en waar kansen en belemmeringen zitten om de verduurzaming te versnellen. De aanvraag bestaat uit 6 projecten:

1. Uitbreiding gebieden, uitbreiding aantal telers en ha en maatregelen van bestaande Fieldlab Bol in het Noordelijk Zandgebied, naar regio Noord- en Zuid Kennemerland, en Westfriesland, water, bodem, biodiversiteit (minder chemie, inzet andere teeltmethoden, leren van de biologische teelt), van 13 naar 45

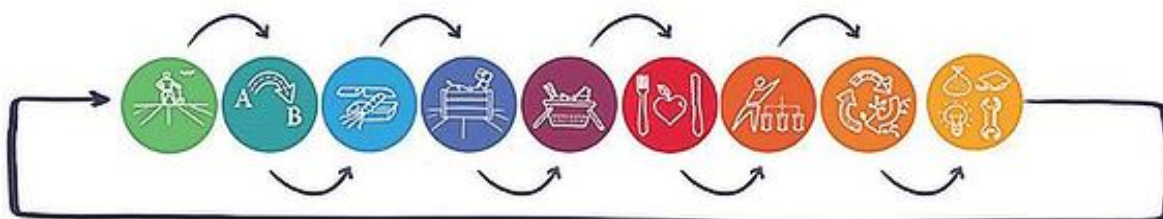
deelnemers

2. Met NLG-Holland, samenwerkingsverband van 12 duurzame telers in de binnenduinrand. Ziekteherkenning, bodemkwaliteit met monitoring en AI.
3. Aan de slag met data: waterkwaliteit en biodiversiteit,
4. Verkenning regiocertificering en KPI bollenteelt in Noord-Holland
5. Stappen naar duurzame export (minder chemie, ketenpartijen belangrijke factor in de verduurzaming)
6. Kennisdeling, dialoog boer-burger-politiek (leefbaarheid, emissiearme landbouw/ toekomstbestendige landbouw (minder chemie)

Voor de totale kosten van het maatregelenpakket van € 5,2 Miljoen wordt 100% dekking gevraagd door de Koplopersprojectaanvraag/ transitiefondsmiddelen

L. Voedselvisie Kringlooplandbouw

In de [Voedselvisie 2020-2030](#) beschrijft de provincie de kansen en uitdagingen om te komen tot een duurzaam agroproductie en voedselsysteem. Op het nieuwe platform '[Boer & Business in Balans](#)' staan inspirerende projecten en activiteiten die laten zien wat er al gebeurt. Met de Voedselvisie wil Noord-Holland vooral boeren perspectief bieden.

De provincie streeft naar een schone en veilige productie van gezond, betaalbaar en smaakvol voedsel voor iedereen. Dat betekent: gezonde verdienmodellen voor ondernemers, maar ook doen wat goed is voor ons als mens en dier, het klimaat, bodem, water en biodiversiteit.

Om tot een duurzaam voedselsysteem te komen is het nodig dat alle partijen in de voedselketen een steentje bijdragen. Niet alleen de agrarische sector en de voedselverwerkers zijn aan zet, maar ook bijvoorbeeld de supermarkten, horeca, consumenten en afvalverwerkers. Het hele voedselsysteem is complex en het kost tijd om dat te veranderen. Bekijk het filmpje [Voedselsysteem](#).

Focus op 3 thema's	Aanpak Voedselvisie
1. Regeneratieve landbouw	• Gebiedsgericht werken, aansluitend bij PPLG • Netwerkend samenwerken • Data- kennisdeling en innovatie
2. Kringlopen sluiten	
3. Korte keten	

Het maatregelenpakket Voedselvisie heeft tot doel alle grondgebonden kringlooplandbouw transitiepaden te ondersteunen op innovatie, extensivering en omschakeling naar nieuwe producten of diensten.

Het maatregelenpakket werkt:

- niet alleen praktisch/technisch, maar ook juridisch, maatschappelijk en financieel;
- doelmatig en in voldoende mate wordt invulling gegeven aan opgaven voor het landelijk gebied (NPLG), met een focus op de sociaaleconomische positie van de agrarisch biologisch ondernemer (het verdienmodel);

Het resultaat van de koploperaanpak:

De Voedselvisie geeft invulling aan PPLG-doelstellingen via kringlooplandbouw (bodem, water, biodiversiteit, klimaat, circulariteit, plant-en diergezondheid, sociaaleconomische positie van de agrarisch ondernemer). We kiezen voor een koploperaanpak. Dit houdt in dat we met een relatief kleine voorlopersgroep van Noord-Hollandse ondernemers, kennisinstellingen en netwerkorganisaties in Noord-Holland met een integraal, innovatief maatregelenpakket beweging aanbrengen in de transitie van het voedselsysteem. Met de koplopers doen we kennis en ervaring op, om daarna te verdiepen, verbreden en verspreiden (Small wins theory van Katrien Termeer, WUR).

We zien hierbij vier stappen:

1. Borging: vaststellen uitvoeringsagenda GS in Q1 2025.
2. Uitvoering geven: In Q2 2024 t/m Q4 2026 [small wins theory Voedselvisie](#)
 - a. Plan van aanpak opstellen realiseren 300 ha Agroforestry in 2030 (onderdeel van bossenstrategie) – in 2026 bijv. 100 ha gerealiseerd. We stemmen dit af met de maatregelen voor bossenstrategie
 - b. Faciliteren afzet korte ketens met aandacht ook voor biologische producten en eiwitrijke gewassen gericht op beter verdienmodel van de agrarisch ondernemer (motie 133-2022) o.a. met supermarkten, opdrachten, subsidie, challenge.
 - c. Multifunctionele landbouw en korte ketens – kruimelregeling/subsidies en kijken naar wegnemen belemmerende wet- en regelgeving.
 - d. Opzetten R&D en investeringsproject Ketenbrede pilot veldbonen.
 - e. Onderzoek gebiedsgericht nutriënten kringlopen sluiten (link met Fabriek Purmerend).
 - f. Monitoring – voortzetten Monitor Voedselvisie.
 - g. Communicatie – continuering communityplatform www.boerenbusinessinbalans.nl en kennisdeling.
 - h. Subsidieregeling Voedselvisie 2025 (regeneratieve landbouw en sluiten van de kringloop).
3. Proces ondersteuning: In 2025 en 2026 worden initiatieven begeleid naar loketten voor kennisvragen, coaching en financiering van hun initiatieven parallel aan stap 2 door een ingehuurd expertteam.
4. Implementeren: maatregelen die voldoende doorontwikkeld zijn worden onderdeel van de uitvoering van de gebiedsplannen in het kader van het PPLG (verduurzaming peloton): via opschalen, verbreden, verdiepen ([small wins theory Katrien Termeer](#))

Bovenstaande stappen worden deels parallel aan elkaar gezet. Zo start de uitvoering van de gebiedsplannen (stap 4) waarschijnlijk al terwijl er vanuit de Voedselvisie initiatieven worden aangejaagd (stap 2 en 3). Dat is geen probleem, zo kunnen resultaten uit de Voedselvisie gelijk ingezet worden in het gebiedsproces en kunnen signalen uit de gebiedsprocessen opgepakt worden vanuit de Voedselvisie en het expertteam. Op deze manier ontwikkelen we de resultaten, kennis en ervaringen door, die we opdoen vanuit de Voedselvisie.

In dit voorstel worden middelen aangevraagd voor stappen 2 en 3: *investeringen, (gebiedsgericht) onderzoek en procesondersteuning* voor de uitvoering van de Voedselvisie in de jaren 2025 en 2026. Stap 1 *Borging* wordt met reeds beschikbare middelen gezet vanuit de provinciale organisatie alsook de beleidsmatige onderdelen van de Voedselvisie.

Voor de totale kosten van het maatregelenpakket € 2,95 Miljoen wordt 100% dekking gevraagd door de Koplopersprojectaanvraag.

N. Fieldlab Biologisch

Het maatregelenpakket Fieldlab Biologisch Noord-Holland heeft tot doel het transitiepad 'biologisch' als één van de transitiepaden binnen kringlooplandbouw te laten zien. Hiermee inspireren we 'gangbare' bedrijven om biologisch als potentiële bedrijfsvoering over te nemen in de stap naar kringlooplandbouw, bijvoorbeeld nabij N2000 gebieden.

Dit integrale maatregelenpakket leidt tot verdieping en versnelling van praktische kennis over biologische landbouw. Deze wordt vertaald naar het aanpakken van innovaties op (keten)samenwerking, duurzame teelt en techniek voor/door de biologische sector vanuit twee invalshoeken:

1. (Keten)samenwerking ten behoeve van het vergroten van de afzet en areaal. Dit vergt een sociale & culturele innovatie (van boer tot bord). Sociale innovatie om via opschaling van afzet en kostprijsverlaging oplossingsrichtingen aan te dragen die aantrekkelijk zijn voor telers in transitie (die het nu niet aandurven om bio te produceren door afzet onzekerheid, versnippering en te hoge kostprijs.). Daarnaast gaat het om het adaptiever en robuuster maken van de sector door verbreding van afzetmarkten, andere verdienmodellen, efficiëntere keten en productie etc. Kortom, kansen verwaarden en pakken middels een culturele innovatie tussen gangbaar en biologisch, stad en platteland en boer en burger.
2. Stimuleren en verdiepen van de biologische productie, focus op doorontwikkeling. Dit vergt meerdere innovaties op het vlak van duurzaamheid en het sluiten van kringlopen op het bedrijf, tussen bedrijven en sectoren. Maar ook uitdagingen rond teeltzekerheid, weerbaarheid van bodem en gewas en mechanisatie, zodat omschakelaars makkelijker kunnen instappen. Ten slotte het verwaarden van geleverde

(ecosysteem)diensten via grond- en pacht prijzen.

Dit willen we ook zichtbaar maken op een locatie/locaties waar de innovaties worden onderzocht en getoond en waar kan worden geleerd. Het maatregelenpakket:

- werkt niet alleen praktisch/technisch, maar ook juridisch, maatschappelijk en financieel;
- is doelmatig en geeft invulling aan opgaven voor het landelijk gebied (NPLG), met een focus op de sociaal economische positie van de agrarisch biologisch ondernemer (het verdienmodel);
- rekent op draagvlak van de leden van de BIO-NH vereniging.

Het resultaat van deze koploperaanpak:

Het fieldlab biologisch geeft een belangrijke invulling aan doelstellingen op het gebied van (i) een integrale aanpak; (ii) meer biodiversiteit; (iii) minder stikstofuitstoot; (iv) water en bodem sturend; (v) een beter klimaat; (vi) op weg naar kringlooplandbouw; (vii) een leefbaar landelijk gebied.

We kiezen voor een koploperaanpak. Dit houdt in dat we met een relatief kleine voorlopersgroep van biologische ketenpartijen in een fieldlab-omgeving met een integraal, innovatief maatregelenpakket gaan beproeven. Zo kunnen we eerst zelf kennis en ervaring opdoen binnen het gebied en daarna breder onze kennis verspreiden: regionaal, Noord-Holland, Nederland of zelfs binnen de EU (ökoregio's, bio-cities).

We zien hierbij vier stappen:

1. **Borging:** In Q1 2024 is het consortium gestart met de ontwerpfase. De activiteiten die een plek krijgen in het ontwerp moeten uitgedacht worden door het consortium, worden afgestemd met de achterban BIO-NH ondernemers en getoetst worden met provinciale PPLG programmamanagers en beleidsmakers.
2. **Fieldlab maatregelen (investeringen):** In Q4 2024 start van een koploperaanpak met akkerbouw- en melkveebedrijven waar gedemonstreerd wordt met vragen vanuit teeltzekerheid, weerbaarheid bodem en gewas en mechanisatie. Het borgen uit stap 1 wordt hier voortgezet.
3. **Fieldlab samenwerking (door ontwikkelen, experimenten en leren):** In Q4 2024 parallel aan stap 2 wordt in het fieldlab samengewerkt aan sociale innovatie met de ketenpartners om met koplopers samen te experimenteren en leren hoe de markt vraag naar biologische producten verhoogd kan worden en daarmee de omschakeling verder kan worden aangejaagd.
4. **Implementeren:** maatregelen die voldoende doorontwikkeld zijn worden onderdeel van de uitvoering van de gebiedsplannen in het kader van het PPLG (verduurzaming peloton).

Bovenstaande stappen worden deels parallel aan elkaar gezet. Zo start de uitvoering van de gebiedsplannen (stap 4) waarschijnlijk al terwijl het fieldlab (stap 2 en 3) nog loopt. Dat is geen probleem, zo kunnen resultaten uit het fieldlab gelijk ingezet worden in het gebiedsproces en kunnen signalen uit de gebiedsprocessen mogelijk opgepakt worden in het fieldlab. Op deze manier ontwikkelen we de resultaten, kennis en ervaringen, die we opdoen in het fieldlab.

In het voorstel voor rijksbijdrage worden middelen aangevraagd voor stappen 2 en 3: *investeringen en samenwerking* om het fieldlab verder op te bouwen. Stap 1 *Borging* wordt met reeds beschikbare middelen gezet vanuit de regeling Samenwerken aan innovatie (<https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/eip>) uitgevoerd.

Voor de totale kosten van het maatregelenpakket van € 1,15 Miljoen wordt 100% dekking gevraagd door de Koplopersprojectaanvraag.

Maatregelenpakket Gebiedsprocessen

5. Integrale Gebiedssamenwerking NSP

5. Integrale Gebiedssamenwerking NSP

Deze aanvraag betreft een subsidieregeling die wordt ingezet voor:

- het voorbereiden en oprichten van een samenwerkingsverband, het formuleren van een gebiedsopgave en de uitwerking daarvan in een integraal gebiedsplan;

- het in samenwerking uitvoeren van een integraal gebiedsplan.

Subsidie wordt uitsluitend verstrekt als het project betrekking heeft op ten minste één van de volgende doelen:

- a. bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan de klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de koolstofvastlegging te verbeteren of duurzame energie te bevorderen;
- b. bevorderen van de duurzame ontwikkeling of het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen;
- c. bijdragen aan het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en de instandhouding van habitats en landschappen;

Voor de uitvoering van een integraal gebiedsplan, door een samenwerkingsverband, kunnen de activiteiten worden uitgevoerd die zijn opgenomen in de NSP subsidieregeling:

- Het organiseren van bijeenkomsten voor kennisdeling en bewustwording voor draagvlak in het gebied ten behoeve van de opgave in het gebied en de te bereiken doelen (klimaat, water, bodem en/of lucht) zoals opgenomen in het plan;
- De voorbereiding en uitvoering van eventuele ruilverkaveling voor de realisatie van de doelen;
- De realisatie van specifieke productieve en niet-productieve investeringen die bijdragen aan de doelen op het gebied van klimaat, water, bodem en/of lucht, biodiversiteit en landschap zoals opgenomen in het integrale gebiedsplan;
- Het ontwikkelen of beproeven van innovaties dienend aan de doelen van het gebiedsplan;
- Proces, administratie en verantwoording. Monitoring en evaluatie (en eventuele bijsturing).

Investerings die in het kader van het gebiedsplan uitgevoerd kunnen worden, zijn bijvoorbeeld (niet limitatief) investeringen ten behoeve van de bodemverbetering, precisie landbouw, watergebruik/beheer, investeringen voor het aanleggen van een bloemrijke rand, de aanleg van voorzieningen (o.a. plas-dras) voor weidevogelbeheer, de aanleg van landschapselementen/agroforestry, de aanleg van kruidenrijk grasland, de aanleg van greppels ten behoeve van waterkwaliteit of natuurvriendelijke oevers, plasdras sloten.

De precieze inzet van de regeling moet vanuit de gebieden zelf komen. Bij het invullen van de selectiecriteria voor deze subsidieaanvraag zullen we bij de effectiviteit een koppeling maken met de PPLG doelstellingen op het gebied van biodiversiteit, vermindering stikstofuitstoot, water en bodem sturend, klimaat en kringlooplandbouw.

De regeling wordt ingezet in gebieden waar de provincie zelf geen trekkers rol kan vervullen in het gebiedsproces.

Wij hebben € 1.959.000,- Europese middelen (ELPFO) beschikbaar voor deze subsidiemaatregel. Dit bedrag is afkomstig uit de budgetbrief NSP. Hierbij is cofinanciering (57%) nodig. Deze 57% (€ 2.597.000,-) zullen wij uit eigen provinciale middelen dekken. Daarbovenop vragen wij aanvullende middelen aan uit het Transitiefonds van € 2.597.000,-

Maatregelpakket Natuur

2. Verleggen fietspad Blijdensteinsweg - Ruimte bieden voor duindynamiek
4. Groenblauwe dooradering NSP
7. Realisatie 100 ha NNN Waterland Oost
A. Faunaverbinding Maxisweg
B. Natuurbrug Westerheide
C. Verkenning Ecoduct Egmond
E. Pachtafkoop N2000 Laag Holland

2. Verleggen fietspad Blijdensteinsweg - Ruimte bieden voor duindynamiek

Provincie Noord-Holland en terreinbeherende organisaties PWN en Staatsbosbeheer hebben de handen ineengeslagen om ter hoogte van het fietspad aan de Blijdensteinsweg meer ruimte te bieden voor duindynamiek. Op deze locatie is sprake van een groot lopend duin (actief paraboolduin) dat zich over een bestaand fietspad heen beweegt. In de huidige (ongewenste) situatie wordt dit fietspad vrijgehouden van zand (geveegd), waarmee een significant deel van de gewenste effecten van de verstuiwing teniet gedaan worden. Meer verstuiwing / dynamiek is één van hoofdaangrijpingspunten voor systeemherstel, zoals ook volgt uit de concept-Natuurdoelanalyses (2023) en het conceptadvies van de Ecologische Autoriteit van de beide Natura 2000-gebieden.

Tot en met het najaar van 2024 loopt een participatietraject met bovengenoemde partijen, plus ANWB, Fietsersbond en Stichting Landelijk Fietsplatform. In dit traject – o.l.v. provincie - wordt onderzocht welke van de acht geïdentificeerde alternatieven het meest geschikt is. Uitgangspunt is dat de ‘voorkeursvariant’ meer ruimte biedt voor dynamiek, en passend is binnen de Wet Natuurbescherming, plus randvoorwaarden vanuit de Veiligheidsregio en APV. In het najaar 2024 zal de voorkeursvariant uitgewerkt worden en wordt gestart met vergunningenprocedure.

Uitgewerkte beheerdersvariant

Indien dit participatieproces niet leidt tot een ander alternatief dan de zogenaamde ‘beheerdersvariant’, zal de ‘beheerdersvariant’ in het najaar 2024 tot Voorlopig Ontwerp (VO) uitgewerkt worden. De ‘beheerdersvariant’ gaat ervanuit dat het fietspad verlegd en ingekort wordt, zodat grootschalige verstuing de komende jaren plaats kan vinden (en meer kwalificerend habitat zich kan ontwikkelen). In deze aanvraag lichten wij de beheerdersvariant toe; ook aangezien eventuele andere varianten (grotendeels) dezelfde positieve gevolgen meebrengen (eventueel ander tracé)

Belangrijkste resultaten van dit project qua doelbereik (uitgaande van de beheerdersvariant):

1. De beheerdersvariant leidt tot een afname van verhard oppervlakte in het duin, aangezien in totaal netto 2.911 m² verhard oppervlakte zal verdwijnen. Op het vrijkomende oppervlakte (6.085 m²) zal zich naar verwachting circa een 0,5 hectare nieuw kwalificerend habitat ontwikkelen (o.a. het prioritaire habitat kalkarm grijsduin (H2130B), duinheide met struikheide (H2150) en/of wit duin (H2120). Voor H2130B geldt een uitbreidingsdoelstelling;
2. Met het verleggen van het fietspad bevorderen wij natuurlijke processen die bijdragen aan duinsysteemherstel. Dit leidt in het achterliggende gebied van ca. 20 hectare tot een kwaliteitsverbetering door de invloed van kalkhoudend zand (overpoedering). Deze overpoedering draagt bij aan een kwaliteitsverbetering van achterliggend kalkarm grijs duin (H2130B), duinheide met struikheide (H2150) en vochtige duinvalleien (H2190).
3. Het lopende duin zal niet kwalificerend habitat (H0000) overlopen (met name naaldbos), waarna circa 10 hectare zich in de komende 30 jaar zal ontwikkelen richting vochtige duinvallei (H2190) met aan de flanken wit duin (H2120) en kalkarm grijsduin (H2130B).

Naast bovenstaande drie resultaten leidt de beheerdersvariant tevens tot:

1. Minder verstoring door recreanten in / en rondom het buitenduin. Met regelmaat wordt het paraboolduin beklommen door passerende recreanten; het verplaatsen van het fietspad zal dit doen verminderen. Daarnaast wordt hierdoor een groot gebied van ca 1,3 km² gecreëerd waar geen wandel of fietspaden liggen. Dit is bevorderlijk voor VHR-soorten als Graspieper, tapuit, bergeend, bontbekplevier, kleine plevier, watersnip, bokje, velduil, kneu en wulp;
2. Efficiëntere inzet van natuurbeheerbudgetten (niet meer vegen);
3. Meer draagvlak bij fietsvertegenwoordigers, aangezien een gezamenlijk proces is afgestemd over hoe een alternatief tracé te bepalen;
4. Aangroeiende duinen (waterveiligheid i.r.t. zeespiegelstijging);

Wij vragen het Rijk om een bijdrage voor het bedrag van €756.529,- via de koplopers aanvraag

4. Groenblauwe dooradering NSP

We staan voor een nieuwe uitdagende opgave als provincie: het realiseren van de Groenblauwe dooradering (GBDA). De GBDA bestaat uit kleinschalige landschapselementen en is een belangrijk onderdeel van het NPLG/ PPLG, o.a. nodig voor bijdragen aan het behoud van onze biodiversiteit, de doelen van de VHR, en Kaderrichtlijn

Water en Klimaatwet en het versterken van een recreatief aantrekkelijk landschap. De GBDA is een integrale opgave voor het landelijk gebied die dus een bijdrage levert aan de realisatie van meerdere PPLG-doelen. En een opgave die 10% van het landelijk gebied (buiten NNN en N2000) beslaat. Hoewel het voornamelijk om kleine landschappelijke elementen gaat, zowel droog als nat, betreft dit in totaal een aanzienlijk oppervlak.

Uitgangspunt is meervoudig ruimtegebruik, synergie met andere opgaven en combinaties van functies. Dit draagt bij aan o.a. het draagvlak in gebieden en kosteneffectiviteit voor verwerving, inrichting en beheer. Samenwerking met andere partijen waaronder de waterschappen, gemeenten en agrarische collectieven is cruciaal voor het tot stand komen van de GBDA.

We zien de GBDA als een 'lerend project'. We vragen de met de realisatie en beheer van de GBDA gemoeide kosten stapsgewijs aan bij het Transitiefonds, maken combinaties met lopende subsidieregelingen en verzilveren waar mogelijk kansen in de gebiedsprocessen en lopende (eigen) projecten. Wanneer nodig passen we onze werkwijze aan. Evalueren, kennisontwikkeling en -uitwisseling, zowel intern als extern, zijn onderdeel van onze werkwijze.

We bevinden ons nu in de startfase. Met deze eerste aanvraag bij het transitiefonds willen een eerste stap maken met het realiseren van de 10% GBDA. We maken hiervoor gebruik van de NSP-GLB subsidiemaatregel niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven. Deze regeling zetten we in voor de aanleg van landschapselementen.

Wij denken dat hiermee ca 223 ha natte GBDA en ca 140 ha droge GBDA kan worden gerealiseerd. Afgerond in totaal ca. 363 ha.

We vragen € 3.050.000,- aan uit het Transitiefonds (cq de koplopersaanvraag) als aanvullende financiering van het NSP. (De totale kosten bedragen € 8.400.000,- . Hiermee kunnen we een begin maken met de realisatie van de opgave om tot 10% GBDA te komen)

7. Realisatie 100 ha NNN Waterland Oost

De gebieden Peereboom, Opperwoud en De Nes (PON) in Waterland-Oost bestaan uit waterrijke graslanden (deels buitendijks) aan het Markermeer. Hier werken we aan het verbeteren van de rijkdom aan plant- en diersoorten en de waterkwaliteit met behoud van het weidse landschap. Er liggen prachtige kansen om dit gebied beter geschikt te maken voor onder andere weidevogels door het inrichten van circa 102 ha nieuwe NNN en het verbeteren van (het beheer van) 150 ha bestaande natuur. Een directe aanleiding voor de inrichting van het PON-gebied zijn de weidevogels. Weidevogels staan landelijk sterk onder druk en weidevogelpopulaties laten een dalende trend zien. Nederland heeft een internationale verantwoordelijkheid voor weidevogel en met name voor de grutto waarvan 80% van de Europese populatie broedt in ons land. Daarnaast wordt gewerkt aan verbetering van het watersysteem met hogere biodiversiteit en waterkwaliteit. De inrichting verbeterd en vergroot het leefgebied van de aanwezige VHR habitattypen en soorten: veenmosrietlanden, roerdomp, rietzanger, snor, noordse woelmuis en otter. Ook voor ringslang en waterspitsmuis biedt het project volop leefgebied. In totaal wordt er binnen dit project 252 ha natuur ontwikkeld en hersteld, 102 ha realisatie nieuwe natuur, 150 ha kwaliteitsimpuls bestaande NNN, waarvan 34 ha waterkwaliteitsverbetering. De gronden zijn/komen beschikbaar en er is inmiddels een conceptinrichtingsplan (definitief ontwerp) beschikbaar. Uitvoering is voorzien in 2024 tot en met 2026. Het plan is tot stand gekomen met de inbreng en betrokkenheid van eigenaren, gebruikers, pachters, beheerders en de partners uit het gebied. Uitgangspunt is dat toekomstbestendige, duurzame agrarische bedrijven een rol kunnen spelen in (het beheer) van dit gebied.

Waterland-Oost behoort tot het veenweidegebied van Laag Holland. Laag-Holland is voor de Noord-Hollandse VHR-opgave van groot belang. Hier liggen de grootste oppervlakten veenmosrietland én de grootste potenties voor ontwikkeling hiervan. Moerasvogels als roerdomp en weidevogels zoals de grutto vinden hier hun leefgebied. Ook voor de klimaatopgave liggen in Laag Holland grote kansen d.m.v. het opzetten van het peil en het daarmee terugdringen van de CO₂-uitstoot. Daarmee vormt Laag-Holland en dus Waterland -Oost één van de prioritaire gebieden van Noord-Holland. *De werkzaamheden in het gebied dragen bij aan KRW en N2000-doelen.*

Voor de totale kosten van het maatregelenpakket van € 8 Miljoen wordt 100% dekking gevraagd door de Koplopersprojectaanvraag.

A. Faunaverbinding Maxisweg

De faunapassage in de Maxisweg is een ontsnipperingsmaatregel en betreft de aanleg van diverse faunavoorzieningen. Waaronder amfibiegoten, klein wild passages en een breed ecoduct (onder de weg) ten behoeve van de grotere NNN-verbinding ANV2 vanaf de Vechtplassen en het Naardermeer naar de veenweidegebieden in Waterland.

Met dit project wordt het laatste knelpunt in de ecologische verbinding tussen het Naardermeer en het Markermeer & IJmeer (beide N2000 gebieden) voltooid. Voorheen was deze verbinding als Robuuste ecologische verbinding "de Groene Ruggengraat" in het landelijke natuurbeleid opgenomen.

Deze verbinding van moerasachtige gebieden en veenweidegebieden richt zich op (VHR) soorten zoals waterspitsmuis, ringslang, otter, noordse woelmuis. De NNN-gebieden binnen de Natuurboog Amsterdam Zuid-Oost (natuurverbinding ANV2) herbergen belangrijke moeras- en watergebonden natuurwaarden en vormen daarmee de stapstenen in deze verbinding. De stapstenen bieden samen met de migratieroute uitwisselingsmogelijkheden tussen populaties van de genoemde doelsoorten. Dit versterkt de populaties en voorkomt genetische verarming. Dit is van toepassing op zowel dier- als plantensoorten. Het realiseren van deze laatste ecologische verbinding versterkt de robuustheid en veerkracht van het ecologische systeem.

De Provincie Noord-Holland heeft een budget gereserveerd voor de afkoop van het beheer en het afronden van de contractfase van € 2,6, Miljoen euro. We vragen een bedrag van bedrag van € 7,8 Miljoen aan via de koplopersaanvraag.

B. Natuurbrug Westerheide

Een van de doelen uit het PPLG is 'afronden NNN'. Het Gooi is de enige en dus belangrijkste plek waar Noord-Holland een bijdrage kan leveren aan de VHR-doelen 3130 Zwakgebufferde vennen en vooral H4030 Droge heiden. De natuur in 't Gooi wordt op veel plekken doorsneden door drukke wegen. Daarom is een groot aantal ecologische verbindingzones geprogrammeerd. Deze zijn allen gerealiseerd, op de ecologische verbinding over de N525 na. Als ook deze is gerealiseerd, zijn de bos- en heiderijke gebieden van het Gooi en de Utrechtse Heuvelrug met elkaar verbonden. De toekomstige natuurbrug over de provinciale weg N525 verbindt de Zuiderheide en het Laarder Wasmeer met de Bussemer- en Westerheide.

Voor de totale kosten van de maatregel van € 9,2 Miljoen wordt 100% dekking gevraagd door de Koplopersprojectaanvraag.

C. Verkenning Ecoduct Egmond

Het Noord-Hollands Duinreservaat is een karakteristiek voorbeeld van het Nederlands duinlandschap met natte en vochtige duinvalleien, duingraslanden, struwelen, ruigten, naaldbossen en loofbossen. Tussen de twee bebouwingkernen van Egmond aan den Hoef en Egmond aan Zee (gemeente Bergen) ligt een smal en nog relatief groen tussengebied dat een cruciale ecologische en landschappelijke schakel vormt tussen de duingebieden ten noorden en zuiden van Egmond. Deze flessenhals is nog de enige mogelijke locatie om deze twee N2000-duingebieden op een robuuste, hoogwaardige manier met elkaar te verbinden.

Doel is om de robuuste verbinding te realiseren voor planten, dieren én mensen die zowel de ruimtelijke kwaliteit als de belevingswaarde van het gebied zal versterken en de herkenbaarheid zal vergroten.

De totale kosten van de realisatie faunaverbinding Egmond zijn geraamd op € 6.7 Miljoen. De koplopersaanvraag betreft de planvormingskosten van € 246.098,36 (ca 5%)

E. Pachtafkoop N2000 Laag Holland

De terreinbeherende organisaties (TBO's) in Noord-Holland hebben NNN-gronden in eigendom met daarop reguliere pacht. Dit gaat om 'oude' pacht, dus gronden die in verpachte staat waren verworven of waarop de pacht was gevestigd vóór 1990. Reguliere pacht wordt automatisch verlengd en kan niet zomaar beëindigd worden. Administratief zijn deze gronden geregistreerd als 'gerealiseerde NNN'. Echter, de reguliere pacht belemmert dat het natuurgebied optimaal kan worden ingericht en beheerd. Zo is bijvoorbeeld de waterhuishouding en de bemesting afgestemd op het landbouwkundig gebruik. Dergelijke reguliere pachtgronden liggen vaak als enclaves in het natuurgebied en beïnvloeden daarom ook de kwaliteit van de omliggende natuurpercelen. De meeste reguliere pachtgronden liggen in de Natura 2000-gebieden van Laag-Holland. De begrenzing van het NNN en Natura 2000 overlappen elkaar grotendeels.

De essentie van het voorgestelde maatregelpakket is het beëindigen van de reguliere pacht en het inrichten van de percelen voor natuur. De maatregelen bestaan uit het vaststellen van de ontpachttingsvergoeding voor de pachter door een NRV taxateur, het inschrijven van een kwalitatieve verplichting (welke borgt dat de grond natuur blijft) en het uitvoeren van de inrichtingsmaatregelen (bv peilopzet).

De betreffende gronden zijn van belang voor weidevogels en vormen (potentieel) habitat voor veenmosrietland en vochtige heiden, alsmede leefgebied voor Noordse woelmuis, kleine modderkruiper en bittervoorn. Benadrukt wordt dat de ontpachting niet betekent dat het agrarisch gebruik en beheer binnen Natura 2000 geheel eindigt. Immers, maaien en beweiden blijven noodzakelijk om de graslanden en overgangsvegetaties in stand te houden. Het verschil is dat de TBO na ontpachting kan sturen op de waterhuishouding (via inrichting) en op extensivering (lagere veebezetting en minder mest, vastgelegd via korter lopende contracten (geliberaliseerde pacht). Ook ontstaat er zo meer flexibiliteit voor de beheerder om in te kunnen spelen op mogelijke toekomstige wijzigingen/intensiveringen van VHR-doelen.

Het maatregelenpakket draagt bij aan de volgende NPLG-opgaven:

- 30% natuurherstel VHR in 2030
- Verlaging stikstofuitstoot binnen N2000 (door stopzetten aanwending drijfmest)
- Verlaging concentraties nutriënten zoals stikstof in KRW-oppervlaktewaterlichamen zodat deze voldoen aan wettelijke normen in 2027
- Afronding NNN met goede kwaliteit
- Hydrologische condities binnen N2000 op orde in 2027

De totale kosten zijn €14.850.000 hiervan wordt €10.350.000 aangevraagd in via de koplopersaanvraag (cq transitiefondsmiddelen)

Maatregelenpakket Klimaat

6. 107 hectare bos- en parklandschap(3 locaties)

6.107 hectare bos- en parklandschap

Op drie locaties in Noord-Holland hebben wij concrete plannen voor de aanleg van - in totaal 107 hectare - bos- en parklandschap. Het gaat om de volgende locaties:

1. PARK21: Deellocatie Groot Vennep, 45 hectare⁴
2. PARK21: Deellocatie Park-Evenemententerrein, 26 hectare
3. Bosverbinding Dijkgatbos- en Robbenoordbos, 36 hectare

Plannen dragen bij aan de doelen voor klimaat, biodiversiteit, leefbaarheid, recreatie, connectiviteit en watersysteem. Zo realiseren wij met deze plannen:

- Het omzetten van 107 hectare agrarische grond naar natuur. Dit leidt tot een verwachte klimaatwinst van 1.188 ton CO₂:
 - Er wordt 59 hectare vlakdekkend nieuw bos⁵ buiten de NNN gerealiseerd. Verwachte klimaatwinst is 708 ton CO₂⁶;
 - Er wordt 48 hectare groenblauwe dooradering (solitaire bomen, rietoevers, gras- en kruidenmengsels) gerealiseerd. Verwachte klimaatwinst is 480 ton CO₂⁷;
- Recreatie: op de drie locaties in provincie Noord-Holland ontstaan nieuwe recreatiegebieden. Vanwege de grote recreatiedruk (ook op nabijgelegen N2000-gebieden) zijn deze locaties zeer gewenst (dit geldt voor locatie 1 en 2 voor duingebied Kennemerland Zuid);
- Leefbaarheid: het realiseren van meer groen in de nabijheid van woningen verhoogt de kwaliteit van het leven van de inwoners van Noord-Holland (zo worden locatie en 2 en 3 gerealiseerd in de nabijheid van de groeigemeenten Nieuw Vennep en Hoofddorp);
- Connectiviteit en biodiversiteit: met het verbinden van het Robbenoordbos en Dijkgatbos ontstaat een robuust bosecosysteem. Dit leidt tot meer gradiënten tussen het dichtere bos en de meer open Dijkgatsweide en biedt bovendien meer geschikt leefgebied voor VHR (bos)doelsoorten boomleeuwierik en ijsvogel en rust voor in deze weide (bijvoorbeeld ook VHR doelsoorten lepelaar en bruine kiekendief). Tevens draagt dit project bij aan het versterken van de belangrijke migratieroute voor vogels en vleermuizen die hier loopt (o.a. honderden ruige dwergvleermuizen in het Robbenoordbos in de paarperiode). Met de deelprojecten in PARK21 wordt een stap gezet in het verbinden van de duinen richting de plassen. Binnen PARK21 wordt hiervoor gewerkt met groene bouwstenen die goed aansluiten bij de beoogde regionale flora en fauna, zodat een robuust

ecosysteem ontstaat dat bijdraagt aan versterken van de biodiversiteit.

- Watersysteem: Binnen PARK21 - en specifiek in deelgebied Groot Vennep - wordt gewerkt aan een nieuw droogmakerij systeem (VDS) dat regenwater vasthoudt. Dit verbetert o.a. de waterkwaliteit, gaat verzilting tegen en vermindert het doorspoelen aanzienlijk (nu wordt dagelijks doorgespoeld, straks naar verwachting jaarlijks). Door het VDS ontstaat er een flexibel waterpeil dat in de winter ruim 60 cm hoger kan staan dan in de zomer. Ook realiseren we in dit deelgebied een polderuiterwaarde. Simpel gezegd is dat een piekberging op polderboezemniveau waarmee we bij hevige piekbuien de polderboezem kunnen ontlasten. Bij de bosverbinding Dijkgatbos - Robbenoordbos is er vanuit waterbeheer een voorkeur voor bosontwikkeling in verband met de sterke en toenemende verzilting ter plekke. Huidig agrarisch gebruik van de percelen zal hier op een termijn van ca. 10 jaar niet realistisch zijn (*water en bodemsturend*).

Wij vragen het Rijk in totaal om een bijdrage van € 10.1 Miljoen (Voor projecten 1 en 2 is de gevraagde bijdrage € 6.133.000,- Vanuit partners is € 13.752.000 cofinanciering beschikbaar. Voor project 3 is de gevraagde bijdrage € 3.985.361,- Vanuit partners is € 1.980.000 aan cofinanciering beschikbaar.)

Rondvraag gedeputeerde Beemsterboer
(Commissie Landelijk Gebied, 15 april 2024)

Betere boerenbusiness door verduurzaming (II)

In de vergadering van 13 november stelde de PvdA een rondvraag over een studie van de Wageningen Universiteit over de prestaties van duurzame melkveehouderijen. In februari verscheen een nieuwe studie die dieper inging op het verdienmodel van duurzame boeren. Het rapport *Onder de streep 2023; Bedrijfseconomische analyse van de transitie naar natuurinclusieve melkveehouderij*¹ van onder andere het Noord-Hollandse initiatief Wij.land.

Het rapport analyseert gedetailleerd de bedrijfseconomische, financiële en technische gegevens van melkveehouders in het hele land. Dat de meest extensieve bedrijven beter scoren qua natuur, milieu en landschap (kruidenrijk grasland, weidegang, minder geneesmiddelengebruik) blijkt maar weer eens. Voor deze vragen wil ik meer stilstaan bij het sociaal-economische aspect.

Boeren hebben behoefte aan perspectief. Ook deze studie biedt zo'n hoopvolle boodschap voor de toekomst. De meest extensieve bedrijven slagen erin om een goed resultaat te halen. Ze hebben aanzienlijk minder kosten voor krachtvoer en ruwvoer dan hun meest intensieve concullega's. Ook hebben ze meer inkomsten uit nevenactiviteiten. Ze produceren veel minder melk, maar krijgen daarvoor wel een hogere prijs. Ze halen gemiddeld een heel vergelijkbaar inkomen, al is er een grotere spreiding van onder- en -overpresteerders dan in de groep meest intensieve bedrijven.

Ook legt het onderzoek een aantal uitdagingen bloot voor boeren die willen extensiveren. Toegang tot land is belangrijk. En kosten voor bijvoorbeeld vastgoed kunnen de kosten maar beperkt naar beneden. Ook lijkt de middenmoot tussen wal en schip te raken: op weg naar extensief, maar nog onvoldoende om echt te profiteren van lagere kosten en hogere prijzen.

- Hoe beoordeelt u de studie *Onder de Streep 2023*?
- Wat vindt u van de aanpak van het project Noord-Hollandse initiatief Wij.land? Hoe ondersteunt de provincie dat en hoe past u de resultaten elders in Noord-Holland toe?
- Hoe helpt u boeren die willen extensiveren?
- Welk beleid voert u om te voorkomen dat extensiverende boeren het afleggen in de concurrentie om grond (zeker na de afschaffing van de derogatie)?

Tino Wallaart
PvdA

Rondvraag van de fractie PvdD aan gedeputeerde Kocken over natuurherstel in relatie tot beperken stikstofuitstoot

Inleiding

De provincie heeft meerdere stikstofbanken opgezet. De PAS-meldersbank, een bank voor de woningbouw en een bank voor de industrie. De provincie wil met deze banken stikstofruimte die op een bepaalde plek vrijkomt, bijvoorbeeld doordat een veehouderij stopt, aan andere ondernemers beschikbaar stellen. 60% van de vrijgekomen ruimte wordt opnieuw beschikbaar gesteld. De resterende 40% gaat naar de natuur. Dit was tot nu toe 30%.

Verder staat de provincie het verleen van stikstofruimte toe. Hiermee maakt de provincie tijdelijk gebruik van stikstofruimte mogelijk. Het ene bedrijf stoot tijdelijk minder stikstof uit, waardoor iemand anders deze ruimte voor een bepaalde periode kan inzetten. Naar verwachting biedt verleen vooral voor woningbouw- of infrastructuurprojecten een oplossing, aldus de provincie.¹

Stikstofafnamedoelen

Ambitie in het NPLG is om ten behoeve van de instandhoudingsdoelen in driekwart (74%) van het areaal van de stikstofgevoelige habitats in Natura 2000-gebieden te zorgen dat de stikstofbelasting in 2030 niet hoger is dan het natuurgebied aan kan.² In de Omgevingswet wordt nog uitgegaan van 50% in 2030 en 74% in 2035.

PS heeft in mei 2021 de Strategie Noord-Hollandse aanpak stikstof 2021-2022 vastgesteld. Uitgaande van 50% areaal onder stikstofbelasting dat het gebied aan kan in 2030 zijn daarin zijn stikstofreductiedoelen per Natura 2000-gebied opgenomen. Voor bijvoorbeeld polder Westzaan betekent dit concreet: 250 mol depositiereductie in 2025, oplopend naar 300 mol depositiereductie in 2030 (t.o.v. 2020), waarvan 34% uit de landbouw.

De Partij voor de Dieren maakt zich zorgen over het tempo van terugdringen van de stikstofuitstoot ten behoeve van natuurherstel. De natuur kan niet meer wachten. Terwijl het erop lijkt dat het stikstofvraagstuk vooral als last voor de agrarische bedrijfsvoering wordt gezien.³

Daarom de volgende vragen.

Vragen

1. Wat zijn de huidige stikstofreductiedoelen van de provincie per Natura 2000-gebied? Zijn dat nog steeds de doelen uit de Strategie Noord-Hollandse aanpak stikstof 2021-2022? Zo nee, wat zijn de doelen dan?
2. Zijn deze doelen meegegeven aan de gebiedsprocessen?
3. Er wordt stikstofruimte afgeroomd en herverdeeld (stikstofbanken), verleend en gesaldeerd. In hoeverre worden de doelen met betrekking tot de afname van stikstof behaald? Wat zijn de reductiecijfers per Natura2000-gebied?

¹ [Noord-Holland biedt PAS-melders hulp - Provincie Noord-Holland](#)

² [Kamerbrief bij aanbidding startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

³ [Beemsterboer: 'We bereiden ons voor op verschillende scenario's' - Nieuwe Oogst](#)